NATVRALIS

DE RVMINANTIBVS HISTORIA,

IOANNIS AEMYLIANI FERRARIENSIS,

Vario doctrinæ genere referta.

Cum triplici Indice: Autorum scilicet, Rerum, & Syntagmatum.

AD ILLVSTRISS. ET REVERENDISS.
D. PHILIPPVM BONCOMPAGNVM
S. R. E. Cardinalem Amplissimum.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS,
Apud Franciscum Zilettum.
M D LXXXIIII.

ILLVSTRISSIMO, ET REVERENDISS.

D. PHILIPPO BONCOMPAGNO S. R. E. Cardinali Amplissimo.

EORVM, *quæ magnificentissima hac rerum vniuersitate continentur, quædam vsqueadeò clarent, vt neminem lateant: nonnulla verò vsqueadeò delitescunt, vt vel nulli, vel paucis conspicua sint. Etenim quæcunque in terræ visceribus, in speluncis, in voraginibus, in obscurisque cauernarum recessibus includuntur, & à vastissima* Oceani *vastitate absorbentur, humanis oculis nunquam, vel rarò obijciuntur. Illa autem, quæ sublimiorem regionem sortita, in conspicuo constituuntur, omnibus notissima sunt. Siquidem quis est tam socors, qui Solem esse non cognoscat? qui immensam eius claritatem non admiretur? & auratos radios quandoq; vix intuendo, sæpius et vehementer non obstupescat? Terra quippe fæx ac totius orbis quisquiliæ, Solis illustrissimi planetæ regressum quoquo pacto sentit, vicinitate gestit, vsque ad penetralia concitatur, & vniuersa commouetur: atque tam amœna*

* 2 viri-

viriditate, ac tanta florum varietate decoratur, vt infimus hic mundus recreatus atque renatus videatur. Quis est tam agrestis, tam stupidus, vt Luciferi lucidissimæ stellæ scintillantes radios non agnoscat? Quis est tam ferus & barbarus, qui auroram purpureis rosis coronatam, non quàm libentissimè spectet? Nullus profectò, nisi vel mentis, vel oculorum luce orbatus. Quæ omnia quantùm nominis tui amplitudini consentanea sint, neminem certè fugiunt. Tu nanque augustissime Præsul es Phœbus, tu Lucifer, tu Aurora. Phœbus quidem, vtpote qui clarissimarum virtutum tuarum splendoribus rutilas, tua humanitate omnibus faues, & animos nostros tuo lumine recreas, ac fœcundos reddis. Tu Lucifer, qui tuis suffragijs fœlicitatem supplicibus prænuntias, & tuis scintillis cunctas caligines nostras dissipas. Tu verò Aurora, qui purpureis vestibus indutus, pijs populis, et cunctis terrarum Regibus, morum integritate præmonstras, haud eos debere cessatione feriatos torpere, cùm post caliginosas veteris legis tenebras, omnia nouæ legis claritate refulgeant. Quorum singula ipse mecum diu cogitans, facere non potui, quin hanc meam Naturalem de RVMINANTIBVS *Historiam gloriosissimo nomini tuo nuncupauerim. Quandoquidem cùm eiusmodi animantia ruminent, & pleraque vngulam diuidant, Commentarium istud vitæ tuæ sanctitati summopere congruere videtur. Ruminatio enim in Sacris Literis rerum diuinarum meditationem denotat; & vngulæ sectio, sanctam ac synceram earum intelligentiam hieroglyphicè innuit: quæ duo ad singulos catholicos viros spectant, præsertim verò ad Christianæ religionis proceres, vti es tu religiosissime Antistes. Te itaque in summa digni-*

tate constitutum, & praeclarissimis nitoribus, omnibus conspicuum, tanquam Solem elegi, vt hosce agrestes ingenij mei fructus, nominis tui splendore custodires, fortunaeque, & gloriae altitudine sapidiores redderes. Te verò, veluti matutinum sydus adoptaui, vt hasce meas lucubrationes à tenebris vindicares. Te tãdem ceu Auroram legi, vt me ad optima & eximia placidè ac benignè allíceres, & excitares. Dum autem anceps eram, cuinam excudendi negocium committerem, Joannes Baptista Bosellus, vir religiosus, morumq; suauitate, & literarum cognitione adeò exornatus, vt duobus & viginti annis humaniores literas publicè Venetijs summo cum honore semper professus fuerit, & etiamnum profiteatur: hic inquam, vt Francisco Ziletto, hanc prouinciam commendarem, mihi persuasit: cui sanè libentiùs assentire volui, tum quia apud me eius consilia summopere polleant: tum etiam quia ipse Zilettus in excudendis libris mirandum in modum excellat: & eò magis in hanc descendi sententiam, cùm vterque, & ambo simul te summa prosequantur obseruantia. Vale igitur diutissimè fœlix, Bosellumq; & Zilettum, necnon Æmylianum tui obseruantissimos, studiosissimosq; qua plurimùm benignitate viges, foue: autoritate defende & protege.

Venetijs Idibus Iunij. ∞. IↃ. XXCIV.

Illustriss. atque Reuerendiss. D. Tuae

Addictissimus

Joannes Aemylianus.

AVTORES, QVORVM TESTIMONIIS, IN HAC NATVRALI DE RVMINANTIBVS HISTORIA,

Vſus eſt Aemylianus.

A

Aegyptij
Ælianus
Aëtius
Alcmæon
Alexander Aphrodiſienſis
Albertus
Albumazar
Ambroſius
Ammonius
Amytianus
Anacreon
Andreas Marinus
Apollonius philoſophus
Apuleius
Archimedes
Archeſtratus
Areoſtus
Ariſtandrus Telmeſius
Ariſtoteles
Auerroes
Auguſtinus
Auicenna
Aulus Gellius
Autor de Hiſtoria philoſoph.
Athenæus

B

Beda
Bartholomæus Euſtachius
Baſilius

C

Cæſar
Calcilius
Callimachus
Celſus
Chryſippus
Cœlius Rhodiginus

D

Dantes Aligerius
Dauid
Democritus
Demoſthenes
Diocles
Diodorus
Dionyſius Areopagita
Dioſcorides
D. Thomas

E

Ennius
Epicharmus

Eſa-

INDEX AVTORVM.

Autorum, quorum testimonijs in Historia de Ruminantibus vsus est Aemylianus, Finis.

INDEX RERVM, QVÆ IN NATVRALI DE RVMINANTIBVS Hiſtoria continentur.

D

Del-

I

L

M

N

O

Oryx

P

Q

R

*** Trage-

Indicis rerum præcipuarum, quæ in Naturali de Ruminantibus Historia includuntur, Finis.

ELEN-

ELENCHVS SYNTAGMATVM, NATVRALIS

DE RVMINANTIBVS HISTORIÆ.

NATVRALIS DE RVMINANTIBVS HISTORIÆ,

PROGYMNASMATA.

AEGYPTII *illi sacerdotes naturam cunctorum inconstantium vberrimum fontem, physiologumq́; hieroglyphico artificio aptè simul Vulturis simulacro exprompserunt. Siquidem Vultures quæque fœminæ existunt: veruntamen earum vulua (quod mirum videtur) in Aquilonem, vti arbitrati sunt Aegyptij: in Eurum verò, veluti Plutarchus censuit, exporrecta patenteq́; concipiunt, & fœcundissimæ fiunt. Diebus nanque (vt aiunt) quinque intercalaribus summa cibi ac potus abstinentia, pertinacissimoq́; ieiunio maceratæ Vultures ex vento ineuntur: protinus centum & viginti dies fœtæ permanent, atque mox totidem diebus proprios educant pullos: reliquos autem centum & viginti dies, qui ad annum explendum supersunt, propagationi nequaquam intentæ, suarum tantummodo satagunt rerum: quamobrem anni quoque Vulturem symbolum esse statuerunt Aegyptij. Vultur vsqueadeò fœcunditate viget, vt parturientes mulieres adiuuet, eius penna illarum pedibus substrata. Nec Vultures tantùm exspirante aura grauidæ fiunt, quinetiam quibusdam in locis equæ, vt Augustinus Probusq́; prodiderunt. Inde suspicari quispiam poterit velocissimos iugales ab Homero descriptos haudquaquã fabulosos es-*

Prima Vulturis proprietas.

Animalia absq; mare fœcunda.

ſe. Amplius Ariſt. poſteritati propagauit, lib.v. de Hiſtoria,non deeſſe Cap.1.
piſces, qui mare vidui, ſolo fœminæ ſexu concipiant ; ac ſæpius de ru-
bris ſiue rubellionibus, atque hiatulis , necnon quandoque de paſſeribus
piſcibus anceps fuit , fœminæ necne omnes exiſtant : cùm horum piſcium
ſinguli ouis referti deprehendãtur. Apes item ſine coitu generare arbi-
tratus eſt idem Ariſt. lib. III. *de Generat. animal. Etenim in imum hoc* Cap.10.
naturæ gremium eiuſmodi conſperſit ſemina ſublimis & glorioſus Deus,
vt hæ noſtræ infirmæ mentes ſaluberrimo incarnati Verbi myſterio aſſen-
tirentur, & humana ſapientia promptius acquieſceret. Quare Baſilius,
Auguſtinus , & Adamantius acriter in impios indignantur , vtpote qui
ſine vlla maris coniugatione, ſoloq́ naturæ ipſius miniſterio Vultures præ-
gnantes euadere gratis admittant : attamen ſanctiſſimam Virginem , diui-
no afflatam Numine, inuiolatis atq; incorruptis virginitatis clauſtris pe-
periſſe nefariè inficientur. Qua quidem Vulturis proprietate naturalium
rerum materiam innuerunt Aegyptij, quam itidem Ariſt. in ſuis de Natu Lib.1.
Secunda vulturis ꝓprietas. *ra lib. fœminæ idcirco nonnunquam comparauit. Vultur autem in ſolitudi* Par tex. 32.
nibus atque excelſiſſimis ſublimiorum montium appendicibus nidum ædi-
ficat, & ſoboli incumbit : ac proinde Herodotus Bryſſonis rhetoris pater,
Vultures ab alio eminentiori, nobiſq́ ignoto mundo , ad hunc noſtrum, cu-
ius incolæ ſumus,aduolare exiſtimauit , cùm nullus unquàm Vulturis ni-
dum compererit : in illorum nanque ſententiam ire viſus eſt , qui plureis
introduxerunt mundos. Hinc hieroglyphicè etiam per Vulturem , pere-
grinum atptè ſignificari tradiderunt. Vel per eminentiorem mundum,
plagam terræ Borealem indicauit Herodotus. Quippe Ariſt. lib. II. *Me* Cap.1.
teorol. chartis prompſit, regiones ad Vrſam ſitas , ſublimiores eſſe : quod
tum ex marium fluxu ſtabiliuit, tum verò ex ſæpius antiquorum Meteo
rologicorum autoritate confirmata, qui Solem haud ſub terram peruagari
perſuaſi ſunt , ſed circa terræ tantùm hemiſphærium : nocteſcereq́ ob Se-
ptentrionalis partis eminentiam. Nihilominus lib. VI. *de Hiſtoria apud* Cap.5.
Ariſtotelem legitur, Vulturis nidum, licèt rarò , quandoque tamen com-
pertum : cuius raritatis rationem reddidit ipſe lib. IX. *eiuſdem operis,affir* Cap.11.
mans eam inacceſſis rupibus parere. Atqui ab eiuſmodi calumnia vtiq;
vindicari poterit Herodotus. Quandoquidem Ariſt. in VIII. *de Hiſtoria,* Cap.3.
duas vulturis recenſet ſpecies, maiorem ſcilicet, atq; minorem. Et libel-
lo de Admir. audit. literis conſignauit, neminem unquam maioris Vulturis Hiſt.59.
nidum, cuius fortaſſe meminerat Herodotus, conſpexiſſe. Inde perſuaſus
Ariſt. maiores Vultures fœcunditati inutiles ibidem iudicauit : cuius ſen-
tentiæ ſubſcripſit Plinius lib. X. *At Albertus lib.* XXIII. *de Animal. in-* Cap.3.
quit, Vultures quotannis in Germania nidos conſtruere in montibus illis , In calce.
qui inter ciuitatem Vuangiorum, quæ nunc Vuormatia uocatur, & Tre-
uerim

uerim interiecti sunt: quo in loco Plinium item carpit Albertus, perinde ac Vulturum nidos unquam apparuisse negaßet: falsò tamen illum peruel
Cap. 6. *lit, cum lib. nuper citato, in excelsissimis rupibus Vultures nidificare constanter asseueret. Vellicat itidem Albertus illos, qui Vulturum sterilitatem astruerunt: forsitan ipsarum Vulturis specierum varietatem non animaduertens. Alberti opinionem videtur insecutus Cælius Rhodiginus*
Cap. 18. *lib. V. Lectionum antiquarum. Aegyptij itaque (vt ad institutum reuertamur) Vulturis imagine naturam circunscripserunt, vt eius arcana in tenebris iacere retrusa abditaq́; significarent: obliquas asperasq́; esse semitas demonstrarent, quæ nos ad rerum naturalium intelligentiam introducant: atq; naturam summopere oblectari, nos potiùs attentè eius consilia admirari, quàm percipere. Hinc vetustissimi illi poëtæ, qui cùm res diuinas canerent, apud priscos theologorum nomen sibi vendicarunt, noctem rerum cunctarum parentem esse modulati sunt, quasi caligines ac tenebræ sint prima exordia rerum. Democritus quoque veritatem ipsam in profundissimo puteo latitare testatus est, ex quo sanè summis ærum-* Rerum intelligentiæ difficultas.
Dialog. 1 *nis haurienda, & laborioso hamo expiscanda sit. Quippe Mercurius ille ter maximus omnem naturam, excelsi Dei simulacrum esse in Pimandro*
Psal. 17. *promulgauit: at sibi ipsi solùm Deus est notus. Vnde legitur in Psalmis, quòd Deus super ventorum pennas ambulauit, hoc est, supra angelorum hierarchias. Angeli enim ob spiritualem eorum naturam, venti nuncupantur: & hierarchiæ ob celsitatem pennæ appellantur. Quamobrem Aegyptij Eneph, quem pro Deo colebant, cærulea veste indutum, zonamq́; tenentem ac sceptrum pingebant, in cuius diademate pennam effingebant, vt Eusebius lib. de Præpar. Euang. scripsit. Opera tamen ipsius naturæ, vtpote sensibus propinquiora, à quibus vniuersæ nostræ cognitionis origo, vel petenda est, vti censuit Arist. vel saltem excitanda, veluti Plato existimauit, minùs profectò sunt delitescentia: in quibus singulis cùm quædam Diuinitatis scintillæ rutilent, Proclus in Alcibiadem primum exarauit, animas nostras hic circa imagines peruagari: & in opusculo de Sacrificio & Magia, sapientes aßeruit, quos vocat sacerdotes, in infimis suprema, & in supremis infima agnoscere: cui minimè aduersatur* Naturalis Dei agnoscendi modus.
Cap. 1. *Paulus ad Romanos, vbi inuisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intelligi voluit. Verumenimuero eiusmodi naturæ speculum nimis turbidum est, atque hæc Diuinitatis vestigia nimis caliginosa sunt. Quapropter*
Cap. 13. *idem Paulus in 1. ad Corint. testatum reliquit, nos dum hanc palustrem vitam viuimus, Deum per speculum in ænigmate agnoscere. Attamen huiusmodi diuinæ Bonitatis scintillæ, quibus naturæ opera decorantur, haud æquè scintillant: sed quædam clariores, quædam verò obscuriores*
tex. 100. *existunt, sicuti Arist. lib. 1. de Cœlo, memoriæ tradidit. Quocirca Dantes*

A 2 Aligerius

Aligerius tertiam suæ Comediæ canticam, hoc pacto auspicatus est.

La gloria di colui, che tutto muoue,
Per l'vniuerso penetra, & risplende,
In vna parte più, & meno altroue.

Sed ne oratio nostra, tanquam angusta & imbecilla ratis in hoc altissimo pelago diutius euehatur, contrahenda sunt uela. Properemus igitur ad illas Vulturis proprietates, quæ nobis, qualisnam debeat esse naturæ scrutator, enucleare poterunt. Vultur è terra infimo ac feculento elemento recedens, atque in puriorem & sublimiorem regionem sese attollens ocyssimè volat: oriente namque Sole occasum versus aspiciendo, decedente verò ad orientem, cadauera longissimis interuallis distincta discernit, ad quæ quasi sagitta ad scopum incomparabili pernicitate fertur.

Tertia vulturis proprietas.

Quo sanè velocissimo Vulturis volatu, speculatorem debere omni conatu, velis remisq; animum à sensibus reuocare manifestatur, vt quandoque cœlestia scandat, ne in hoc imo mundi antro semper diuersetur: quod quidem à Platone sæpe ac sæpius in Phædone inculcatum fuit, cuius verba à Cleombroto haud satis rectè percepta, mœnibus ex altis infaustè se præcipitem dedit: & vitalia lumina linquens, mortem obyt longè diuersam ab ea, quam nonnunquam philosophi, vt sæl ciùs viuant, iucunde experiuntur. Siquidem gemina mors, vt ait Plato, existit: altera nimirum animi, altera verò corporis: quemadmodum etiam duplex est vinculum, alterum, quo corpus cum animo connectitur: & alterum ex aduerso, quo animus ipse cum corpore conglutinatur: illud est corporis dispositio, vt opportunum euadat animi diuersoriorum, atque accommodatum apparetur illius hospitium. D. Thomas tamen tum in prima parte Summæ, quæstione LXXVI. *tum lib.* II. *contra Gentes, hasce dispositiones ante intellectiuam animam in corpore, præexistere negauit: cùm ipsa homini det esse absolutum & perfectum, illa verò aduentitia sint. Vinculum autem animi erga corpus, immane existit inferioris appetitus imperium, crudelissimus affectuum dominatus, ac sensuum tyrannis, vel potiùs oligarchia. Inde Dauid eiusmodi vinculum concinnè atque eleganter pauimentum uocauit, dum concinuit.* Adhæsit pauimento anima mea. *Opinati verò sunt quidam, inter quos recensendus uidetur Plato in Phædone, vinculum istud, corpus quoddam esse aerium, post humanam hanc vitam animis sceleratis ac flagitiosis infixum, quo ipsi utentes circa sepulcra uagentur: inquiuntq; esse vmbras illas, quæ in sarcophagis apparent, & spectra illa, quæ circa tumulos conspiciuntur: quod quidem corpus per singulas ipsius partes vaporibus quibusdam spongiæ modo imbui, quibus enutriatur: & singulis quoque partibus videre, audire, cæterosq; sensus exercere autumant, vti etiam animalia quæque sensus tactus operationes per vniuersum corpus obeunt:*

Gemina mors.

Art. 6. cap. 71.

De hoc Philoponus in proœmio li br. de Anima, & super tex. 19. li. 2.

Ps. 118.

Legendus Plato in Phædone.

obeunt: quorum sanè opinionem aliqua saltem ex parte insecutus Verg. lib. IIII. Aeneid. sic cecinit.

Et cùm frigida mors anima seduxerit artus:
Omnibus vmbra locis adero, dabis improbe pœnas.
Audiam: & hęc manes veniet mihi fama sub imos.

Et alibi in eodem lib.

Dixit & os impressa toro, moriemur inultæ?
Sed moriamur ait: sic sic iuuat ire sub vmbras.

Et lib. XI. & in calce XII.

Vitaque cum gemitu fugit indignata sub vmbras.

Aiuntq́, hoc corpus cum aereum sit, si rarius fiat, euanescere: sin autem crassius, cerni, atque in varias, vtpote informe, pro varia animorum imaginatione effingi figuras: humanam tamen effigiem plerunque præ se ferre dicunt. Etenim sicut aqua in vase quopiam frigore concreta, vasis figuram recipit: ita quoque eiusmodi corpus aerium cum flagitiosis criminibus, contractis in organico corpore vaporibus quodammodo conglaciet, humana in eo figura nullo negocio imprimitur. Alij attamen istud nec non probis viris contingere arbitrati sunt: quod Homeri sanè, ac Vergilij testimonijs corroborari poterit. Quandoquidem Homerus lib. XXIII. Iliados, Patrocli vmbram humana effigie insculptam, Achillemq́, colloquentes cecinit: & à Vergilio lib. II. Aeneid. fit mentio vmbræ Creusæ, quæ Aeneę euentura prænunciat. Insuper lib. V. Aeneid. de Anchisis manibus commemorans, circa ipsius tumulum commorantibus, ita est modulatus.

Salue sancte Parens, iterum saluete recepti
Ne quicquam cineres, animæque vmbræque paternæ.

Fertur item Homerum Achillis vmbra afflatum, poëtico furore percitum fuisse: atque Vlissem apud Cimmerios in turbido & caliginoso aere cum vmbris libasse legitur. Tragici insuper poëtæ virorum mulierumq́, virtutibus conspicuorum vmbras quandoque in scenas introduxerunt, speciem humanam præferentes. Hasce hominum animas à crasso corpore solutas, aereoq́, inuolutas aliquandiu in aere degentes, Platonici peregrinos & aduenas dæmones nuncuparunt: quorum quidem nonnulli eas Laruarum, Lemurum, ac consimilium muneribus fungi arbitrati sunt. Cæterùm quamuis recitatæ de vmbris opiniones inuicem concordent, in humanarum scilicet animarum cum aereo corpore nexu: attamen etiam inter se aliquo pacto discordant. Prima etenim opinio istud improbis tantùm & sceleribus contaminatis hominibus tribui sentit, vt debitas patratorum scelerum pœnas luant: quas vmbras, tristes nuncupare consueuit Maro. Poëtæ verò probis improbisq́, hoc contingere cecinerunt: vnico tantùm excepto Hesiodo, qui hoc solùm sanctitate insignibus concedi existimauit. Poëtarum

D. Hesiodi opinione Plato i Cratylo.

meher-

mehercule opinioni adhærent quicunque ex puris & integris animabus Lares dæmones, ex impuris & nefarijs Laruas, ex fluctuantibus verò inter probitatem ac vitium, Manes procreari existimarunt. Capitalem eiusmodi hæresim cùm amplecterentur haruspices, infantes innoxios truculentissimè enecabant, vt innocentes eorum animas suorum mysteriorũ coadiutrices adhiberent. Poëtarum item de vmbris opinioni haud refragari uisus est Ammonius in sua præfatione in Porphyrij Institutiones, vbi ait, vmbratiles animorum species in sepulchris obuersari, quia post interitum adhuc animæ suorum corporum amore flagrent. Iulius Camillus in Theatro, tres statuit in homine animas, ijs nominibus appellatas, Naphes, Ruach, & Nessamach: sensitiua scilicet, rationalis, & sublimior anima à Platone mens, & ab Aristotele intellectus agens nuncupata: atq; secundum opinionem scriptoris Zoar, Nephes esse simulacrum quoddam, aut vmbram, quæ nunquam à sepulchris recedat: hancque non solùm noctu apparere, sed & interdiu contigisseq;, refert cuidam familiari ipsius Zoar, in solitudine pœnitentiam agenti, vt Nephes ei abscissa conspiceretur, capitiq; à tergo vmbram imprimeret: & inquit coniectasse Zoar hoc fuisse imminentis mortis indicium. Verùm meras hasce nugas socordibus credendas relinquamus. Plato insuper præter hoc nostrum corpus terrestre ac crassum, aliud dari tenue & aereum existimauit. Inde Themistius lib. I. de Anima affirmauit, quòd si nulla sit propria animæ operatio, aut affectio, post obitum animam vel torpere, vel in muneribus suis obeundis, tenui illo & latentiori à Platone excogitato corpore vti. Autor lib. de Historia Philosophica, Taletem inquit, Pythagoram, Platonem, & Stoicos vnanimes asseuerasse, Heroas animas esse à corpore segregatas. Et Augustinus lib. VII. de Ciuitate Dei, priscorum sententias referens, eos opinatos esse ait, inter Lunæ gyrum & nymborum ac ventorum cacumina, aereas degere animas, neutiquam corporeis oculis, sed animo manifestas: easq; Heroas, Lares, & Genios nominari. Libro item x. eiusdem operis scriptis mandauit, veteres opinatos esse in ipso aere Heroas cum dæmonibus habitare, quo sanè nomine puræ animæ vocarentur. Vnde Heroëm sic definiebat Lucianus in III. Dialogo mort. inquiens, quòd Heros est, qui neque homo neque Deus existit, simul autem vterque est. Alij uerò umbras impostores dæmones esse suspicati sunt, qui spirituale ipsorum corpus ad libitum nullo negocio in varias inflectent figuras. Quæ quidem opinio plurimorum sapientum doctrinis consentanea uidetur. Etenim cunctæ ferè philosophantium sectæ, dæmones constituerunt, ut media interiaceret natura inter diuinam Deorum, & hominum mortalem, ne mancus mundus uideretur, qui tantam sapit perfectionem: quam dæmonum naturam Deorum ministram ac interpretem, hominum uerò custodem statuerunt: ut huius ministerio humanæ animæ in propria

[Margin notes: Gorgenes. — Cap. 3. — Quid sit Heros. — De dæmonibus penes Philosophos.]

pria

pria migrarent corpora, reuelatione multa intelligerent, auxilio expiarentur, atque ad sublimiora attollerentur. Xenocrates profectò satis concinnè triplicem eiusmodi naturam, trianguli exemplo explicabat: cùm diuinam naturam æquilatero, mortalem omnibus inæqualibus lateribus contento, & dæmoniacam duo latera æqualia habenti compararet. Nec desunt sanè naturalia huiusce triplicis naturæ simulacra: Sol enim & astra naturam diuinam referunt: fulgores atque cometæ (vt alludebat Euripides) mortalem: Luna autem, quam nonnulli terreum astrum, alij uerò cœlestem terram nuncuparunt, dæmoniacam præ se fert. Insuper dæmones à philosophis introducti fuerunt, ne maximum istud interstitium, inter Lunæ orbem & aquam comprehensum, suis esset uiuentibus destitutum: præsertim cùm terra & aqua uiliora elementa pluribus scateant animantibus. Dæmones itaque cùm sint aeris habitatores, atque hic in tres distribuatur regiones, in supremam nimirum, quam ob sui puritatem æthera uocauit Plato in Timæo: in infimam, quæ ob uaporum redundantiam aquea dicitur: & in mediam, quæ inter utranque interiacet: totidem quoq; in Epinomidæ dæmonum classes constituit Plato. Vnde ex ipsius sententia dæmones existunt ętherei, aerei, & aquei. Sed enim circa æthera commonefaciendum est, cum uariè Maronem accepisse: quippe qui aliquando pro media aeris regione sumpserit. Hinc lib. V. Aeneid. legitur.

De hoc Plutarchus lib. de Oraculorum defectu.

Dæmonum genera.

Varia ætheris acceptio apud Verg.

Heu quia nam tanti cinxerunt æthera nimbi.

Quandoque verò pro humiliori aeris parte. Inde eodem lib. v. Aeneid. modulatus est.

Resonat clangoribus æther.

Nonnunquam autem pro ambabus ijsce regionibus ab imbribus infestis: ibidem enim sic cecinit.

Ruit æthere toto
Turbidus imber aqua.

Pro vniuerso insuper aere ętheram sumpsit Verg. lib. II. Aeneid.

Toto sonuerunt æthere nimbi.

Per ętheram necnon supremam tantùm aeris partem significauit poëta Latinus, qui lib. I. Aeneid. Aeneam ita loquentem introduxit.

Sum pius Aeneas, raptos qui ex hoste Penates
Classe veho mecum, fama super æthera notus.

Quemadmodum verò omnes licet dęmones secundum Platonem sint aeris incolæ, diuersi tamen in diuersis illius habitāt partibus: ita etiā quamuis singuli aereo corpore, tanquam vehiculo vtantur, alij tamen purius, & alij impurius corpus sortiti sunt. Aetherei enim tenuius, aquei crassius, & mediocre aerei obtinent corpus. Aetherei, quia purioris naturæ existunt, puriori induuntur corpore: aquei, quia impurioris naturæ, impuriori vtuntur

tur corpore: atque aerei, quia mediocris naturæ, mediocri itidem corpore sunt donati. Quamobrem cùm dæmonum corpus, nostri corporis spiritibus respondeat, commonefaciunt quidam Platonici, vt delicatioribus cibis vescamur, atque in fœliciori cœli statu diuersemur, quò excellentiores dæmones nos, nostraq́; curent: cuilibet enim proprium dæmonem præesse autumarunt. Inde Plutarchus librum de Socratis genio conscripsit. Quoniam verò inferioris gradus dæmones, aquei scilicet, amplas perlustrant terræ cauernas, & per cæca quandoque spatiantur antra, accidit, vt subterraneorum quandoque nomen sibi vēdicauerint; atque æthereorum nonnulli cùm puriores sint, ignei appellati fuerint. Dæmonum igitur corpus aereum quidem est, puritatis tamen maioris minorisq́; ratione, quinque eorum constituuntur phalanges: ac proinde puriores dæmones, ignei nuncupantur: impuriores terrei: intermedij autem ætherei, aerei, & aquei: pro eorum naturæ dignitate, corporis excellentia, atque sublimioris hospitij situ. Vnum itaque, tria, ac quinque secundum Platonicos existunt dæmonum genera. Vnum quidem, quia dæmones cuncti aerei sint: tria autem ob tres aeris regiones: & quinque penes varios puritatis illorum gradus: in quibus dein singulis varij adhuc excogitari poterunt ordines, cum alij alijs dignitate præstent. Non defuerunt tamen, qui dæmones non corpora solùm habere aerea existimauerint: sed & reapsa ignea, aquea, atque terrestria. Dæmones porrò, quò nobiliores sunt, eò obscuriùs conspiciuntur: & quò ignobiliores, eò clariùs cernuntur: quia illi subtiliori, & hi crassiore vtantur corpore. Aer namque nisi maximè condensatus conspici nequit. Veruntamen Ficinus in Plotini librum de Pulchro, dæmones à nobis uideri posse arbitratus est: quippe præpotenti quapiam vi mouendi, visuales oculorum nostrorum radios ad nos repellant, vel se ipsis terminent: insuper nos posse dæmones, haud extimo hoc corporeo visu, sed intimo ac incorporeo intueri autumat: si quando ad hunc ipsum vndiq́; nosmetipsos collegerimus. At in librum Plotini de Amore, inquit, quandoque aqueos dæmones paulò densiores factos aspici, atque terrestres paulò vlteriùs condensatos attrectari etiam posse. Aliena porrò corpora nonnunquam crassiora dæmones capiunt, propria interim haud deferentes, quibus cùm prædominentur in varias, Protei more, mutant formas: sicque colore ac luce circumfusos nobis sese obijci, & apparere dixerunt. Quocirca veram esse Porphyrij opinionem iuxta academicorum decreta compertum est, qui dæmones inuisibiles prorsus esse opinatus est: tum Iamblici, qui eos identidem à nobis cerni censuit: atque etiam Platonis, qui neque omnino visibiles, neque inuisibiles statuit. Quandoquidem Plato in Epinomide asseruit, nec æthereos, nec aereos propè nos existentes manifestè videri posse: aqueos verò nonnunquam aspectu percipi. Etenim ibi quinque animalium

An cernantur dæmones.

genera

genera esse determinauit, summos scilicet incorporeos & vltramundanos Deos: dein cœlestia animalia, astra nempe, pulcherrimo corpore, beatissimaq́; anima & optima constantia: ac preterea tres recensitas dæmonum phalanges, ethereos nempe, aereos, & aqueos. Aqueos dæmones Semideos vocauit Plato, quos nonnunquam aspectu sentiri, nonnunquam verò aspectui nostro subtrahi affirmauit: qui quidem percepti, tenui visu deprehenduntur, admirationemq́; ingerunt, ut ipse testatus fuit. In Cratylo item Semideos appellauit Heroas, quos vtique, vel ex Deorum amore erga humanas mulieres, vel amore virorum erga Deas, genitos asseuerauit: inde eos nuncupatos fuisse aiebat, ἀπὸ τοῦ ἔρωτος, *idest ab amore. Quod verò à Platone circa Heroum generationem asseueratum fuit, ab Homero antea in Veneris hymno ijs ce versibus promulgatum fuerat.* D Heroũ generatione

Ὡς ῥα θεοὺς συνέμιξε καταθνητῇσι γυναιξὶ,
Καί τε καταθνητοὺς υἱεῖς τέκεν ἀθανάτοισιν.
Ὥστε θεὰς ἀνέμιξε καταθνητοῖς ἀνθρώποις.

Quare cùm duo Heroum genera constituerit Plato in Hippia maiori, alterum nempe ab ipsis Diis propagatum, alterum verò ab hominibus: Heroes Deorum filij, Semideorum nomine dignantur: nequaquam tamen Heroes illi, qui tantummodo hominum filij extiterunt. Proinde Labeo insignis apud Gentiles Theologus, Semideos Heroibus anteposuit, vtrosque attamen inter numina collocauit. Fernellius Ambianus lib. 1. de Abditis re- Cap. 11. *rum causis prodidit, Heroas Græcis dictos, veteres Latinos Lemures dicere consueuisse. Insuper commonendum est, dæmones à Platone promiscuè nominatos, à Latinis ex officiis fuisse distinctos. Qui enim vrbibus & regionibus administrandis præsunt, Dij patrij atque Penates nuncupantur: qui priuatorum domibus præpositi sunt, Lares, hoc est Dij domestici appellantur: qui verò singulis hominibus custodes addicti sunt, Genij vocitantur. Quandoque tamen à Latinis confunduntur, & pro ijsdem capiuntur, Penates, Lares, & Genij. Dæmones ergo sublimiores (vt ad institutum redeamus) inuisibiles sunt, infimiores quandoque visibiles, & alieno crassiore corpore vtentes, omnino visibiles: quod quidem corpus ex coacto aere concretum atq; coagmentatum si rarefiat, attenuetuŕq;, protinus euanescit. Proinde Verg. lib. IX. Aeneid. sic cecinit.* Penatũ Larium & Geniorum distinctio.

Sic orsus Apollo,
Mortales medio aspectus sermone reliquit:
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

Et lib. IIII. cecinerat.

Tali Cyllenius ore locutus,
Mortales visus medio sermone reliquit:
Et procul in tenuem ex oculis euanuit auram.

Dæmones arte factis corporibus vti. Dæmones haud sola corpora incolunt naturalia, quinetiam in artefactis nonnunquam diuersantur. Siquidem Aegyptij, Iamblicus, & pleriq; alij affirmarunt, ex certis quibusdam corporibus, peculiari cuipiam dæmonum naturæ respondentibus, sub debito cœli statu, statuas conflari, ad quas dæmones aduentarent, & interrogati responderent. Quorum sanè conscelerratum & nefarium ritum ter maximus Mercurius acriter increpabat, vtpote qui statuas dæmonum domicilia construerent: quasi vel numina esse supra cœlum, vel pia hominum vota ad cœlestia scandere diffidentes: quippe dæmones quandoque salutares, sæpius attamen simulacra ingredi infestissimos ipse assereret. Inde satis compertum esse videtur, falsum esse, quod à Fernellio Ambiano, tanquam ratum scribitur lib. 1. de Abditis rerum causis, Platonis scilicet ætate malos dæmones nondum innotuisse: atque dæmonum sectionem in malignos & bonos à Platonicis iunioribus fuisse ex cogitatam, clarè quidem à Proclo, sed apertiùs à Iamblico. Atqui verum est profectò Platonem eiusmodi dæmonum distinctionem non adhibuisse, bonosq; cunctos iudicasse: falsum verò non eius tempora antecessisse talem dæmonum distributionem, cùm à Trismegisto iam antea promulgata fuisset. Quidam suspicati sunt, caput illud ab Alberto, (vt fertur) conflatum, cuiusmodi veneficis ritibus fuisse compactum: arbitrandum tamen potiùs nec cerimoniali magia, nec cœlesti, quinimmo naturali à Theologo & catholico viro fuisse coagmentatum. Cùm hactenus ex philosophorum sententia de dæmonum corporibus disputatum fuerit, nunc de iisdem secundum nostræ religionis Theologos paululum disseramus. Theologorum alij angelos prorsus incorporeos esse existimarunt, alij verò corporeos: incorporeos pleriq; statuerunt, corporeos nonnulli. Inter Græcos enim Basilius, & inter Latinos Augustinus, angelis aerea quædam ac spiritualia corpora ascripserunt. Iudicatur tamen Augustinum nequaquam ex propria locutum fuisse sententia, sed ex hypothesi, & iuxta Platonicorum sententiam. Nihilominus in hoc omnes cōcordant Theologi, quòd angeli aliquando aliena corpora sumant, quibus adhæreant, non vti materię naturales formæ insertę sunt, cùm ipsi personę sint, nec compositi partes fieri queant: sed illis potiùs assistant, vt nauigio nauta. Corporibus autem vtuntur angeli ad diuersa ministeria ministranda, bona, mala ue: bona quidem si angeli (vt aiunt) lucis extiterint, mala verò si tenebrarum: hiq; dęmones propriè à Theologis nuncupantur, spiritus nempe cœlo exterminati, & ad imas hasce aeris partes, vel ad tartara relegati. Angeli lucis corporibus animatis, vel inanimatis vtuntur: plerunq; tamen inanimatis, eisq; aereis: non terrenis quidem, vel aqueis, quia nequaquam citò euanescerent: non igneis etiam, quia contacta comburerent. Et quamuis ex Platonicorum decretis sancitum fuerit, dęmones dari igneos: diximus tamen eiusmodi nomen eos

Cap. 12.

De angelorū corporibus penes Theologos Christianos.

Obiectionis euasio.

eos sibi corporis ob puritatem asciuisse. Angeli verò aereum corpus assumptum in humanam effigiem effingunt, ut ipsi futuram in fœlici patria societatem hominibus prenuntient. Proinde Marci. XVI. *legitur, quòd sanctę illæ mulieres sacrum plenogradu monumentum ingressæ, iuuenem candidis vestibus indutum à dextris sedentem conspexerunt: erat autem angelus Domini, qui sedebat supra monumenti lapidem. Consimile aereum corpus suspicati sunt discipuli, nondum fidei substantia & argumento penitus stabiliti, totius terrarum orbis Saluatorem obtinuisse, cùm post eius resurrectionem, in illorum corona steterit, Lucę.* XXIIII. *Et dum circa quartam noctis vigiliam supra mare ambularet: putarunt enim illius corpus tunc phantasma esse, Marci.* VI. *Quandoque item angeli lucis anima ta corpora sibi adhibent: litteris nanque mandatum fuit, Numeri* XXII. *quòd Dominus aperuit os asinę Balaam, & locuta est. Etenim communis glossa ibi inquit, quòd verba rationabilia non intelliguntur, vel formantur nisi ab habente intellectum: quamobrem verba illa angeli ope linguam asine commouentis prolata fuisse attestatur. Et hæc pauca de beatis angelis quasi per transennam dicta sint. Sceleratos dæmones iam aggrediamur. Impij & nefarij dæmones, iuxta nonnullorum sententiam, in memorabili eorum rebellione, infausta, & horribili strage deformium corporum & teterrimorum formæ euaserunt, vt inanem illorum superbiam conculcaret Deus. Porrò corpora, quæ vsurpant dæmones, vel ab arte, vel à natura conflata sunt: ab arte quidem, veluti erant statuæ illæ in Gentilium oraculis vaticinantes, consulentibusq́; responsa præbentes, quæ cunctæ in saluberrimo Saluatoris nostri aduentu repente conticuerunt, obmutuerunt, & corruerunt. Commonefaciunt tamen Theologi, quòd dæmones vllis carminibus veneficijsve ad responsa homunculis danda minimè cogi possint: artemq́; cohercendi dæmones in imaginibus & phialis, de qua locutus est Hermes, vanam prorsus & futilem esse perhibent. Quandoquidem, vt inquit Henricus de Assia super Genesim, dæmon simulat se captum, vt te capiat, &c. Etenim quicunque gentilitijs sacrificijs, aut simulatis nominibus diuinis accersiti conuolant, omnes sunt cacodæmones: qui tametsi venire optent, cogi tamen se simulant, Porphyrio teste, ut nos dein præstigijs irretiant. Naturalia corpora quibus adhibentur dæmones, vel simplicia, vel mista sunt: inter simplicia, aereis corporibus identidem vtuntur. Sin mista corpora usurpauerint, vel animata, vel vitæ expertia erunt: inanimata veluti sunt lapides & statuæ, quas quandoque frequentant. Si uerò animata corpora capiant dæmones, uel sensibus tantùm, uel intellectu etiam erunt prędita. Sentiente quippe corpore usus fuit dæmon, cùm serpentem ingressus primam mulierem alloqueretur, ut Gen.* III. *recitatur. In Austriæ quapiam regione compertus est cor-*

De dæmonum corporibus secundum Theologos Christianos.

Dæmones non posse cogi ad oracula danda.

uus, qui & sermocinaretur, & admirabilia multa dæmonis ope præstaret. Si hominem quempiam dæmon inuadat, uel ipsius animam uel corpus ingreditur: dæmon secundum essentiam humanę menti illabi nequit:

Dæmonem haud humanæ menti illabi.

Beda nanque venerabilis super Apostolorum actus commonet, quod nihil humanam mentem iuxta substantiam occupare possit, nisi summa illa creatrix Trinitas; hocq; ab Augustino lib. de Ecclesiasticis dogmat. comprobatur. Corpus itaque dæmon ingreditur, in quo sanguinem quandoque, humores, & phantasiam perturbat, ut in obsessis; quandoque uerò latet: & à theologis tūc dicitur in corpore esse secundum uirtutis limitatā quantitatem. Cum autem duo sint dæmonum genera, usque ad nouissimum uniuersalis iudicij diem permansura, aerei nempe, atque tartarei, hiq; uel in inferno impiorum animas torqueant, uel impuras in purgatorio excrucient atque ludificentur: aerei caliginosi aeris habitatores corpora usurpant, humanumque genus irritant, insidijs lacessunt, ac infestant. Etenim cùm dæmones humanis animabus infensi existant, & pertinaciter inimici: hæq; uel in inferno, uel in purgatorio, uel in uia (ut loquuntur) uel in patria diuersentur: atque beatas nulla molestia contaminare queant, tres id-circo tantùm à Lucifero duce dæmonum phalanges instructę fuerunt, & aereis demandata hęc fuit prouincia, ut animas in humanis adhuc morantes corporibus, exercerent. Cùm itaque dæmones secundum substantiam humana corpora ingrediantur, & propter eorum naturę subtilitatem nullo negocio penetrent, commonefaciunt Theologi, ne ulla obsesso fides adhibeatur, constanter quamuis asseueranti se à cuiuspiam uita functi anima obsideri: hoc nanque machinantur dæmones, ut suis uersutijs homunculos in Pythagoreorum errorem trahant, qui animarum in aliena corpora transmigrationem admiserunt: quarum dęmonis insidiarum nunc Ferrarię exemplum existit, ubi mulier Hebręa degit, à dęmone correpta, qui cuiuspiam Baptistonis laqueo suspensi se animam fuisse audacter profitetur. Cæterùm, ut eò reuertatur, unde huc longo cursu à dæmonibus perturbata oratio declinauit, umbras dicamus, quę circa sepulcra apparent, uel nostrę imaginationis à timore nocturno deprauatę phantasmata esse: uel subdolos dæmones esse, qui nobis insidiantur. De humanę imaginationis illusionibus, sic modulatus est Maro lib.4. Aeneid.

Cap.5. Cap 82. Tom.3.

Dæmones aereos homines exercere.

Quid sint umbræ sepulcrorū.

Eumenidum veluti demens uidet agmina Pentheus:
Et Solem geminum, & duplices se ostendere Thebas:
Aut Agamemnonius scenis agitatus Orestes,
Armatam facibus matrem, & serpentibus atris
Cùm fugit, ultricesq; sedent in limine Diræ.

Et Dantes.

O imaginatiua, che ne rube,

Chi

Chi moue te, se'l senso non ti scorge?

De dæmonum verò præstigiis, hoc pacto cecinit Vergilius lib. primo Aeneid.

Quid natum toties crudelis tu quoque falsis
Ludis imaginibus?

Et lib. x. eiusdem poëmatis.

Tum Dea nube caua tenuem sine uiribus umbram,
In faciem Aeneæ (visu mirabile monstrum)
Dardanijs ornat telis: clypeumque, iubasque,
Diuini assimilat capitis: dat inania verba,
Dat sine mente sonum: gressusq; effingit euntis.

Et Petrarcha.

Mai notturno fantasma
D'error non fù si pien, com'ei ver noi.

Dæmonum uersutijs comparatum fuit illud diuinationis genus, Necromantia nuncupatum, per umbras ad cadauera euocatas fieri solitum, de quo Lucanus memorauit lib. VI. *ubi à Thessalica quadam uenefica (in Thessalia nanque plurimùm uiguerunt eiusmodi nefariæ artes) militem recenter interfectum magicis carminibus ad uitam restitutum fuisse narrat, qui Sexto Pompeio Pharsalici belli euentum prænuntiauit. Statuamus igitur tanquam ratum, aerea umbrarum corpora haudquaquam uinculum esse, quo anima cum corpore coniungitur; immo uerò illud esse sensuum, inferiorumq́; potentiarum imperium, cui humana mens perturbationibus agitata obtemperet: quod uinculum si discerpatur mortem obimus beatam, quam rectè philosophantes sæpius iucundeq́; experiuntur: hæc mors inquam est illa, quam hieroglyphicè Aegypty Vulturis uolatus pernicitate innuerunt. De eiusmodi morte disserens Picus ille Mirandulanus, tunc contingere asseuerabat, quando solus operatur intellectus, & cæteræ otiantur animæ uires, nutritiua tantùm excepta: quæ contemplatio intima si diutius perseuerauerit, fieri nequit, quin & ipsa uacet nutritiua; ac proinde non modo à corpore recedat animus, quinetiam & corpus ab animo dissoluatur. Ex uinculi itaque dissipatione, quo cum animo corpus connectitur, corporea consurgit mors: ex alterius autem uinculi dissolutione, quo animus cum corpore conglutinatur, incorporea & philosophica mors instillatur: illa prorsus inuisa, hæc omnino iucunda existit, qua philosophus moriendo, tanquam renouata phœnix reuiuiscit, contemplandoq́; fœlicitate fruitur. De philosophica morte satis eleganter meminit Hippocrates in epistola ad Philopœmenem, ubi effrenatos sensuum affectus seruis comparauit domi tumultuantibus, qui protinus accedente hera, hoc est sapien-*

In Benivienij cantionem.

De corporea morte, & incorporea.

tiæ conspectu, consternati conquiescunt; Porrò hæc est illa mors, quam affe ctabat Cleombrotus adolescens. Iam igitur desinant obtrectatores ac male dici Cleombrotum præcipiti casu laceratum, adhuc magis uerborum contumelijs lacerare: desinant poëtæ rabido Cleombrotum morsu deridere: desinant morales in dubium reuocare, an ipse fortis temeriùsve fuerit. Ego hunc adolescentulum semper, non modo fortem iudicaui: quinimmo & magnanimum, cùm incomparabili animi robore strenuè uitam hanc palustrem virtutis specie floccifecerit: erroris verò suspicio adolescentiæ condonanda est, inculpandaq́; Platonis uerborum obscuritas: in re enim tanti momenti σαφήνεια interserenda videbatur, & nebulæ prorsus erant excutiendæ. Rapacissima est vultur, cuius rapacitate philosophantes, diligentissimos rerum esse exploratores insinuatur: testatum enim reliquit Hesiodus, Titij iecur dilaniatum, tãtùm noctu accrescere, quantùm interdiu fuerat deuoratum, vt hieroglyphicè innueret, q; meditanti noua semper suggerãtur intelligenda: nox nanque est contemplationis tempus, dies verò actionib. ascribitur. De qua Titij calamitate lepidè, vt solet, Maro meminit lib. VI. Aeneid.

Cleombrotus à conuitijs uindicatur.

Quinta vulturis proprietas.

Per tota nouem cui iugera corpus,
Porrigitur, rostroque immanis Vultur obunco
Immortale iecur tundens, fœcundaque pœnis
Viscera, rimaturque epulis, habitatque sub alto
Pectore, nec fibris requies datur ulla renatis.

Philosophi, vt ad uiuum res resecent, aciem ingenij intendant, necesse est: humana nanq; mens corporis caligine obnubilatur: & idcirco corpus Græcis σῶμα dicitur, παρὰ τὸ σῆμα, hoc est à sepulcro, vt Plato in Cratylo docuit. Quandoquidem corporis contubernio contaminata, quasi Lethes fluuij aquas degustauerit, uniuersæ cognitionis obliuionem mens, ex Platonicorum sententia, perpessa fuerit: hinc scientias reminiscentias nuncuparunt: quia an ma tum ab externis, quorum imagines à sensibus hauriuntur, tũ ab insitis rationib. excitata resipiscat, eaq́; tãdem intelligat, quæ ante corporis contuberniũ clariùs percipiebat. Quocirca, ut corpus animæ tenebricosum carcerem esse innueret diuinus Plato, humanũ genus ostreorum simile esse dixit. Hac itaque vulturis (vt sic dixerim) voracitate, innuerunt Aegyptij philosophos esse naturæ helluones, nec nos debere pingui Minerua naturæ mysteria animaduertere, extremisq́; labijs suauissimos philosophiæ latices leuiter attingere: sed temporis diuturnitate, subtilioriq́; indagine, etiamatque etiam meditando nostri intellectus infirmitatem compensandam esse, vt ipse naturę viscera penetrare valeat, quibus tanquam esca recreetur. Quę omnia an veritati sint consona, ex hac naturali de Ruminantibus Historia, cuilibet compertum erit. Etenim natura increpanda videretur, vtpote quę ruminantia dentibus imperfectè

perfectè instruxerit: at accuratiùs hoc perpendentes, eam gemino remedio, ruminatione nimirum, & ventriculorum caterua illis cumulatissimè satisfecisse intelligemus: duplicíq; fomento dentium egestatem, imbecillitatemq; mitigasse concedemus. Canamus ergo cum Orpheo naturę encomia.

Φύσι παμμήτειρα θεὰ, πολυμήχανε μῆτερ.

Et reliqua, quę in hoc naturę hymno continentur. Nunc verò ne prolixior sim, ceteras Vulturis dotes cogitatò reticebo, scilicet, quòd Vultur ex Hermodori Pontici sententia, innocentissima sit. cuius innocentię gratia Herodotus Vulturem ab Hercule pro iustitię symbolo habitam tradit: solis nanque cadaueribus contenta, haudquaquam viuentia lędit. Vnde apud Iberos olim Vultures pro sepulcro habebantur, sicut apud Hyrcanos canes. De Iberis ita Sillius lib. XIII.

Varia Vulturis hieroglyphica.

Tellure, vt perhibent, is mos antiquus Iberâ,
Ex anima obscœnus consumit corpora Vultur.

Inde mordax apud Senecam dictum: Si Vultur es cadauer aspecta.
Quod allusit sic item Valerius Martialis.

Cuius Vulturis hoc erit cadauer?

Hercules in ærumnis aggrediendis, si Vulturem aspexisset, lętabatur: Augures testati sunt, eum in re militari pręstantem fore, cui Vultur in horoscopo fœliciter volauerit. Chaldęi insuper & genethliaci Vulturis syderis afflatum, sapientiam & in negocijs obeundis prudentiam influere arbitrati sunt. Veruntamen futuram quandoque stragem superstitiosis Vultures pręnuntiarunt: cuius gratia consueuerunt prisci Reges belli tempore exploratores dimittere, qui obseruarent, in quam exercitus partem Vultures imminerent. Tacitus nunc pręteribo, quòd ex Indico tractu (vti Hieronymus memorię prodidit) sonorum quippiam, nucis instar, pro pter sobolem afferant Vultures: quòd mirificè odorandi facultate polleát, veluti in Magia ab Apuleio significatum fuit: hoc Auerroes item & D. Thomas comprobarunt, cùm per quingenta millia passuum, illas putorem persentire testentur: vel quia acerrimo sint visu, ut nonnulli opinati sunt: quippe quę in Damascena Syrię regione, Babyloniæ cadauera perspexerint. Preteribo itidem silentio, Vulturis erga filios misericordiam, quos, vt proprio cruore enutriat, suamet fœmora rostro proscindit. Omitto etiam Vulturis simulacrum, liuorem hieroglyphicè innuere, concupiscentiam, prouidentiam, consummationem, atque ingenium: de quibus singulis Pierius Valerianus in suis hieroglyphicis quàm doctissimè disputauit. Siquidem cuncta hæc anxiè perscrutari nimis longam profectò expostularent orationem. Cęterùm, quamuis hęc de Ruminantibus Historia agrestis videatur, & ad pastores spectans: noniniucunda tamen tum ob varietatem, tum ob

nouitatem

nouitatem lectoribus fortasse apparebit. Nec verò semper grauioribus studiis incumbendum est, quinetiam & mitioribus quandoque vacandum. Hinc Homerus poëtarum Princeps, non bellum modò Troianum, quinimmo & βατραχομυομαχίαν cecinit. Vergilius item culicis interitum dulci modulatus est auena. Quodsi hunc meum de Ruminantibus Cōmentarium, & hasce meas rusticationes, studiosis minimè displicuisse intellexero, maiora aggrediar, atque cum eodem Homero Mantuano concinam.

Ille ego, qui quondam gracili modulatus auena.

Ordinis ratio. *Verumenimuero cùm de Ruminantibus simus disputaturi, operępretium est in ipso operis vestibulo, quid sit ruminatio, eorum propria affectio, accuratè discutere: & cùm in ruminationis definitione enunciatum fuerit, pabulum in ruminatione ad fauces repere, mox de eiusmodi pastionis egurgitatione disserendum est: quoniam verò Ruminantium plerąque sunt cornigera, & pauca quędam cornibus mutilata, priùs de cornigeris habendus erit sermo: verùm quia cornigera in cornuum possessione communicant, de cornibus priùs, quàm de cornigeris disputabimus: at quoniam cornigerorum, alia vnicornia sunt, & alia bicornia: antea de vnicornibus, quàm de bicornibus disceptabimus. Post sermonem verò de Ruminantibus cornigeris, subsequetur dein speculatio de ijs, quę sunt cornibus mutilata: sedenim horum quædam cùm non modò cornibus orbata sint: verùm & dentibus vidua, idcirco ordinis ratio exiget, vt antea de dentium ac cornuum viduitate orationem habeamus. Cęterùm cùm ruminatio boui potiùs consentanea videatur, congruum erit in totius operis calce ostendere, ruminationem boui peculiarem esse. Quę omnia legentibus patescent.*

PRAELVDIORVM FINIS.

HIERO-

HIERONYMI BOVII FERRARIENSIS, DOCTORIS THEOLOGI;

In Naturalem de Ruminantibus Historiam,

ARGVMENTVM.

CErnere si exacto res scriptas ordine quæris,
Siue cupis doctas discere, siue nouas:
Perlegere haud pigeat Lector Syntagmata, libro
Quæ culto excellens Æmylianus habet.
Vnde vetus (dum verba facit de Rumine) Roma,
Romulus, atque arbor Romula dicta, docet.
Quodque tenet nomen deductum à Rumine, nutrit
Quæ lacte infantes, Rumina Diua, suo.
Quòve modo ad fauces animantia pabula mittant
Edocet. (hinc vatum pulchra notanda leges)
Rumine quæ gaudent, quòd gestent cornua bruta
Plura, probat, quædam & cornua nulla ferant.
Cur potiùs bobus, quàm alijs animantibus illud
Congruat, ad causam testis Homerus erit.
Commoda multa bouis demum, laudesque recenset;
Sed laudare boues dedecet ora Bouis.

DE RVMINATIONIS ETYMOLOGIA, AC DEFINITIONE.

SYNTAGMA PRIMVM.

INFIMA mens nostra, elementorum tenebris obsita, ad rerum simulacra expromenda, duo sibi mirabili artificio instrumenta finxit, nomen nempe, atque definitionem: quorum vtroque intelligentiam quidem adipiscimur, notitiam tamen longè diuersam comparamus. Quippe nomine rudis admodum, turbida, & caliginosa animis nostris intellectio instillatur: at definitione ualde clara, perspicua, ab omnique caliginis nebula expurgata rerum scientia hauritur. Quam cognitionis distributionem, in primo librorum de Naturali auditione uestibulo, circuli exemplo concinnè Aristo. manifestauit. Hęc dignitate præstat, illa tempore antecedit: hæc intima pandit, illa extimam tantum superficiem leuiter attingit: hæc illis solùm conceditur, qui in scientiarum studijs callum quodammodo contraxerint, illa uerò omnibus communis est, doctis & indoctis. Quandoquidem singuli homines, quamuis montani sint duri & agrestes, nominibus suas inuicem animi notiones, atque intimas exponũt cogitationes. Verùm licet diuinus Plato in Cratylo arduam

Duo esse humanæ mentis instrumenta.

Instrumentorum cognitionis diuersitas.

Tex. 5.

in nominandis rebus ſtatuerit difficultatem, illud reſpectu nominum inſtitutoris intelligendum uenit, minimè autem reſpectu illorum uſus. Diligentiſſimi nanque nomenclatores nomina rerum eſſentijs aptè accommodant, atque adeò pro illarum uiribus eleganter diſtribuunt, ut in nominibus rerum eſſentiæ reſonent, & quaſi in ſpeculis reflexæ conſpiciantur. Vnde Solem, qui immortalis eſt omnium mortalium pater, maris nomine: Lunam uerò fœminæ nuncuparunt & Græci & Latini: quòd hic illi proprium impartiatur lumen, illa autem alienum mutuetur ſplendorem. Aegyptij tamen Lunam quoque tanquam marem nominarunt, utpote quia & ipſa terras colluſtret, quæ colluſtratæ quaſi prægnantes ſint, germina concipiant. Quare Ariſtophanes apud Platonem in Conuiuio de antiquo triplici hominum genere commemorans, maſculum Sole, fœmineum terra, & promiſcuum denique Luna, genita affirmabat: cum utriuſque ſexus particeps quodammodo ipſa ſit Luna. Iupiter, quia ut pater iuuet, & Diana, quia diem præcurrat, nomina hæc ſibi aſciuerunt. Quapropter optimum nomenclatorem in intimas rerum partes maximè penetrare oportet: ac proinde Adam primum uniuerſi humani generis parentem in imponendis nominibus plurimùm excelluiſſe ferunt, cùm ipſum rerum eſſentiæ nequaquā laterent. In nominibus uaticinium quandoque etiam deliteſcete compertum eſt: unde matricida Oreſtes à montibus nomen ſumpſit, ut eius montana atque agreſtis ob matricidium uita prænuntiaretur: & Pelops quaſi propè uidens, quòd in Myrtili cæde non prouiderit quanta vniuerſo terrarum orbi ex Hippodamiæ connubio imminerет calamitas. Verùm unica licet ſit & ſingularis rei cuiuſque eſſentia, uaria tamen nonnunquam ſibi uendicat nomina, cùm pluribus ſcateat dotibus, quibus tanquam ſcintillis exploratur, & ueluti per anguſtiſſimos cancellos obſeruatur. Inde igitur nominum pluralitas emanauit, ut natura rei pluribus modis conſpiciatur: quod hominis exemplo exploratum erit. Etenim homo Græcis aliquando ἄνθρωπος, nonnnnquam βροτὸς, quandoque uerò μέροψ nominatur. Ἄνθρωπος nuncupatur homo, quaſi ἀναθρῶν ἃ ὄπωπε, ideſt contemplans, quæ uiderit, ut apud Platonem in Cratylo interpretatus eſt Socrates; uel ut alij, ἄνω ῥέπον, ideſt ſurſum uergens. Βροτὸς porrò uocatur, quia caducus ſit. Μέροψ autem quòd uocem diuiſam habeat, cùm hic alia, & ille alia lingua loquatur: uel diuiſam, hoc eſt articulatam. Hanc nominum cum rebus conſonantiam non modò innuebat, quinimmo clarè exprimebat Socrates Hermogenem acriter increpans. Neque propterea inter Ariſtotelem atque Platonem ulla

Vnde nam prouenіat nomenclationis labor

Quomodo eidem rei varia indi poſſint nomina.

Circa nominum impoſitionem.

nlla versatur controuersia, quamuis hic nomenclationes naturales, ille verò ad libitum esse statuerit. Quandoquidem nomina naturalia esse censuit Plato, non tanquam sint naturæ opera, uti Cratylus perperam, necnon Heraclitus existimarunt: quinetiam naturalia uocauit Plato, quippe quę rerū essentias exprimant, atque illarum imagines præ se ferant: cuius sententiæ fuisse uidetur Hippocrates ille Cons, qui lib. de Arte, nomina naturæ lege indita esse testatum reliquit. Hanc item opinionem uidetur secutus P. Nigidius, qui inter multa argumenta, quibus comprobare nixus est nomina magis naturalia esse quàm arbitraria, hoc lepido & festiuo usus est. Vos (inquit) cùm dicimus sensim labia commouemus, spiritumque ad eos impellimus, quibuscum sermocinamur: at contra cùm dicimus nos, labia & spiritum quasi intra nosmetipsos coërcemus. Arist. autem nomina ad libitum esse iudicauit, non ut quodlibet nomen cuilibet rei imponi liceat, veluti malè opinatus est Hermogenes: immo uerò quia ad nomenclatoris arbitrium indi soleant, cuius munus sit, tum rem nominandam, tum nomen ipsum inuicem diligenter comparare, at que æqua lance ponderare. Aristo. igitur nomina à nomenclatore emanantia animaduertit, at Plato rebus accommodata considerat. Nomenclatio itaque respectu termini à quo, hoc est nomenclatoris, ad libitum est: ratione tamen termini ad quem, hoc est ipsius rei, cui nomen inditur, naturalis profectò est: siquidem rei naturam nomen enucleare necesse est, dummodo aptum, appositeque accommodatum fuerit. Quamobrem à Platone in Cratylo hoc pacto describitur nomen. Nomen est uis quædam ipsius rei, primùm mente concepta, voce deinde expressa, literis demum significata. Vnde nonnunquam nomen adeò naturæ rei respondere contingit, ut quid nominis, & quid rei à peripateticis vocata, simul coincidant. Hinc factum est etiam, ut Dionysius Areopagita omnia sacræ Theologiæ mysteria in diuinis nominibus exquisierit: cui consentit quoque, quod ab Origene contra Celsum scribitur, & quod ab Hebræis de tetragrammato nomine ferebatur. Quàm verò Aristo. sermonis proprietatis studiosus exstiterit, atque obseruantissimus fuerit (quicquid lib. 1. Physicorum exaranerit Auerroes) satis superque fidem faciunt nomina ab ipso instituta, cuiusmodi est ἐντελέχεια, & plura alia, de quibus copiosè Ammonius in suis commentarijs in librum Aristotelis de Interp. ad quos Lectorem relegamus. Inde in Categorijs scriptum reliquit philosophus, aliquis ne contingat error, nomina quandoque fingere necessarium esse, si nondum accommodatè & congruenter imposita reperiantur: ubi noua etiam inconsuetaque adducit uocabula.

Plat. atque Arist. conciliatio.

Nomenclatoris munus.

Nominis descriptio secundum Platonem.

Aristotelem sermonis proprietatis studiosum.

Com. 1.

Com. 6.

Cap. de relat.

bula. Nulla ergo lis agitatur, nullave rixa agitur circa nomenclationem inter philosophorum principes, ut nimium pertinaciter ac mordicus semper opinatus est uulgus. Corruit itidem argumentatio ab Aphrodiseo prodita, quæ sic nomina naturalia esse indicare uidebatur. Voces sunt naturales, nomina sunt uoces, nomina ergo sunt naturalia. Nomina nanque (ut loco nuper citato inquit Ammonius) non sunt absolutè naturalia, sed ratione materiæ tãtùm: ueluti etiam si quispiam ita argumentaretur. Lignum est naturæ opus, ianua est lignum, ianua igitur est naturæ opus. Ianua quidem est lignum, figura tamen præditum: uti etiam nomina sunt uoces, iam ad significandum impositæ. Sequeretur nanque omnia artis opera, cùm naturali materiæ adhæreant, esse naturalia, si eiusmodi ratio ueritati consonaret, quæ ueterum sanè philosophantium explosam ab Aristotele hæresim sapit, qui uniuersam rerum essentiam in materiæ sinu collocarunt. Sin autem ullum idioma, naturale existeret, illud profectò esset Hebræum, quo primi nostri parentes usi sunt, & quo etiam beati homines atque damnati utentur: beati tamen quauis lingua loqui poterunt. Vnde Hieronymus, & Origenes inquiunt, experientia compertum esse infantem nondum à propria nutrice eruditum, pronuntiasse *lehem*, idest panem: & *yain*, idest uinum, quæ ambæ sunt uoces Hebreæ. Veruntamen suspicor eiusmodi uoces adeò inarticulatas fuisse, ut ad uaria indistinctè nomina contrahi possent: ueluti imagines quoque non adhuc à pictoribus elaboratæ uarios confusè homines, uel diuersa animalia obumbrare solent: & eò magis in hanc descendi sententiam, cùm Hærodotum uideam lib. II. idemmet de Troiana lingua testatum reliquisse, scilicet, quòd infans paucis ante diebus natus *artos*, hoc est panem, & *ynos*, hoc est uinum prædixerit. Nec est ut quispiam nunc ambigat, cùm ad ima tartara damnatos homines, Hebraicè tantùm locuturos dixerimus, cùm tamen à dæmonibus oppressi uarijs loquantur linguis: etenim hoc prouenit ob maximam intelligendi uim, qua quidem pollent dæmones, cùm naturales seruauerint dotes. Commonefacit Plotinus lib. VIII. Enead. v. Aegyptios sapientes in diuinis mysterijs significãdis, literarum characteres, uoces pronunciationesque ac discursiones exprimentes, nequaquam adhibuisse: sed integris herbarum, arborum, animaliumq; figuris usos fuisse, ut scientiam ipsius Dei simplicem esse indicarent. Apud nos homunculos (ut res pateseat exemplo) multiplex est temporis excogitatio, nempe quòd uelox, reuolutione quadam principium rursus cum fine connectens, prudentiæ pater, rerum autor, earundemque dissipator: quam multiplicem de tempore ratiocinationem

An ullum id oma naturale.

Cur Aegyptij hieroglyphicè scriberent.

nem unica tantùm figura comprehẽderunt Aegyptij, alatum serpentem, ore caudam comprimentem pingentes: cœteraq; consimilibus hieroglyphicis figuris denotarunt, quarum historiam fusius describserat Horus, deinde uerò locupletissimè Pierius Valerianus interpretatus est. Angelici cœlites neque nominibus, neque definitionibus intima inuicem arcana pandunt: sed radiante quodam lumine conceptas rerum species sibi inuicem expromunt. Sacræ nostræ Theologiæ doctores asseuerarunt, sublimiores Angelorum choros inferioribus, qui ob minorem suæ essentiæ excellentiam in immensum Diuinitatis pelagum, ita profundè sese ingurgitare, & sacris sapientiæ aquis obruere nequeunt, ardentissimo charitatis stimulo excitatos, assiduè sacra sanctaque Diuinitatis mysteria exponere. Angeli uerò cùm corpora assumpserint, homines alloquuntur, naturalibus minimè organis voces effingentes: sed in aere cõcinnant sonos, humanis uocibus consimiles. Inde fit, ut cùm circulariter nequaquam (ut solet) cieatur aer, ab eo solùm homine uoces illæ percipiantur, ad quẽ diriguntur: naturalia enim corpora substantijs spiritualibus penes motum localem obtẽperare haud inficiantur Theologi: quamobrem factum est etiam, ut à grauioribus, de quorum numero est D. Thomas, concessum fuerit atras striges uerè & ocyssimè per immensa aeris spatia dæmonis ministerio ad profanos (ut aiunt) Dianæ, uel Herodiadis euehi ludos, sicut item & ad amantes. Alij tamen opinati sunt, nullum ab Angelo fieri in aere sonum, quin solam uocis speciem auribus humanis objici. Cùm itaque nomen & definitio duo sint instrumẽta, in quibus rerum imagines conspiciantur insculptæ, operæprecium me facturum existimaui, si ruminationis, circa quam præsens hæc nostra uersatura est disputatio, tum etymologiam, tum definitionem scrutatus fuero. Priùs autem etymologiam examinabo, cùm quid nominis (ut inquiunt) quæstio cæteras antecedat: unde M. Tullius in Topicis etymologiam, notationem interpretatus est, quasi quòd prima rei notio ab ea scaturiat. Quoniam uerò etymologias explorare grammaticorum est munus, eorum idcirco cœtum conuocabimus, illisque id discutiendum proponemus: Festum nempe de eiusmodi negocio consulemus, Seruium, Perottum, Nouariensem, Ambrosium, Nonium, Narniensem, Galeottum, atque Calcilium. Sed quæso nemo nunc sit tam scitus, ut obstrepentes grammaticos contemnat, illorumque stomachetur grammaticationibus: ad maiora nanque, & iucundiora omni festinatione properabimus. Et vt à rumine exordiamur, tanquam ruminationis etymologiæ fundamẽto, Festum dicamus & Nouarien-

Angelorum locutio.

Ruminationis etymologia.

sem

ſem rumen opinatos eſſe colli partem, qua eſca deuoratur: in quorum ſententiam eunt Seruius, Perottus, atq; Ambroſius, rumen dicentes eſſe eminentem ſub mento gutturis partem. Narnienſis quoq; colli interiores partes eminentiæ, quæ in gutture extuberatur, reſpondentes eſſe arbitratus eſt. Nonius verò exiſtimauit rumen uentris locum exiſtere, quo ſumitur cibus, & vnde redditur. Non uidetur tamen Nonius ab aliis diſſentire. Siquidem ex Galeni ſententia lib. I I I. de Vſu partium, œſophagus eſt ventriculi pars. Et lib. VI. eiuſdem operis, œſophagus eſt uia, qua cibus ab ore ad uentriculum delabitur. Perottus, & Ambroſius rumen circunſcribentes dixerunt eſſe partem, qua cibus in aluum labatur: at Seruius quòd ſit pars, per quam ingurgitatum alimentum à ceteris reuocetur animalibus. Hanc eandem met partem uariè nuncuparunt Latini. Ambroſius nanque eam rumen uocauit. Perottus, & Narnienſis non modò rumen, ſed & frumē, per ipſam quippe quia paſtio feratur, nominatū, quo fruges nomen traxiſſe ſuſpicati ſunt. Seruius rumam appellauit, à qua ruminationem originem duxiſſe exiſtimauit: at Perottus à ruminare, ſiue ruminari deductum ruminationis nomen fuiſſe credidit. Ruminare autem non ſolùm, ut opinatus eſt Perottus: uerùm etiam ut Feſtus, Seruius, & Galeottus putarunt, reuomere atque iterum alimentum conficere denotat. Feſtus ueteres rumare pro ruminare uſos fuiſſe, & à ruminare abruptionem rumentum uocatam fuiſſe animaduertit. Rumigare, ut opinatus eſt Ambroſius, idem eſt quod ruminare, in cuius rei fidem Apulei authoritatem adducit, qui lib. I I I I. de Aſino, ait. *Iam ferè tertium palam rumigabam.* Ruminari metaphoricè in memoriam reuocare ſignificat. Varro in Tanaquile. *Non modò abſens quicquam de te æquius cogitabit, ſed etiam ruminabitur humanitatem tuam.* Ideſt in memoriam reuocabit, Nonio ſic interpretante. Liuius in Aegiſtho. *Nemo hæc noſtræ ruminabitur mulieri.* In qua quidem ſignificatione nec non apud Italos ſumi ſolet. Speronus Speronius in Dialogo de Amore. *Veramente lo ſtar lontano dalla coſa amata tanto, & non più, che l'amoroſa memoria rumini il cibo, che diuorarono i ſentimenti, è all'amante non ſolamente occaſione di farli noto il ben ſuo; ma dà cagione di render lui di giorno in giorno più amabile.* Ruminatio & ipſa per translationem capitur. M. Tullius in Epiſtolis ad Atticum. *Quantò magis vidi ex tuis literis, quàm ex illius ſermone, quid ageretur de ruminatione quotidiana, de cogitatione Publij. &c.* Vbi Cicero per ruminationem recordationem, & in memoriam reuocationem intellexit. Hinc adagio dici ſolet, ruminare negocium: hoc eſt diligenter perpendere, & ſummo ſtudio,

Cap. 7.
Cap. 5.

quid

quid agendum sit considerare. In Sanctis itidem literis ruminatio pietatem & diuinarum rerum meditationem ostendit. Metaphoricè quoque ruminatio pro frigoris acerbitate accipitur, quæ putatas uites labefactet & fragiles reddat. Plinius lib. xvii. de vinearum putatione disputans inquit. *Si saucias recenti medicina mordeat quædam hyemis ruminatio, certum est gemmas earum frigore hebetari, plagasq́, findi, & ceu vitio exuri oculos lacryma distillante: nam gelu fragiles fieri quis nesciat?* A ruma non solam ruminationem, sed strumam quoque dictam fuisse nonnulli existimatunt, quasi struens rumam: cuius descriptionem attulit Celsus lib. v. dicens. *Struma est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur.* Et paulò post. *Nascuntur maximè in ceruice: sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus: in mammis quoque feminarum se reperisse chirurgus Meges autor est.* Sues adenosos quosdam tumores in gutture habent: unde Græcè struma χοιρὰς à suibus denominata fuit, quòd numerosæ sobolis existant: aut quòd colla gerant glandulosa, ut Paulus Aegineta, atque Aetius testati sunt. Quemadmodum autem soli homines, atque sues colla strumosa obtinent, ita quoque soli bronchocela infestantur. Plinius lib. xi. *Guttur homini tantum, & suibus intumescit, aquarum, quæ potantur, plerunq; vitio.* Rex Gallharum peculiari dono diuinitus sibi indulto strumosos sanitati restituit, languentium guttur extremis digitis uix attingens, & hæc uerba Gallico idiomate proferens. *Rex te tangit quidem, Deus autem sanat.* Ne fortasse quispiam, tum ob summam erga Regem obseruantiam, tum ob mirabiles, qui consequuntur, effectus, excitatus commotusque Regem tanquam Deum ueneraretur, & sese in flagitiosum impiæ idolatriæ crimen incautè implicaret. Monet itaque prudentissimus Rex ægros, ut diligenter animaduertant proprias manus, tunc cœlestia munera dispensantes, Diuinitatis ministras esse: vnde nequaquam sibi, sed immortali Deo gratias quoque immortales agendas habendasq́; persuadet. Rex itidem Eduardus strumis laborantes solo mirabiliter contactu sanabat: quod priuilegium iure uelun hæreditario ad posteriores manauit Reges. Nanque adhuc Angliæ quoque Reges, non sine cerimoniis, priùs quibusdam hymnis recitatis, tactu strumas depellunt. Rhumam ueteres mammam nuncupasse M. Catonis autoritate confirmauit Nonius: quod necnon Plutarchi testimonio cõprobare poterat: quã sanè uocẽ Latini citra aspirationem quandoq; scribere consueuerunt. Rumis insuper uocata fuit mamma. Varro lib. ii. de Re Rustica. *Antiquo vocabulo mamma rumis: vnde dicuntur subrumi agni lactentes.* Rumus item Fe

Cap. 22.

Cap. 28. De struma.

Cap. 37. Regẽ Galliarũ strumas curare.

Regem Angliæ strumas sanare.

Cap. 11.

D sti

sti testimonio appellata fuit mamma, & Plinij autoritate rumen, qui
lib. xv. scripsit. *Quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus præbens ru-* Cap.18
men: ita enim vocabant mammam. Natniensis ait. *Rumen mamma*
quasi sumen dicitur: sumen autem est vber à sugendo. A quibus uoci-
bus fuit deductum uerbum rumo, quod lactare significat. Perottus.
Rumam ueteres uocabant mammam, à qua ruminare pro lactare dictum
est, quasi mammam in rumen immittere: unde & irrumare deductum, sæ
dæ significationis uerbum, quòd penis in os quasi sugendus immittatur, &
subrumi agni dicuntur, qui adhuc sub mamma habentur. Inter innu-
De Rumina Dea. merabilem Deorum gentium turbam Rumina Dea cõnumerata fuit,
quæ lactentibus pueris præsidebat, de qua Augustinus lib. 4. De ciui- Cap.11
tate Dei, hunc in modum meminit. *In diua Rumina mammam paruu-*
lo immulgeat, quia rumam dixerunt veteres mammam. In quorum qui-
dem uerborum explanatione, hæc scripta reliquit Viues. *Rumina*
Dea mammarum: quoniam rumen mamma antiquo vocabulo. Et paulò
post. *Huic Deę lac libabatur, lacte aspergebantur hostiæ.* Lilius Grego- Syntag. 17.
rius Gyraldus in sua de gentium Deis Historia, scriptis mandauit.
In sacris Deę Rumine inferre vinum expiatione dignum fuit: quippe illi
sacrum facientes, hostiæ lac, non vinum spargebant. Plutarchus in Quę- Quæst. 57
stionibus Rom. *Quid est quòd Ruminæ rem diuinam facientes, hostijs*
lac spargere, & libare consueuerunt: uinum autem non adhibent? An quòd
Latini rumam mammam nominant, & ficum ruminalem: ideò factum fe-
runt, quòd ibi lupa Romulo mammam præbuit: quemadmodum eas igitur,
quę pueros alunt à mamma diximus thilonas, sic rumina nutrix quędam,
& puerorum altrix merum infantibus pręcipuè noxium prorsus non reci-
pit. De Rumina item Dea mentionem fecit M. Cato lib. de Liberis
educandis, hoc pacto. *Hisce manibus lacte fit, non vino, Cunine propter*
cunas, Rumine propter rumam. Rumia necnon uocata fuit hæc Dea.
Varro lib. 2. de Re rustica. *Non negarim (inquam) ideò apud diuæ Rumię* Cap.11
sacellum à pastoribus satam ficum: ibi enim solent sacrificare lacte pro ui-
no, & lactentibus. Eandemmet Deam Plutarchus in Rom. Rhumiliã
nuncupauit, cum aspiratione. *Rhuma mamma dicebatur à veteribus;*
vnde Rhumilia Dea dicta est, quę educationi infantium pręesse putaba-
Ficus cur ruminalis dicatur. *tur.* Inter tot arborum species sola ficus ruminalis appellata fuit:
quippe sub illa Romulo, atque Remo lupa præbuerit mammas:
quam historiam idem Plutarchus sic lib. de Romanorum Fortuna
recitat. *Deinde cùm in lucem editos Romulum, & Remum tyrannus in-*
terfici uellet, fortunę ductu traditi non barbaro aut sæuo: sed misericordi
humanoq; seruo, qui eos non interfecit: sed in ripa fluuij, ubi is uiride pra-
tum alluebat, locusq; humilibus obumbrabatur arboribus, deposuit pro-
capri-

caprificum, cui ruminali postea nomen est factum. Exin lupa, quę recens pepererat, catulosq́; amiserat, turgentibus lacte vberibus grauata, leuationisq́; indiga superueniens infantes fouit, & vbera prębuit, quasi alterum partum lac deponens. Marti autem sacra auis picus subinde ad eos uentitans, summissq́; insidens unguibus alternis infantium ora rostro suo aperuit, suiq́; alimenti bolos inseruit; ac ficum quidem ruminalem appellant à rhuma, id est vbere, quam lupa ibi sese dimittens infantibus prębuit. Diu autem loci istius accolæ hunc morem tenuerunt, vt nihil natum exponerent; sed omnia tollerent, atque educarent, Romuli casum & similitudinem venerantes. Plinius quoque præallegato loco lib. xv. hoc pacto de ficu commemorauit. *Colitur ficus arbor in foro ipso, ac comitio Romę nata sacra fulguribus ibi conditis: magisq́; ob memoriam eius, quæ nutrix fuit Romuli, ac Remi conditoris appellata: quoniam sub ea inuenta est lupa infantibus prębens rumen. &c.* Locus autem ubi hoc contigit ex quorundam sententia Lupercal vocatus fuit: quòd lupa ibi Romulum Remumq́ue nutriuerit, *Lupercal* (ait Liuius) *ludicrum in monte Palatino.* Alij tradunt, quòd ludicrum ipsum, seu templum Lupercal vocatum, in specu sub monte Palatino existeret: quorum sanè opinionis adstipulator videtur poeta Latinus, qui lib. VIII. Aeneid. sic cecinit.

Cap. 18

Et gelida monstrat sub rupe Lupercal.

Ouidius lib. II. Fastorum.

Illa loco nomen fecit, locus ille Lupercal,
Magna dati nutrix pręmia lactis habet.

Ficus necnon eiusdem vatis ibidem autoritate romula, atque rumula nuncupata fuit.

Arbor erat, remanent vestigia, queque vocatur
Romula nunc ficus, rumula ficus erat.

Nonnulli ijsce nominibus (vt refert Calcilius) à suprema gutturis parte uocatam fuisse ficum opinati sunt: alij verò à ruminatione. Ruminantia vtpote sæuos Solis ardores declinantia, plerunque ad hanc arborem sese recipiant, suauique aura fruentia, ingesta alimẽta, magna cum voluptate ruminare soleant. Etenim densarum umbra frondium nimij temperantur ardores. Proinde Vetg. in Bucol.

Eclog. 1.

Fortunate senex, hic inter flumina nota,
Et fonteis sacros, frigus captabis opacum.

De ruminali ficu varia lib. VIII. Aeneid. apud Seruium leguntur. Inter plurima Iouis cognomina ab antiquitate illi attributa, Ruminus quoque cognominatus fuit: nempe quòd animalia ruma, id est mamma aleret, qua de re Augustinus meminit lib. VII. de Ciuita

te Dei, Gentium ineptias irridens: quemadmodum etiam Alus, & Alumnus nuncupabatur, quòd omnia aleret uiuentia. Tiberim fluuium, Rumonem, & Serram vocatum fuisse ait Seruius, quasi ripas ruminãs: sicut etiam in aliqua Vrbis parte Tereotus dictus fuit, quia terat ripas. Ruminantia animalia falsis D. js immolata, hostiæ ruminales nuncupabantur. Plinius lib. VIII. *Coruncanius ruminales hostias, donec bidentes fierent, puras negauit.* Cap. 51

Quænam host æ bidentes.

Porrò quænam hostiæ uocarentur bidentes, & cur ita nuncuparentur, & doctè, & copiosè exposuit sic Aulus Gellius lib. XV. Noctium Atticarum. *P. Nigidius in libro, quem de Extis composuit, bidentes appellari ait, non oues solas; sed omnes bimas hostias. Neque tamen dixit apertius, cur bidentes. Sed quod vltro existimabamus, id scriptum inuenimus in Commentarys, quibusdam ad ius Pontificium pertinentibus: bidennes primò dictas, littera immissa, quasi biennes; tum longo vsu loquendi corruptam esse vocem, & ex bidennibus bidentes factum, quoniam id uidebatur esse dictu facilius. Hyginus tamen Iulius, qui Ius Pontificium non videtur ignorasse in IIII. lib. quos de Vergilio fecit, bidentes appellari scripsit hostias, quæ per ætatem duos dentes altiores haberent. Verba illius ipsa posui. Quæ bidens est (inquit) hostia, oportet habeat dentes octo, sed ex ijs duos ceteris altiores, per quos appareat ex minore ætate in maiorem transcendisse. Hæc Hygini opinio, an uera sit, non argumentis, sed oculis iudicari potest.* Cap. 6.

Quæ verò de bidentibus scripserit Festus, Nonius, & pluribus in locis Seruius, breuitatis gratia omitto. Cæterùm, ut quod longiori sermone discussum fuit, paucis absoluatur, dicamus.

Ruminationis etymologiæ compendium.

Vrbem Romam à Romulo appellatam fuisse, atque ab eodem romulam arborem nuncupatam: uel ut alij existimarunt, romulam arborem à ruminantibus dictam fuisse statuamus, ruminantia ab ipso ruminare, ruminare verò à ruminatione, & tandem ruminationem à rumine suprema gutturis parte nomen traxisse, quod sanè principium est, & fundamentum huiusce (ut sic dixerim) onomasticæ genealogiæ. Aliqui etiam à rumine rumifero uerbum emanasse putarunt, quo usus est Plautus in Amph. *Quamq́, adeò ciues Thebani uero rumiferant probam.* Necnon rumigero, quod idem sonat, obsoletum tamen. Rumito insuper, & adrumo quidam ab eodem deduxerunt. Verbum etiam Italicum rumare, quod de canibus & suibus dici solet, qui se cibis ingurgitantes ad rumen usque obruunt. Rumen itidem (ut dictum est) mammam significat, à quo Rumina, siue Rumia, uel Rhumilia lactentium infantum Dea cognominata fuit: penes quam ruminis significationem ficus & ruminalis, & rumula appellabatur, deinde verò etiam romula, ut ex Ouidio compertum est. Ferreum illud instrumentum, boum stimulo

adiectum,

adiectum, quod Latini nullam uocitarunt, in nonnullis Italiæ regionibus romaiolam uocatur, quasi quòd terram uomeri adhærentem detergendo ruminare quodammodo uideatur. Quoniam verò diligentes naturæ scrutatores non extimam modò superficiem contemplantur: sed maiori studio naturalia ad unum resecant: quorum uestigia sectantes post ruminationis etymologiam, illius definitionem proponemus, atque expendemus. Quæstionem nanque si est appellatam discutere nō est opus, cùm nemo sit, qui ruminationem nō admittat, dum ruminantia ruminare animaduertit. Priusquam tamen ruminationis definitionem afferamus, minimè ignorandum, eá quandoque latiùs, quandoque verò pressiùs sumi posse: pressiùs quidem pro illa iterata pabuli leuigatione capitur, quę solis ruminantibus ad aptatur: at latiùs (vt in Diuinis literis) non modò pro hac, verùm etiá pro illa cibi attritione, quę solis incisorijs administratur dentibus, qua lepores & mures uti solent. Ruminationis autem propriè acceptæ definitionem proponemus. Petrus Aponensis ruminationem ita descripsit in commētarijs, quos in Aristotelis problemata edidit.

Sect. 10 Probl. 44. *Ruminatio est resumptio cibi ad os assumpti, ex altero ventre ad masticationem in illud, quæ quidem fuit necessaria animalibus, dentibus in superiori mandibula carentibus, ut digestioni apparetur.* In qua definitione omnia causarum genera continentur: materialis nimirum, formalis, efficiens, & finalis. Ruminationis materia sunt alimenta, forma est noua illa pastionis leuigatio, post pastus à uentre ad os regressum confecta: efficiens est ipsum animal ruminans: finis uerò, ut pastio faciliùs ab innato calore superari queat. In hac insuper ruminationis definitione genus, uarięque differentię illius amplitudinem coarctantes, reperiuntur. Definitio enim est proprium essentiale, ut propriū coangustat, ut verò essentiale proprium definiti essentiam pandit, quę quidem cùm plerunq; ob tenebricosam humanę mentis intellectionem inter densas caligines obnubilata latitet, accidit, ut illa ultima ac specifica uarijs extimis circunscribatur differentijs, donec scilicet definitum intra proprios coerceatur milites. Siquidem definitio Gręcis ὅρος vocatur, quæ uox terminū metam limitemq; denotat. Verum enimuero si ultimæ rerum differentiæ, aliud facientes à Porphyrio nuncupatæ, nequaquam nos laterent, in definitione tot uarias differentias coaceruare minime opus esset: sed ex genere immediato, vnicaque essentiali differentia definitio construeretur, & omnium calculis tanquam absoluta approbaretur. Quandoquidem (at iam statutum est) definitionis munus est definiti essentiam enucleare, quę in partibus eam constituentibus spectatur: duę uerò tantummodo hę sunt,

Ruminationis definitio.

Cap. de diff.

Quæ nam sit perfecta definitio.

funt, materia nempe atque forma. Proinde duæ etiam duntaxat fint perfectæ definitionis partes, necesse est, propinquum scilicet genus, & essentialis differentia, ut inter alia loca VII. Metaphy. Auerroes determinauit. Genus materiam, differentiam verò formam denotare peripatetici autumarunt. Etenim quemadmodum materia indiscriminatim hanc illamve formam in proprio sinu recipere ualet, ita & genus nullo discrimine oppositis substernitur differentiis: at differentia formæ significatiua dicitur, quia generis amplitudinem coarctet, formæ instar, quæ interminatam terminet materiam: inde essentiales differentiæ, cùm species constituant, specificæ appellari solent. Quapropter absolutam definitionem uix ullam, quinimmo nullam naturalis agnouit philosophus: rectiùs uerò definit logicus, cùm ipse circa res ab humana mente fabricatas uersetur, & naturalis circa naturæ opera nobis ignotiora uolutetur. Hinc factum est, ut in Aristotelis logica perfectas nonnunquam lectitemus definitiones: cuiusmodi est demonstrationis definitio ab Aristotele tradita in I I I. Analytico. *Demonstrationem dico syllogismum scientialem.* Et lib. 1 Perierm. enunciationem, eiusq; utrasque species rectè sic definiebat philosophus. *Enunciatio est oratio, in qua verum, vel falsum est. Affirmatio est enunciatio alicuius de aliquo. Negatio enunciatio alicuius ab aliquo.* Et aliæ definitiones perpolitæ in Aristotelis Organo traduntur. Ad propositum itaq; negocium redeuntes, dicamus ruminationis definitionem ab Aponensi traditam, pluribus comprehensam fuisse differentiis, cùm res naturæ, non artis ipsa sit ruminatio. In hac uerò definitione *resumptio* est genus, quod uicissim ad actionis passionisue categoriam redigi potest, prout refertur uel ad alimentum, uel ad animal ruminans. Post genus quod primum in definitione locum sibi uendicat: utpote quod materiam indicet, quæ omnium formarum tam naturalium, quàm artefactarum basis existit, illisq; tanquam fundamentum substernitur: sequuntur differentiæ, quarum prima est, *cibi*. Quandoquidem in ruminatione non quodlibet reassumi debet, sed alimentum. Addit, *ad os assumpti.* Quoniam panem, aliumùe cibum manu accipere possem, illumq; deponere, iterumq; eadem manu illum apprehendere: & idcirco partem determinat, quæ in ruminatione alimentum reassumat. *Ex altero ventre*: hoc assertum fuit, quia pauis buccellam in os immittere possem, postea ab ore eam extrahere, iterumq; ad os admouere. *Ad masticationem in illud*: hoc adhibitum fuit ratione uomitus, quo nonnunquam ad os alimenta repunt, nec tamen ut adhuc attenuentur. *Quæ quidem fuit necessaria animalibus, dentibus*

in

Qûo genus materiã, & differentia formã signi ficet.

Cur logicus rectiùs definiat q̃ naturalis.

Tradita definitionis partium consideratio.

Cō. 41.

Text. 8.

Cap. 4.

in superiori mandibula carentibus, ut digestioni apparetur. In quibus profectò uerbis concisè ruminationis necessitas continetur, cur necessaria sit, quibusnam animalibus necessaria, & quamobrem à natura fuerit instituta. Verùm ex iam habitis haud leuis emergit difficultas: alimenta enim ruminationis materiam priùs esse statuimus, mox uerò differentiam in definitione formam manifestare diximus, & postremò cibum in ruminationis definitione, differentiam esse iudicauimus: quì fieri potest igitur, ut pastio ruminationis sit tum materia, tum forma? præsertim cum Arist. in 11. Phy. docuerit cæteras causas (ut aiunt) coincidere, præter materiam. Vt eiusmodi tollatur scrupulus, nequaquam ignorandum est, quòd in definitione non adhibetur materia, neque forma. Etenim substantia corporea definitio esset, si ex partibus ijsce essentialibus ipsa constaret. Sed quoddam ipsi materiæ ac formæ proportione respondens adiicitur, uti in sua Isagoge statuæ exemplo explanauit Porphyrius: inde Auerroes lib. VIII. Metaph. genus esse quasi materiam, & differentiam quasi formam prodidit. Quia (ut dictum est superiùs) genus cùm ampliorem possideat latitudinem, atque indifferenter ad alteram oppositarum differentiarum se habeat, cum ipsa materia congruere uidetur: differentia verò cùm illud coarctet, formæ instar, quæ materiam alio qui communem sibi determinat, formam præmonstrare censetur: proinde Auerroes loco nuper adducto, omnes differentias postremam antecedentes, quasi definiti materiam esse autumauit. Quocirca quandoque contingit, ut quod est definiti materia, formæ vicem in definitione gerat: cuiusmodi sanguis est iræ materia, & tamen in ipsius definitione differentiæ loco ponitur, cùm iram definiamus, sanguinis feruorem esse circa cor, ob uindictæ appetitum: lateres insuper, calx, & ligna sunt domus materia: attamen in eius definitione tanquam differentiæ locantur, cum domum definiamus, tegumentum esse ex lateribus calce & lignis conglutinatum, ut nos ab aeris iniuriis tueatur. Quoniam autem differentiæ aliæ materiam, & aliæ formam ostendunt: hinc duplicem machinati sunt esse definitionem, alteram materialem, alteram verò formalem, ex quarum vtraque perfecta & absoluta definitio constituitur. Cæterùm inculpanda uidetur Aponensis definitio, cùm passionem dicat ex altero uentre ad os remeare, quasi à secundo eiusmodi fiat regressus: sunt nanque in ruminantibus quatuor cibi receptacula, à quorum primo talis fit escæ redditus, ut suo intelligetur loco. Manca item (ni fallor) est ruminationis tradita definitio, ubi habetur illam animalibus necessariam fuisse, dentibus in superiori mandibula carentibus: cùm ea silentio

Instantia.

Tex. 70

Solutio.

Cap. de diff. Com. 6

Prima instantia aduers. Aponensis definitionem.

Secūda instantia.

silentio inuoluantur animalia, quæ utranque maxillam obtusis dentibus munitam habent, ut scarus piscis. Ruminationem itaque hoc pacto definiamus. Ruminatio est pabuli à primo uentre ad os, ut iterum attenuetur, egurgitatio, animalibus apprimè necessaria, quæ illud primò exactè emollire nequeunt, ut faciliùs ab innato calore superari queat. In qua quidem postrema definitionis parte, ruminationis usus adnectitur. Quandoquidem neminem latet, quòd dentibus manditur, extenuatur, atque mollitur cibus, ut in uentriculo faciliùs concoquatur. Primæ nanque alimentorum coctionis præparatio in ore administratur: sicut secundæ in mesenterij venis exhibetur: & tertiæ, quæ in singulis partibus fit, in exilibus exercetur uenis, in quibus sanguis manifestiùs permutari incipit. Cùm uerò ruminatio inter motiones recenseri possit, in quarum singulis sex numero reperiantur, ipsa scilicet motio, mouens, motum, duo motus termini, ac illius finis. In habita ruminationis definitione hęc omnia coaceruata fuisse uidentur: in qua continetur egurgitatio, quæ motionis est species: animalia ruminantia, quæ eiusmodi mouentur motionem: pabulum, quod cietur: primus uenter, qui huiusce motionis terminus à quo existit: os, quod est terminus ad quē: & finis, quæ est facilior alimenti concoctio. Atqui obijciet fortè quispiam, ruminationem comprobans non omnino ruminantibus necessariam fuisse. Etenim animalia reperiuntur, quæ neque dentibus sunt armata, neq; ruminant, cuiusmodi sunt uolucres omnes, multa piscium genera, atque nonnulla terrestria animalia. Vnde Plinius lib. x i. *Quibus neque dentes vtrinq; neq; ruminatio*. Ad quam sanè difficultatem diluendam, adducenda est animalium distinctio, quam attulit M. Tullius lib. de Natura Deorum. *Animalia alia sugunt, alia uorant, alia mandunt*. Ruminatio nanque ijs necessaria existit, quæ uel inopia, uel uitio dentium pabula imperfectè mandunt, quorum speciebus hoc naturaliter insit: non ruminantibus autem alijs auxilijs opitulata est solers natura. Narrat Aponensis loco præallegato, quòd meri, hoc est gula Arabicè sic nuncupata, & Græcè οἰσοφάγος, & est fistula illa, qua cibus potusq; in uentriculum labuntur: narrat, inquam, quòd interior gulæ tunica in ruminantibus ex duabus fibrarum generibus manifestè contexta cernitur (sunt autem fibræ stamina, quæ manifestiùs in carne conspiciuntur) longis nempe ac transuersis: longis quippe, ut pabulum ab ore ad uentrem feratur: transuersis autem, ut ab eodem uentre ad os retrocedat. Proinde Gal. lib. i i i. de Natural. facul. rationem reddens difficultatis uomitus in homine, cùm priùs gulæ illius constructionem

Margin notes: Perfecta ruminationis definitio. — Tres alimentorum præparationes. — Instantia. — Solutio. — Cap. 37. — Gulæ ruminantiū textura. — Sect. 10. Prob. 44 — Cur uix homo uomat. — Cap. 8.

ſtructionem docuiſſet, hęc tanquam corollarium intulit. *Atque idcirco deglutire faciliùs eſt, quàm uomere, quòd ſcilicet deglutiatur ambabus ventris tunicis operantibus: interna quidem trahente, externa ſe contrahente, vtraque trudente: uomatur autem altera tantùm, quæ foris eſt, agente, nec ullo in os trahente.* Quod etiam ab Auicenna lib. III. Canonis, confirmatum fuit, vbi non ſine labore hominem euomere inquit. Siquidem in homine interior gulæ tunica ex fibris ſolùm conflatur longis, & exterior tranſuerſis, latitudinalibus ab ipſo uocatis. Verùm haud facilis emergit difficultas. Etenim Gal. lib. XIIII. de Vſu partium, hæc ſcriptis mandauit. *Singula inſtrumenta dum agunt, fibris rectis quidem ad ſeſe attrahunt, tranſuerſis verò excernunt: retinent autem omnibus ſimul.* Quod ſi uerum eſt (ut certè eſt) ſtatim ruit Aponenſis ratio, qua oſtendere enixus eſt, alimentorum à uentre ad os impulſionem in ruminantibus ob tranſuerſales fibras faciliorem eſſe, quibus interior gulæ tunica cum longis conſtruitur. Quandoquidem illis ſiſti potius, ac retardari pabulum neceſſarium eſſet. Quem quidem ſcrupulum nequaquam ſubterfugiemus, tranſuerſales interioris tunicæ ipſius gulæ fibras in eiuſmodi animalibus rectis ualidiores eſſe aſſeuerantes: pabulum nanque deuorare ruminantia minimè valerent. Sed obiectionem hoc pacto facilè ſedare poterimus, ſi rectas fibras atque tranſuerſas ſeſe mutuò impedire dixerimus, quotieſcunque contraoperantes ſint: rectæ enim tunc attrahere nequeunt à tranſuerſis diſtractæ: tranſuerſæ item expellere non poſſunt à rectis perturbatæ: ex qua quidem lucta tertia quædam conſurgit operatio, quæ neque attractio, neque expulſio, at retentio appellatur. Sedenim ſi dum operantur rectæ, tranſuerſæ fuerint ocioſæ, attrahendi facultas tunc exerceri poterit: & econtrario quando tranſuerſæ operantur, ſi rectæ ocioſæ fuerint, expellendi facultas tunc temporis ſuo munere fungi poterit. Quapropter inferendum eſt ruminantia rectis fibris alimenta deglutire, ocioſis tranſuerſis: & contra à uentre ad os expelli cibos, tranſuerſis operantibus, rectis autem ocioſis. Amplius forſitan rectiùs iudicauerimus, ſi rectas interioris tunicæ ruminantium gulę fibras dixerimus, non modò utiles eſſe ad eſcam ingurgitandam, ut & in aliis animalibus contingit: verùm etiam ad illammet egurgitandam. Quare illa euomendi difficultas, quam lib. III. de Natural. facul. proponebat Gal. in ruminantibus non admittitur, cùm in ipſis rectæ fibræ ad fauces conuellantur, dum paſtionem egurgitant: quemadmodum item in paſtus ingurgitatione ad ſtomachum contrahuntur. Nec à ueritate latum quidem unguem aberrauerimus, ſi Galenum exiſtimauerimus

Fen. 13. Tract. 1. Cap. 1.

Cap. 14.

Inſtantia.

Solutio obiecti.

Altera ſolutio.

Cap. 8.

Cap. 11.

Tertia ſolutio.

per omnes fibras intellexisse, non modò rectas, transuersasq;, quarum meminerat: quinimmo obliquas etiam, quæ ex eiusdemmet Galeni sententia eodem lib. III. de Natural. facul. uirtutis retentricis ministræ sunt. Reticere nunc nequeo, in nominandis fibris Græcorum atque Arabum discrepantiam. Etenim fibræ ab ipsis Græcis rectæ nuncupatę, ab Arabibus, cùm per musculorum perducantur longitudinem, longitudinales dicuntur. Transuersę uerò à Gręcis uocatę, cùm per musculorum latitudinem distribuantur, latitudinales ab Arabibus appellatę fuerunt. Demum obliquæ fibrę à Gręcis dictæ, ab Arabibus transuersales nominantur. Quare transuersales fibræ Græcæ Arabesque distinguuntur. Quid igitur sit ruminatio, iam satis constat.

Græcorum Arabūq; in fibris nominandis diuersitas.

SYNTAGMATIS PRIMI, FINIS.

RVMI-

RVMINANTIA AD FAVCES PABVLVM EGVRGITARE.

SYNTAGMA SECVNDVM.

RVMINANTIBVS misertanatura gemino remedio opem tulit, ruminatione scilicet, atque ventriculorū multitudine: quę duo auxilia, uel ob dentium egestatem, vel ob illorum mutilatam aciem ab ea vafrè fuerunt excogitata. Quòd autem ruminatio ob dentium inopiam fuerit instituta, Aristotelis patefaciunt autoritates: scriptis enim mandauit Cur ruminatio instituta.
Cap.17. lib. II. de Historia. *Altera maxilla dentata ruminare dicuntur.* Et lib.
Cap.vl. IX. eiusdem operis. *Ruminant quæ superiore dentium ordine carent, ut*
Cap.14. *boues, oues, capræ.* Et lib. III. de Parribus. *Quæ enim non utrinque dentata cornigera sunt, ruminant.* Vbi animaduertendum est, quòd cornigera nominauit pro exemplo Arist. non autem, vel quòd solis cornigeris istud concessum sit, uel quòd dentur cornigera quædam utrinque dentata, ut cuipiam fortasse philosophi uerba oscitanter consideran
Tex.28. ti apparebit. Hoc idem testatur Gal. com. I. in Hippocratis librum de Articulis. Ruminat item scarus piscis, quia malas obtusis dentibus armatas gerat. Veruntamen in adductis nuper locis nulla fit de eiusmodi ruminantibus commemoratio: pleraque quippe ruminantia dentibus sint orbata. Sed ut planiùs id percipi queat, minimè ignorandum uidetur, tres præcipuos dentium esse usus: quorum primus hominis maximè proprius censetur, alter multis beluis commu nis, tertius autem tum homini, tum cæteris communicatur animali- Tres dentium vsus.

 bus,

bus, quę dentibus maxillas munitas habeant. Primus dentium vsus est vocem cōcinnè articulatam reddere, nequaquam verò informem effingere, cuiusmodi est lacrymosus infantium vagitus, ferarumque sibilus: quod quidem munus quatuor primoribus pręcipuè dentibus mandatum fuit. Secunda dentium vtilitas est mordere ac discerpere, quæ homini mansueto animali atq; ciuili neutiquam congruit. Tertia uerò dentium utilitas est alimenta mandere, ut faciliùs in uentriculo conficiantur: idcirco tres dentium classes in quibusdam animalibus fuerunt à natura instructæ, huic postremo negocio deseruientes: hocque ob pastus diuersitatem machinatum fuit: incisorij nimirum, molares, atque canini. Incisorij sanè, ut teneriores cibos incidant: canini, ut duriores frangant: & molares, ut alimenta incisa fractave molliant. Hęc cursim de dentibus enarrata sint, fusiùs fortasse aliàs de ijs habebitur disputatio. Cum itaque ob dentium mendicitatem ruminantia cibos attenuare haud ualeant, illis ruminatione suffragatum fuit, ut ex citatis proximè autoritatibus cōstat. Quòd autem ob eorundem inopiam, ventriculorum cateruam molita sit natura, Aristotelis etiam testimonio manifestari poterit, qui lib. 11. de Historia prodidit. *At uerò omnia dentata maxilla utraque uentres singulos habent, ut homo, canis, sus, ursus, leo, lupus.* Et lib. 111. de Partibus. *Habent hæc singula plureis uentres, ut ouis, capra, ceruus, & similia: ut cum officium oris non satis in molendo cibo adhibeatur propter inopiam dentium, munus uentrium expleat, dum alius ab alio cibum recipit: scilicet primus infectum, secundus aliquantulum confectum, tertius pleniùs, quartus perquam plenè confectum: ita fit, ut genus hoc animalium receptacula cibi habeat plura.* Quarum concauitatum nomina recensuit deinde Aristoteles dicens: καλοῦνται δὲ ταῦτα κοιλία, καὶ κεκρύφαλος, καὶ ἐχῖνος, καὶ ἤνυστρον. Quę uerba sic Latina reddidit Gaza. *Quibus nomina hæc aut indita sunt, aut indere licet, venter, arsineum, siue reticulum, omasum, abomasum.* Quo in loco animaduertendum est, primum illum sinum proprio nomine nuncupare renuisse Aristotelem: tres autem alios sequentes peculiaribus uocibus distinxisse: quoniā & quæ gradiuntur, & quæ serpunt, & quæ natant, & quæ uolant, & omnia denique animalium genera, sunt primo uentre donata, ad pastum scilicet capescendum conficiendumque, in quo quidem illum tanquam in proprio penu auidè recondunt. Quapropter ruminantia à non ruminantibus ratione primi sinus, qui omnibus communicatur animalibus, inuicem nequaquam discrepant, discordant autem tribus alijs sibi proprijs. Cùm itaque primus uenter omnibus concedatur animalibus, eum communi nomine significare uoluit Arist.

[Margin: Ventriculorum copia ob dentium inopiam esse.]
[Margin: Cap. 17.]
[Margin: Cap 14.]
[Margin: De ventriculorum nomenclatur.]

reliquos

cap. vlt. reliquos uerò nomenclationibus proprijs insignire. Porrò cùm lib. II. de Historia Arist. de ruminantium cibi receptaculis sedulò disputet, vbi & vocabulorum etymologiam, & coctionis sinuum situm, magnitudinem, figuramque tradit, operæprecium est illius uerba adducere. *Quadrupedes uiuiperæ, cornigeræ, altera maxilla dentatæ quaternos eiusmodi habent sinus: quæ quidem & ruminare dicuntur: gula enim incipiens ab ore deorsum tendit ad pulmonem, septumque transuersum: hinc se ad ventrem applicat maiorem, qui parte interiore asper, interceptusque est, ac propè gulæ commißuram. sinum sibi adnexum habet, quem ex argumento reticulum uocant: est enim ventri similis extrinsecus, intus reticulis mulierum implexis, magnitudine multò quàm uenter minor. Hunc excipit omasum parte interiore asperum, cancellatum, crustatum, magnitudine reticuli. Abomasum uenter ab eo alius iungitur, magnitudine amplior omaso, forma oblongior, cancellis intus, & crustis multis magnis, & leuibus innormatus, mox intestinum iam sequitur. Cornigera altera maxilla dentata omnia ad hunc modum suum habere uentrem certum est.* Secundus ergo uenter κεκρύφαλος dicitur, cùm retis præ se ferat speciem, quo mulieres suos concinnant crines: hoc item rete κροκύφαντος ex Didimi sententia uocatur, in suis in Homerum scholijs lib. XXII. Iliad. Tertius autem sinus ἐχῖνος nuncupatus fuit, utpote qui internas quasdam habeat asperitates. Siquidem inter uaria ipsius significata, hęc uox animalis genus significat, cuius quidem duæ extant species, quarum altera terrestris existit, altera uerò marina: utraque tamen spinis scabra. Quarta concauitas ἤνυστρον appellata fuit ex quorundam sententia, ἀπὸ τοῦ ἀνύτειν, hoc est perficere: quæ etymologia satis remota uidetur, uocis attamen significatio huiusce quarti uentris vsui haud parùm accommodatur: in hoc nanque uentre pastionis coctio perficitur: quam sanè huiusce uocabuli interpretationem approbasse uisus est Philoponus in suis, quos in quartum Aristotelis Analyticum edidit, commentarijs, ἤνυστρον interpretans uentrem perficientem & concoquentem cibos. Verumenimuero non mediocrem tum difficultatem, tum admirationem ex Philoponi uerbis percepi, qui cibi pastionisque receptaculorum nomina referens, illa peruertit: eoque magis cùm ipsum in literis Gręcis maximè exercitatum cognouerim: quippe qui libros de arte grammatica eruditè constructos ediderit, quorum gratia Grammatici nomen sibi asciuit: quique aduersus Proclum inuehatur, utpote linguæ Græcę ignarum: attamen rumioantium alui concauitatibus diuersa indidit nomina, eaque, quibus Arist. usus fuerat, confundit. Siquidem primus uenter ab ipso Philopono uocatur στόμαχος, secundus ἐχῖνος, tertius ἤνυστρον, quartus

Os inferiorum trium uentrium nominibus.

Ventriculorum nomina secundum Philoponum.

quartus αὐτός: quæ postrema uox inter uaria eius significata uas pro fundum denotat, sic fortasse à Philopono appellatus, cùm cæteris uētriculis maiorem habeat profunditatem quartus. Aristoteles in IIII. Analytico de ijs, quæ sese consequuntur disputans, ait. *Vt cornua habentia habere ἐχῖνον, & non vtrinque dentata esse.* Quo in loco uocem illam ἐχῖνον aliqui interpretati sunt erinaceum, alij reddiderunt ericium, à spinoso illo animali ijsce nominibus appellato: alij autem Gazam sequentes uerterunt omasum. Vbi concisa Aristotelis breuitas admiranda uenit, qui unico uentre uentriculorum omnium cateruam indicare uolens, primum præterijt, utpote cunctis animalibus communem: reliquorum uerò trium, qui ruminantibus peculiares sunt, secundum, quartumque missos facit: tertium autem accipit, qui inter utrunque interiacet. Quandoquidem magis consentaneum uidebatur, ut per medium ambo extrema intelligerentur, quàm si per extremorum alterum, medium ipsum extremumque aliud circunscriberetur. Consueuit tamen Aristo. nonnunquā per utraque extrema medium denotare, quod à Philopono obseruatum fuit lib. II. de Anima, dum philosophi uerba perpendit, qui de uegetantis animæ potentijs disputans, de nutritiua facultate ac generatiua solùm meminerit, augendi uim prætermittēs, quæ inter utran que locatur. Primus porrò uenter magnitudine atque capacitate reliquos superat, ut ruminantia maiorem pabuli copiam deglutire possent, & tanquam in penario loco reconditam reseruare, quod qui dem exinde maiori otio ruminarent. Quartus uenter intestini instar oblongior est, cùm cæteri conglobati ac rotundiores existant, cuius sanè sublimior pars ima in maiorem effunditur magnitudinem, atque dilatatur amplitudinem. Quamobrem sicut utriusque intercapedo est atque interstitium, ita etiam utriusque figuram participare uidetur: uentris quidem ratione eminentioris eius partis, quæ cum alijs cibi receptaculis connectitur: intestini uerò ratione infimioris partis intestinis finitima. Vnde si liceret (uti nonnunquam licet) nomina effingere, humiliorem hunc alui sinum intestinalem uentrem ipsum nuncuparem. Tres superiores uentres globosi atque rotundi à natura fuerunt fabricati. Rotunda nanque figura, Archimede teste in tractatu de Isoperimetralibus, capacissima est omnium isoperimetralium, hoc est æqualium circunferentiarū. Quocirca si duæ fuerint insulæ ambitus uicenorum stadiorum, quarum altera trique tra sit, altera autem rotunda, capacior erit rotunda: uel si ex eodem luto uas modò rotundum, moxque quadratum finxerimus, hoc idē compertum habuerimus, ut Theon testatus est lib. I. Syntaxeos magnæ

Tex. 16.

Tex. 42.

De ventriculorū magnitudine, atque figura.

Rotundam figuram capac issimam.

gnæ Ptolemæi. Hinc Plato in Timæo summum rerum Opificem hanc mundi machinam rotundam figurasse arbitratus est, ut cougregatam rerum multitudinē in suo amplissimo sinu includeret. Quemadmodum enim circulus omnes figuras, quæ in plano describuntur, capacitate superat: ita quoque sphæra inter solida maiorem possidet amplitudinem. Siquidem à mathematicis demonstratione comprobatur, quòd figurarum, quæ sint æqualis circunferentiæ, quæ pluribus angulis est referta, capacior existit: & capacissima quę angulorum prorsus fuerit expers. Sedenim sicut in planis figuris maiorem capacitatem habet hexagonus quadragono, circulusque hexagono: ita & in solidis octahedrus cubo, dodecahedrus octahedro, & sphæra dodecahedro plura continere poterit. Cœlestis figuræ naturalem reddidit Aristoteles rationem, utpote mundi ipsius æternitati eam consentaneam esse asseuerans: at Plotinus diuinam prorsus huiusce mundanæ rotunditatis causam indagauit, hoc pacto philosophans. Diuini intellectus maximè peculiare est in semetipsum reflecti: species namque intelligendo seipsum intelligit, & se intelligendo item species intelligit, cùm specierum plenitudo existat, sitq; specierum species: unde ineffabilem circulum fieri contingit. Quare ex magni huius Platonici sententia, cœlum rotunda figura fuit donatum, circularis motus nempe gratia, quo quidem cum intellectu humanæ mentis architecto symbolum adipisceretur: effectus nanque causæ, à qua propagatur, imago existit atque exemplum. Stellæ porrò globosæ sunt, neutiquam ut maiorem possideret capacitatem, solidæ cùm sint: immo uerò ob maiorem pulchritudinem ita fuerunt ab Opifice sapientissimo constructæ: rotunda etenim figura (si Platoni credimus) cunctis pulchritudine præstat. Sedenim redeamus unde digressi sumus, dicamúsque naturam tres superiores ruminantium uentres usqueadeò tornasse, ut copiosiorem pastum capescere ualerent. Primus & secundus pastionis sinus finitimi sunt imæ extremitati gulæ, quæ à uetustioribus Græcis, Aristoteleque œsophagus nominata, & dein stomachus (Galeno sæpius monitore) appellata fuit: primus quidem ut cibos rude mansos contineret, secundus uerò ut remansos reciperet, ne tum attenuati pabuli, tum rudis inutilis permistio atque perturbata confusio fieret. In prima ruminantium alui concauitate esca adhuc rudis cernitur, ubi festucæ etiam atque uix lacerati surculi conspiciuntur. Proinde quod à Bartholomæo Eustachio circa ruminantium uentriculos animaduersum fuit, eos scilicet duriori tunica obductos esse, primo magis cibi receptaculo peculiare censetur, qui scabra & aspera alimenta recipit. In secundo uerò

Cur rotundum sit cœlum. (margin)

Lib. de dētibus cap. 27. (margin)

rò ſinu ampliùs conficitur cibus, & magis adhuc in tertio elaboratur, ut in infimo tandem alimenti coctio abſoluatur, ubi in eum candidum migrat laticem, qui Græcis χυλὸς, & Latinis cremor nominatur: quo quidem humore ex omnium conſenſu uentriculus oblectatur, & ex quorundam ſententia etiam nutritur. Porrò quatuor naturalibus facultatibus pabuli coctio exercetur, attractione nimirum, retentione, concoctione, atque expulſione: quibus uiribus quilibet alui ſinus paſtum ad ſe attrahit, attractum retinet, retentum ſubigit ac mutat, mutatumque ad inferiorem concauitatem abigit: non ſecus ac in quibuſdam artis operibus nonnunquam contingere ſoleat, quæ plurium artificum miniſterio indiguerint. Etenim primus artifex materiam etiam tum rudem ſumit, dein retinet, poſtea in illa elaborat, elaboratamque pro eius uiribus artifici alio porrigit: qui illam quoque accipit, retinet, exornat, tertioque tribuit artifici: & ita deinceps ſi maior etiam opera ad eius ornatum requiratur. Pręter quatuor enumeratas facultates naturales à Gręcis conceſſas, quinta ab Arabibus introducta fuit, ab ipſis diſcretiua uocata, cuius autor Albumazar extitit, & Galenus omnino illius ignarus: ſi quæ Auerroes lib. III. Colliget ſcripſerit, uera fuerint: eiuſmodi uerò potentiæ munus ſecundum eundem Auerroem eſt, alimentorum ſpecies agnoſcere, & à uero nutrimento excrementa ſegregare, atque ſingulis corporis membris pro cuiuſque naturali temperatura illud diſtribuere, ut quælibet pars ſuo proprio ac familiari alimento reſtauretur. Fatetur ſanè galenomaſtix Auerroes, Galenum facultatem quandam ſeparatiuam uocatam non ignoraſſe, hanc tamen diſcretiuam non agnouiſſe, quę ab illa plurimum eſſentia ac tempore diſtinguatur. Veruntamen haud opinari non poſſum, Galenum naturæ myſteriorum diligẽtiſſimum exploratorem, in cuius aureis operibus præter conciſum ordinem aliud quippiam deſiderari nequit, eiuſmodi uim ignoraſſe: & ut alia eius nunc loca, quæ id perſuadere uidentur, omittam, recitabo tantùm quod in III. Apho. ſcripſerit. *Siquidem oportet coctionem præire, ſubſequi uerò diſcretionem, & poſtea euacuationem, ut bona ſit criſis ſiue iudicium.* Hæc nanque ſuccorum diſcretio, quam in obcũdis criſibus ipſa natura molitur, quid quæſo aliud eſt, niſi huiuſce facultatis diſcretiuæ operario, quæ humores noxios ac rebellionem facientes à familiaribus ſecernit, ut tãdem uehementi impetu illos refutet, hos uerò accuratè cuſtodiat, atque amplexetur. Nec deſuerunt, qui, ut Galeni partes tuerentur, diſcretiuam illam uirtutem ad illas quatuor commemoratas naturæ uires redegerint. Nulla titubandi anſa datur, quì fieri poſſit, ut hæc à natura, cum ignara

Marginal notes: De ruminãtium coctione. — De facultate diſcretiua. — Cap. 16. — Galenum diſcretiuã facultatẽ agnouiſſe. — Aph. 22

ignara sit, exerceantur: ipsa enim (ut à peripateticis circunfertur) ab intelligentia non errante dirigitur, quę quidē siue sit illa à Platonicis mundi anima vocata, siue alia sit naturalis imperij moderatrix, nūc à nobis minimè determinandum erit: attamen ne rem magni adeò momenti sicco (vt aiunt) pede pertransisse uideamur, varias saltem de mundi anima sententias recensebimus. Nobiliores philosophi mundum animatum esse statuerunt, cuius animam alij corpoream, alij verò incorpoream opinati sunt: corpoream existimarunt Stoici, quippe qui nimium humiles sensibusque inhærentes, nihil supra res materiales atque corporeas excogitauerint: cæteri incorpoream dixerunt, quorum alij haud à Deo distinxerunt, inter quos recensendus videtur Arist. qui lib. XII. Metaph. necnon in VIII. Phy. Deum diurni motus ratione per vniuersum permeantis, totius motorem appellauit. Chrysippus quoque, Strato, & Seneca inter Deum & mundi animam nullum discrimen constituerunt, ipsam vitam quandam esse per vniuersum effusam asseuerantes. Alij hanc mundi animam ab ipso Deo seiunxerunt, de quorum quidem numero uidetur Plato, qui ingenij acie supra mundi animam, mentem, & supra mentem Deum esse censuit. Platonicorum autem nonnulli à firmamenti anima indistinctam esse iudicarunt, quidam uerò, ut Ficinus, distinctam. Proclus in Timæi commentarijs mundi animam intelligentem esse opinatus est: Plato enim in Epistolis Diuinitatis vestigium ad eam vsque pertingere iudicauit. Plotinus mundi animā, Venerem nonnunquam uocauit, & primæ materiæ animam, quæ in orbe cœlesti atque caduco eadem sit: quamobrem Iamblicus inter academicos cognomento diuinus, in hoc mundano animali partes quamuis loco distantes propter naturę vnitatem inuicem conglutinari asseuerauit. Mundi animam in Philebo atque Phædro Iouem appellauit Plato: quo item nomine Thales Milesius & Democritus eam uocarunt. Vnde Augustinus lib. IIII. de Ciuitate Dei, hæc scriptis commendauit. *Omnes Dij Deæq; sit vnus Iupiter, quibus eum placet esse mundi animum, & cęteros Deos, vel partes, vel uirtutes eius.*

[Margin: De hac Aver. 12. met. c. 8 & Themistius.]
[Margin: De mundi anima digressio.]
[Margin: Tex. 43.]
[Margin: Tex. 84]
[Margin: Cap. 11.]

Mundi animam tribus nominibus Vergilium nuncupasse certum est. Etenim Iouem nominauit in Bucolicis. [Margin: Eclog. 3.]

Iouis omnia plena. In Aeneide Spiritum.

[Margin: Lib. 6.] *Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus*
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Et in Georg. Deum.

[Margin: Lib. 4.] *Deum nanque ire per omnes*
Terrasq;, tractusq; maris, cœlumq; profundum.

Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibi tenues nascentem arcessere uitas.

Quocirca uidetur potius poeta Latinus ad Aristotelis sententiã, quàm ad Platonis opinionem circa mundi animæ essentiam deflectere, Chrysippi autem doctrinam amplexari; falluntur itaque quicunque eum hac in parte Platonicum autumant. Insuper mundi anima, cùm ab ea in lucem prodeant sortes, humanarum sortium mater vocata fuit. Mundi itidem anima à Platone in x. de Rep. necessitatis Dea dicta est, neutiquam quia singula ab ipsa manantia necessariò fiant, quinimmo hoc titulo fuit insignita, quippe quæ cum quapiam naturæ necessitate à supremo principio sibi insita eodem tenore ubique operetur, atque decenti ordine conseruet producta. Inde tres eius filiæ ex Demogorgone natæ, Parcæ, quia nemini parcãt, nuncupatę fuerunt: ad mũdi enim animam fatum spectare dicitur, quod nil aliud esse perhibetur, nisi constantem atque firmam mobilium rerum dispositionem. Quandoquidem sicut se habet prouidentia ad diuinam mentem, ita fatum ad mundi animam, natura ad res naturales constantes, & prudentia ad rationalem animam: ex quibus quatuor legum genera scaturiunt, nempe prouidẽtiæ, fati, naturæ, & prudentiæ: prudentiæ leges imitantur naturæ leges: leges naturæ, fati: leges fati, prouidentiæ: consonantque simul eiusmodi leges, nec nisi maiori minorive excellentia discordant. Leges nanque prouidentię excellentissimæ sunt, infimæ vero prudentiæ: fati leges à prouidentiæ legibus dignitate superantur, præstant autem tum naturæ, tum multò magis prudentiæ legibus. Fati atque naturæ consonantiam in v. Phy. ijs verbis manifestauit Arist. *Sunt igitur & generationes quędam violentæ, & non fato determinatæ, quibus contrariæ sunt eę, quæ secundum naturam.* Et Alexander Aphrodisiensis in lib. de fato ad Imperatores Seuerum, & Antoninum inquit. *Relinquitur igitur fatum in his esse dicere, quæ natura fiunt: ut idem fatum & natura sint: nã quod fatale secundum naturam, & quod secundum naturam fatale, &c.* Fati insuper atque naturæ consensum non ignorauit Demosthenes in egregia illa oratione, cui titulus est περὶ στεφάνου: & M. Tullius in I. Antoniarum: hoc item non latuit celeberrimos vates Homerum, atque Vergilium: hic nanque lib. IIII. Aeneidos de Elysa loquens, quę gladio sibi mortem consciuit, sic cecinit.

Quid sit fatum.

Quotnam sint legum genera.

Tex. 57.

Cap. 8.

Nam quia nec fato, merita nec morte peribat:
Sed misera ante diem, subitoq; accensa furore,
Nondum illi flauum Proserpina uertice crinem
Abstulerat, Stygioq; caput damnauerat Orco.

Fatalem

Cap. 14. Fatalem mortem Arist. lib. de Iuuent. &c. nuncupauit secundum naturam. Verùm fortasse quispiam obijciet, qui fieri possit, ut fatum sit immutabilis dispositio, ut à nobis decretum fuit: *vel*, ut Gel- Instatio.
Lib. 13. c. 1. lius ait, fit ratio, & ordo, insuperabilisque necessitas: si quod fato statutum est, ipsa superetur violentia. Nisi fatum ex sui natura inuariabile esse diximus: variari tamen rerum cõtingentia, cuius sanè duo principia existunt, humana nempe libertas, & materiæ indifferentia. Solutio.
Proinde Plutarchus libello de Fato, hæc memoriæ propagauit. *Etenim fatum omnia continet, sicut etiam videtur: neque tamen propterea omnia necessariò eueniunt, sed vnumquodque pro suæ naturæ modo*. Corruant hoc pacto igitur Homeri aliorumque poëtarum autoritates, quæ fati necessitatem astruunt, cùm non modò fato, quin & uiolentiæ contingentia subijciantur. Quocirca cùm absurda quædam de Socrate philosopho integerrimo affirmasset Zopyrus physiognomon, & à Socratis auditoribus derideretur: respondit Socrates Zopyrum nequaquam mentitum fuisse, etã enim (uti ipse testatus fuit) naturæ ratione huiusmodi, nisi ex philosophiæ studio meliorem fuissem naturam adeptus. Quicunque uerò plura de fato desiderat lib. tum Alexandri, tum Plutarchi de fato adeat. Sed ne nimio progressu nostra flaccescat oratio, redeat, unde digressa est. Aristotelis itaque autoritatibus à nobis constitutum fuit, tum ruminationem, tum uentriculorum copiam ob dentium uitium in ruminantibus à natura fuisse excogitatas: cui quidem Aristo-
Tex. 6. telis sententiæ haud refragatur ipse Gal. quippe qui in 11. de Natura Humana exarauerit. *An quæ ruminant animalia, quatuor uentres habeant: quæ autem utrinque sunt dentata unum, à sensu hoc, non ex demon-*
Tex. 3. *stratione petendum*. Et lib. VI. de Anat. administ. *Si superiores dentes non habeat, ventriculos huic necessariò plureis existere, ut in primum statim pabulum ingerat: mox ex hoc ruminans ore conficiat: deinde rursus in alium ventrem deglutiat: ex hoc rursus in alium transferat*.
Et paulò post. *Id igitur ex me discas, quoduis animal superioribus carens dentibus plureis ventriculos obtinere, & omnino ruminare: sicut rursus, cui superior dentium acies concessa est, hoc non ruminare posse, nec etiam multos habere uentres: sed unum tantùm, & sic instructum, ut in carniuoris*. Nec est profectò, ut quispiam nunc suspicetur, haudquaquam ruminantia dari, quæ obtusis in superiori maxilla dentibus sint munita, cùm locis nuper citatis eiusmodi ruminantia silentio prætererit ipse Gal. Siquidem hæc cùm perpauca admodum sint, illa verò multò plura, quæ dentibus sint orbata, idcirco ad illa potius, quàm ad hæc respexit. Ex adductis tum Aristotelis tum Galeni lo-

cis iam satis constat, in ruminatione à primo uentre ad fauces repelli pastum, ut in ore noua læuigatione ipse emollitus, in reliquis tribus cibi receptaculis absolutè conficiatur. Huncmet pastionis regressum, necnon diuisiua methodo hoc pacto ostendi poterit. Cùm ruminantia ruminant, uel uacuum os habent, uel quippiam in ore continent: at neutiquam dicendum est illorum os tunc inane esse, repletum ergo: sin repletum, uel alimento tum reliquiis ibi reseruatis, aut pabulo à primo uentre illuc translato: uerum minimè ueritati consentire uidetur, ruminantium os pastionis reliquiis occupatum esse: omnibus enim animalibus ipsa ruminatio communis esset, dentatis scilicet edentulisq́; : imnio dentibus armata multò magis ruminarent, cùm inter dentium interualla alimentorum particulæ commorari consueuerint. Inferendum ergo alimentum in ruminatione ad os repere, quod nequaquam pastores latet. Quandoquidem bos (vt eius nunc exemplo utar) cùm comederit quantum sibi uisum fuerit vsui fore, seipsum prosternit, deuorariq́; pastus globulum à primo uentre ad os repellit, quo attenuato ad secundum trudit uentrem, aliumq́; subinde globulum ad os transmittit, hocq́; etiam emollito ad eundem secundum propulsat uentrem: atque sigillatim alimenti partes identidem modò egurgitat, modò ingurgitat, donec prima illa concauitas uacua, atque inanis prorsus relinquatur. Quamobrem Gal. in VI. de Locis affectis, hœdi recentissimè in lucem editi historiam recitat, huic nostræ disputationi maximè accommodatam, quæ cum prolixior sit, breuitati studens totam enarrare supersedebo: hanc tamen postremam partem reticere non possum. *At longè maiori admiratione dignum est, quod postquam & folia, & teneros ramusculos deuorauerat, paulò post ruminare cœpit: quod rursus omnes quotquot aderant uidentes, exclamarunt cum magna facultatum admiratione, quæ animalibus natura insunt: quamuis enim magnum uidebatur, quod impellente fame per os, atque dentes cibum assumeret, multò tamen vehementius admirati sumus, quòd cibum in uentriculo iam contentum in primis quidem ad os subleuando reduceret, deinde multo tempore tereret, postremò rursus ipsum deuoraret, idque non in eundem, sed in alium uentriculum.* Nec relinquitur ullus ambiguitatis locus, quì fieri scilicet possit, ut per eandemmet semitam pabulum ascendat, atque descendat. Etenim einsmodi alimenti motiones diuersis exercentur temporibus: sicut nullum sequeretur incommodum Socratem distinctis horis per eandem uiam, modò ab Athenis ad Thebas proficisci, & modò à Thebis ad Athenas regredi: quod etiam Galeni verbis explicari poterit, qui lib. III. de Natural. facult. uaria con- Cap. 13.

Diuisiua methodus.

Cap. 6.

ſimilia recenſet exempla. *Iam nec illud difficile compertu eſt, & tractum, & expulſionem diuerſis temporibus per eundem meatum fieri: ſi modò uentris ſtomachus, quam gulam uocamus, non cibos tantùm, potionemq; in ipſum ducere: ſed etiam in nauſeis contrario fungi miniſterio, cernitur. Etiam ueſicæ, quæ ſub iecore eſt, collum, cùm unum ſit: tamen per ſe ueſicam non ſolùm implet: ſed etiam uacuat. Vteri præterea ſtomachus quod collum appellamus, pari modo, ſicut intro ſeminis, ita foras partus uia eſt.* In ruminatione cibos per gulam ad os ſcandere Plinij item teſtimonio ſic confirmauerit quiſpiam, cùm libro de Hiſtoria

Cap.73. naturali x. de ruminantibus ſermonem faciens, hæc literis commendauerit. *Pontici mures ſimili modo remandunt.* Quod quidem ab ipſo Ariſtotele excerpſerat (vti & plura alia ad animalium naturam

In calce ſpectantia) qui in IX. de Hiſtoria animal. literis prodiderat. *Pontici mures ruminant.* Quaſi Plinius interpretetur uerbum illud, *ruminant*, id eſt *remandunt*. Si itaque eſcam ruminantia remandunt, fieri nequit quin illam ad fauces euomant. Proinde Homerus ruminationem ἀμοιβὴν appellare uoluit lib. XXII. Odyſſ. ut eiuſmodi in ruminatione alimenti regreſſum innueret, cùm ἀμοιβὴ inter uaria eius ſignificata uiciſſitudinem quandam, atque permutationem ſignificet. Hanc eandemmet iteratam paſtionis in ruminantibus læuigationem Latinum poëtam nequaquam fugit, qui in Bucolicis ita eſt

Eclog.6 gracili modulatus auena.

> *Ah virgo infœlix tu nunc in montibus erras:*
> *Ille latus niueum molli fultus hiacyntho*
> *Illic ſub nigra pallentes ruminat herbas.*

Quo in loco Seruius uocem illam *pallentes*, ſic explanat. *Pallentes autem vel aridas, uel quæ uentris calore propria uiriditate caruerint.* Hoc quoque Hetruſci poëtę non ignorarunt. Dantes Aligerius in ſuo illo poëmate, quod Comœdiam nuncupauit, uel quia ſicut in comœdiæ primordio omnia turbulenta ſunt, & cuncta in calce pacata conquieſcunt: ita quoque in eiuſmodi poëmate priùs acerbæ inferi pœnæ, deinde uerò immenſa paradiſi gaudia deſcribuntur. Vel hoc nomen indidit, quia ueluti in comœdia humanæ imago uitæ deſignatur, atque ob oculos exponitur, ut præcipites moderentur affectus, atque effrenatæ cohibeantur cupiditates: ita in hoc poëmate nimij calores, æſtuſq; intollerabiles enarrantur, qui ob patrata flagitia miſeros excruciant ſceleſtos, & torquent impuros, ut pœnę ſæuitia humana mens perterrita à proprijs expurgetur coinquinamentis, expurgataq; pace beata, atque immenſis paradiſi delitijs tandē iucundè fruatur. Vel dicamus (liceat queſo in hoc parùm digredi) Dan-

Cur Dantis poëma Comœdia inſcribatur.

Dantem suum illud opus ita inscripsisse, quippe qui omnia poëmata in libro de Vulgari eloquentia, ad tria genera redegerit, ad tragœdiam scilicet, comœdiam, & elegiam: ut sub tragœdia complectantur, quæ grauiori stylo conscribuntur: unde Vergilij Aeneida tragœdiam uocauit. Sub comœdia comprehendantur mediocri cantata stylo: hinc Comœdiam inscripsit poëma suum. Ad Elegiam uerò reducit humiliori exarata stylo. Dantis carmina, ubi pastionis in ruminantibus regressum innuit, hæc sunt.

Quali si fanno ruminando manse Cāt. 19. Purg.
Le capre, state rapide & proterue
Sopra le cime, prima che sian pranse:
Tacite à l'ombra, mentre che'l Sol ferue,
Guardate dal pastor, che'n sù la verga
Poggiato s'è, & lor poggiato serue.

Ampliùs Areostus in Celta Furente, amœnam ueneficę Alcinę insulam describens, ita cecinit.

Tra le purpuree rose, e i bianchi gigli Cant. 6.
Che tepida aura freschi ogn'hora serba;
Securi si uedean lepri, e conigli,
E cerui con la fronte alta e superba,
Senza temer, ch'alcun gli uccida, ò pigli,
Pascano, ò stiansi ruminando l'herba:

Sannazarius insuper in sua lepidissima Arcadia, agrestia Androgei pastoris funeralia explicans, bubulcum cæteris digniorem hæc alijs enarrantem introducit. *Ohime che à pena i nostri armenti sanno sanza la tua sampogna pascere per li uerdi prati, li quali mentre uiuesti soleuansi dolcemente al suono di quella ruminare l'herbe sotto le piaceuoli ombre delle fresche Elcine.* Et in eodem poëmate. *Conciosiacosa, che in sù quell'hotta haueano per costume gli armenti di venirsene tutti à ruminare le mattutine herbe all'ombra de' freschi alberi.*

Et alibi Ophelia bubulcus hæc cecinit.

Vieni Montan, mentre le nostre tormora
Ruminan l'herbe, e i cacciator s'imboscano
Mostrando à i cani le latebre, e l'ormora.

Necnon alius poëta Hetruscus sic modulatus est.

Ruminate ò mio gregge à l'ombra estiua
L'herbe pasciute.

Instantia. Cęterùm naturam fortasse quispiam tanquam superuacanea instituentem accusare posset. Quandoquidem si ruminantia diutiùs in ore alimenta retardarent, & diligentiùs manderent, neq; ipsis ruminatione,

natione, neq; uentriculorum multitudine opus esset. Naturam tamen ab eiusmodi calumniis atque contumelijs facilè uindicabimus, si fieri nequaquam posse dixerimus, ut planè in ore molliantur escæ, nisi in minimas prius laceratæ fuerint particulas: at pabula ad unguem ruminantia læuigare nequeunt, quippe quæ uel incisoriis superioris maxillæ dentibus sint orbata, uel maculatos obtineant dentes. Quamobrem nutrimenta rudi primò quadam ac leui incisione fracta, atque comminuta obliguriunt ruminantia, quæ tepida quapiam humiditate imbibita in prima alui concauitate molliora redduntur, atque ad fauces teneriora repulsa meliùs attenuantur: perinde ac senibus contingere soleat, qui cùm sint à dentibus inopes, panem priusquam ad os admoueant uino, aliouè aspergunt humore, quem quidem hoc pacto emollitum callosis subinde gingiuis nullo propemodum negocio mandunt; inde senes ruminare circunfertur. Pastum itaque in ruminantibus ad os repere, neutiquam fuit nisi summa cum ratione sancitum. Verùm aduersari uidetur Aristotelis autoritas, qui sect.x.Probl.scriptis mandauit. *Ruminantibus ructare negatum est*. Cum igitur ruminantia ructare nequeant, neque etiam eructare poterunt, quod propriè significat aliquid ructando eijcere, Vude Verg.lib.III. Aeneidos de cyclope Polipheмо sic cecinit.

Solutio.

Obiectio.

Prob.43

Nam simul expletus dapibus, vinoq; sepultus
Ceruicem inflexam posuit, iacuitq; per antrum
Immensum, saniem eructans, & frusta cruento
Per sonitum commista mero.

Per saniem intelligens Poëta cremorem nondum perfectè elaboratum, atque in uentriculo concoctum. Hæc uerò uox eructare suam vsqueadeò expandit significationem, ut nonnunquam nostri cordis occultas meditationes, atque inexploratas cogitationes indicet. Quocirca Rex psalmographus sic psalmum auspicatus est psalterio.

Ps. 44. *Eructauit cor meum verbum bonum.*

Sed ampliorem adhuc verbum eructare significationem gerit. Etenim non modò animalibus accommodatur, uerum etiam inanimatis rebus adaptatur, ut ex eodem poëta ibidem conspicuum est, dum de montis Aetnæ incendijs impetuque canit.

Interdum scopulos, auulsaq; viscera montis
Erigit eructans.

Si igitur ruminantibus eructare interdictum est, quì fieri poterit, ut ab ipsis pastus ad fauces impellantur? Haud difficilis tamen est hu iusce difficultatis solutio. Siquidem uerbum ructare gulę conatum significat, quo ipsa nititur à ueutre ad os aliquid propulsare: at quod

Solutio.

reiicitur

reiicitur uel spirituosum existit, uel aliud quippiam solidius: in rumi nantibus spirituosum nequaquam educitur, sed ad os nuttimenta euomuntur. Quare Aristo. præallegato problemate inquit. *Quin-etiam ruminantibus ructare negatum est: quoniam plureis continent uentres, & quem reticulum appellamus. Facultas etenim meandi tam super, quàm subter flatibus multifariam præstatur. Itaque humor consumitur antequam in flatum uertatur, qui flatus mouet uel ructum uel crepitum.* In qua item significatione uerbum ructare apud Italos capi solet. Ex præcitato problemate adhuc alia emergit perplexio, cum ruminātia ructare inficietur Aristoteles: attamen L. Columella rerum rusticarum peritissimus lib. vi. suæ Agriculturæ bouem sæpius ructare te statum reliquit. Quæ ambiguitas tolletur, si Aristotelem de sano boue, & Columellam de ægrotante locutos fuisse distinxerimus: quod quidē bubulcorum testimonio stabiliri poterit, qui, si ieiunus bos ructauerit, pathognomonicum signum esse perhibent. Petrus Aponensis adductum Aristotelis problema explanans, ait, nec hominem ructare solummodo, quinimmo ob humiliorem ipsius temperaturā, & podice concrepere. Quod sanè approbare nequeo. Quandoquidem homo non solum præ cæteris animalibus est humidus, sed etiā calidus, vt iudicauit Arist. Probl. sect. 11 11. & in 1. de Gen. animal. quibus in locis ait hominem ob humidiorem & calidiorem corporis cōstitutionem, seminis plurimum emittere. Inde etiam ob calidiorem temperaturam, rectitudinem adeptus est, ut corporis figura animi excellentiæ responderet, quod ab eodem Aristotele lib. II. de Partibus indicatum fuit, & ab Ouidio lib. 1. Met. Quocirca sicut ab humido flatus in homine generari contingit: ita etiam à calore ne generentur prohiberi, & iam geniti dissipari poterunt. Fortasse tamen quispiā, vt Aponensis partes tueretur, nobis refragari posset, Aristotelis autoritate fretus, quippe qui in II. Meteorol. testatus fuerit post imbres vt plurimum spirare ventos, & quòd ab Vrsa, & Meridie maximè flant, ob earum regionum humiditatem: uti etiam ex uiridibus lignis maxima fumi copia expiratur. Quæ omnia Aponensis opinioni suffragari uidentur, qui humidiorem hominis temperaturam in flatibus gignendis inculpabat. Attamen eiusmodi Aristotelis autoritas nostram minimè labefactat sententiam, cùm ob caloris imbecillitatem illa contingant. Inde dicebat philosophus inter orientes & occasus minus uehementes & paucos generari flatus, cum ob Solis lationem eò loci firmior sit caliditas; ad Boream uerò & Austrum ob caloris infirmitatem vehementiores, ac multò plureis: quemadmodum item ex uiridibus lignis plurimus extollitur fumus, præ nimia uiridium ligno-

Margin notes: Prob. 48 Sect. 10. — Obiectio. — Cap. 6. — Solutio. — Hominem calidissimū atque humidissimū. — Prob 7. — Cap. 2. — Cap. 10. — Sum. 2. Cap. 4.

lignorum humiditate, igne propemodum suffocato: hinc itidem in ueris initio magis fremunt uenti, quàm in fine, uel intermedio, quia modica adhuc fit caliditas. At in homine humiditas atque caliditas in æquilibrio sunt, cùm ex communi medicorum consensu humanum corpus omnium temperatissimum sit. Quare instantia contra nos adducta corruit. Flatuum generationem pluribus in locis do-
Cap. 2. cuit Gal. præsertim uerò in III. de Sympt. causis, ubi ob caloris imbecillitatem atque impotentiam halituosos spiritus in homine generari affirmauit: neque enim à uehementi frigiditate, neque à forti calore procreantur flatus: non quidem à uehementi frigore, cum illud neque alimentum attenuet, neque concoquat, neque dissipet: non à potenti caliditate, cùm ipsa escam ualenter uincat. Quapropter Arist. De flatuum generatione digestio.
Sum. 2. loco nuper adducto lib. II Meteorol. memoriæ propagauit. *Vniuer-*
Cap. 2. *saliter autem fiunt tranquillitates propter duas causas: aut enim propter frigus, cùm extinguitur exhalatio, ueluti cùm fuerit gelu forte: aut cùm marcescit à suffocatione, &c.* Vehemens igitur caliditas, sicut & frigiditas, flatuum generationem prohibet, nisi alimentum fortasse flatuosum exuterit: turbulentus enim tunc temporis generabitur spiritus. Quocirca halituosorum spirituum efficiens causa erit caloris infirmitas, materia succi pituitosi, & infimus uenter locus, ubi plerunq; fiunt. Veruntamen animaduertendum est, quòd flatus non modò à succis pituitosis (ut assertum est) ortum ducunt: sed & à melancho-
Prob. 31 licis, cuius rei fidem facit Aristo. qui sect. IIII. Probl. monumentis consignauit: *Cur libidinosi sunt, qui melancholici? An quòd flatu re-*
Super tex. 12. *dundant*. Quem quidem locum citauit Gal. com. III. in VI. de Morbis uulg. & approbasse uisus est. Præterea Arist. necnon literis man-
Probl. 1 dauit sect. XXX. Probl. *Et melancholici quoque magna ex parte libidine affluentiùs concitantur: concubitus enim flatus copia agitur, cuius indicium, quòd penis ex paruo citissimè in molem augescit insignem: nisi enim flatus, non ita extumescere potest.* Amplius inter tres melancholiæ species
Cap. 7. connumeratur illa, quam ob flatuum redundantiam Gal. lib. III. de Locis aff. hypochondriacum, flatuosumq; morbum nominauit, qui à sanguine crasso, ac melancholico in uentriculo, seu eius uasis contento, pendet. Item flatuosi spiritus neque in corporis concauitatibus tantummodo oriuntur, uti de aurium sonitu conspicuum est, pneumatocele, atque alijs eiusmodi affectibus: sed in cunctis partibus, quæ ob mollitiem dilatari, atque distendi possint, sicut in palpitatione satis manifestum est. Attamen cùm ut plurimùm è pituitosis succis scaturiant flatus, atque potissimùm in humiliori uetre procreentur, præsertim quicunque ructu, uel crepitu eijciuntur: idcir-

co flatuoforum fpirituum materiam pituitofos fuccos effe, atque eorũdem receptaculum infimum uentrem exiftere ftatuimus. Putarem ego flatus in humano corpore ob intemperatam potiffimum uictus rationem generari, quæ plerunque in immoderata alimentorũ quantitate, atque indecenti qualitate committatur. Etenim Hippocrates lib. de Internis affect. hominem magis, quàm cætera animantia in recta uiuẽdi ratione delinquere teftatur: cuius errores ad efcę quantitatem, ac qualitatem lib. de Flatibus redegit. Confueuerunt tamen quandoque medici folam nutrimentorum qualitatem defcribentes, quantitatem ipfam filentio inuoluere, ut uidere eft in epiftola Dioclis Antigono Regi confcripta: utpote quia illa difficiliùs, hæc autem faciliùs agnofcatur. Nec eft, ut quifpiam objiciat, quòd dentur animalia ipfo homine multò uoraciora, quæ tamẽ haud ructent, cuiufmodi funt canes, & alia id genus animalia: corporis nanque temperaturam halituum generationi aduerfantem fortita funt. Ructus autem, quos edit homo, vel nidorofi funt, vel acidi: hi ob indigefta, illi uerò ob corrupta generantur alimenta. Infuper cùm rectè folus incedat homo, folus etiam inter tot animalia ructat: nam cùm leues fint flatus, fublimiorem expofcunt regionem, naturalique impetu quodam ad fublime attolluntur: at in cæteris animantibus, fi halituofi fpiritus ad os migrarent, defcenderent potius, cùm prona fint. Nec datur ulla dubitandi anfa, qui fieri poffit, ut copiofiores flatus plerunque ab homine per podicem detrudantur, quàm ructus. Quandoquidem eiufmodi flatos à fæcibus in inteftinis commorantibus fæpius expirant, qui leui negocio fubinde ob uiciniam per inferiorem aluum propulfantur. Quare tum fpiritus halituofi copia, tum corporis rectitudine folum hominem ructare contigit: cætera uerò animantia (ægrotante boue excepto) ructus nequaquam eijcere, tum ob rationes ab Ariftotele adductas, tum etiam à nobis propofitas. Quẽadmodum folus ructat homo, ita quoque ex quorundam recentiorum fententia folus febre laborat: fecus tamen alij indicarunt, leonẽ fæpius à febre teneri putantes, à qua fanè unius paftione fimiæ liberari autumarunt facerdotes Aegyptij: capram itidem haud ab interrupta febre haberi, affiduaque lacerari exiftimarunt. Inde fcriptum reliquit Varro, quòd antiqui capram ementes, minimè de ipfius ualetudine foliciti effent, eam perpetua febre excruciari neutiquam ignorantes, & adagio illo datus fuit locus. *Sanus de fana capra minimè quærit.* Quamobrem Florentinus de Re ruftica autor egregius, capram femper febricitare ait, ut fi quando deficiat febris, intereat, eaque de caufa in eius uenditione dominum fanitatem præftare haud cogi: tantum

Cur in homine flatus generẽtur.

Hominem in uiuendi norma delinquere.

An folus homo febre corripiatur.

Prob. 43 Sect. 10.

tantùm uerò sufficere, si eam eo die bibisse comedisseque profiteatur. Hæc tamen animalia perenni febre excruciari nullo pacto credendũ est: arbitrandum autem illa, cùm calidioris atque ficcioris sint temperaturæ, acri quodam, aculeatoque calore prædita esse. Siquidem inculpatas edunt actiones, quod firmissimum est apud medicos sanitatis inditium. Litigant igitur neoterici an homo tantummodo febricitet, alij aiunt, alij negant: qui negant, omnia animalia corde donata, vel quapiam ipsi cordi proportione respondente, febre corripi affirmant: quinimmo nec animalia tantùm, sed & plantas in febricu las incidere existimarunt. Existimandum tamen est, hominem & magis, & sæpiùs quàm cætera animantia à febre haberi. Etenim cibi ac potus uarietate vtitur, quæ excrementorum generationi ausam præbet: aromatis epulas condit, quæ facilè accenduntur: uenereis nimium succumbit il ecebris, quæ naturales uires labefactant: uehementiores in eo concitantur animi perturbationes, quibus auxiè eius excruciatur animus: humidiorem atque calidiorem obtinet corporis temperaturam, quæ præ cæteris putredini obnoxia est: corporis humores atque spiritus sortitus est tenuiores, qui extraneum calorem procliuiùs admittunt: postremò autem omnium animalium cùm delicatissimus sit homo, citò alteratur: inde accidit, ut deli catiores promptius morbis conflictentur: quamobrem Mecęnatem illum, studiosorum alumnum, totius uitæ curriculo indeficienti febre laborasse legitur. Verumenimuero cùm ex Aristotelis testimonio hominem præ cæteris animantibus & humidissimum, & calidissimum esse decretum fuerit, quispiam fortasse obijciet Græcorũ, atque Arabum medicorum autoritate munitus, qui sanè omnes unanimi consensu statuunt humanum corpus omnium temperatissimum. At rectè sentit Arist. rectè sentiunt & medici. Quandoquidem eo prorsus modo interpretandus est Stagirita, quo Hippocratem explanauerunt eius interpretes in 1. sect. Aphor. ubi inquit *Qui crescunt habent plurimùm calidi innati*. Præsertimq; Gal. cùm abundè in suis commentarijs, tum verò copiosius in sua aduersus Lycum Apologia. Etenim iuuenes, at que ætate consistentes tactu calidiores percipiũtur: suauiorem tamē ait esse, magisque temperatam adolescentium caliditatem, iuuenum autem acriorem & mordaciorem: calor nāque cum humido fœderatus mitescit, uelut i de aeris temperamento apud peripateticos constat: quæ humiditas caloris obtundit acrimoniam, neutiquam quia calori infensa sit, sed quia pati magis quàm agere nata uideatur. Pueris igitur plurimùm calidi inest secundum substantiam, & ætate florentibus secundum qualitatem, at senibus parum inest calidi tum secundum

Cur sæpius homo febricitet.

Instantia circa hominis temperaturam.

Solutio.

Aph. 14.

cundùm ſubſtantiam, tum penes qualitatem: ſubſtantia nanque calidi innati aerea eſt, & aquea, à ſemine & menſtruo ſanguine, noſtræ generationis principijs, emanans: aerea quippe ratione ſeminis, aquea autem menſtrui ſanguinis reſpectu. Vnde pueri plurimum calidi innati habent, utpote qui ab ipſa generatione minus diſtent: atqui cùm in dies magis ac magis noſtrum contabeſcat corpus, fiatq; ſiccum ac terreſtre, contingit, ut qui in ætatis uigore conſtiterint, exuberantem ſortiantur caloris acrimoniam, at ſenile corpus cùm aridum atque frigidum ſit, & parum calidi innati, & qualitatē caloris remiſſam obtinet. Quæ omnia, ut nobis deſeruiant, præſentique adaptentur negocio, dicamus humanum corpus eo modo calidum eſſe, atque humidum, quo uer calidum humidumque à nonnullis priſcis dicebatur, quos redarguit Gal. cum ipſum ſit maximè temperatum: & eo itē pacto, quo pueri calidi atque humidi nuncupantur, cùm tamen eorum corpus εὔκρατον, ideſt bene temperatum exiſtat. Congruebat. n. humanam animam omnium formarum, quæ ſub Lunę cōcauo comprehendūtur, pręſtantiſſimam, in temperatiſſimo diuerſari hoſpitio, ut ſuis excellentioribus muneribus fungi ualeret. Quapropter exarauit Ariſt. lib. 1 1. de Anima, eos, qui molles carnes habent mente pollere: qui uerò duras, torpidos atque obtuſos exiſtere. Cæterum cùm ſatis ſuperq; euagata fuerit oratio noſtra, iam ad ruminantia redeat, quibus cum pabulum à ſtomacho per gulam ad fauces retrocedere ſtatutum ſit, quiſpiam fortaſſe quærere poſſet, an eiuſmodi alimenti regreſſus naturalis an uiolentus ſit. Quandoquidem nec naturalis uidetur ob eſcæ grauitatem, nec uiolentus cum à natura cōparatus ſit. Perplexa quæſtio perplexè ſic ſoluatur, talis nutrimenti in ruminantibus ad os reditus, & naturalis & uiolentus motus exiſtit: naturalis ſanè, cum à naturali facultate adminiſtretur, uiolentus uerò ob alimēti pondus. Quæ quidem ſolutio hoc pacto reflectetur, ſi dixerimus, ꝙ neque naturalis eſt iſte motus, neque uiolentus: naturalis profectò non erit iudicādus ratione grauitatis mobilis, uiolentus uerò nequaquam cenſetur ratione facultatis operantis. Naturalis igitur, & uiolentus: non naturalis, non uiolentus: naturalis, non naturalis: uiolentus, non uiolentus erit eiuſmodi motus. Quod quidem excretioni etiam per uomitum factæ accommodari necnon poſſe uidetur, quæ & ipſa ab expultrice potentia naturali pendet, cuius munus eſt nocua abigere: in hoc tantum eſt diſcrimen, quòd in uomitu natura à re moleſta irritatur, in ruminatione nequaquam. Immo ſi accuratius rem ipſam perpenderimus, iſtum alimenti aſcenſum naturalem eſſe cognouerimus, ſi nutrimentum neutiquam uti ponderoſum & graue,

Tex. 94.

An alimenti regreſſus naturalis, uiolētus ue ſit.

ne, sed veluti nutrimentum animaduerterimus. Etenim nutrimentũ est, quod enutrire potest: at rumināntia nequaquam nutriet pabulum, nisi ruminatione priùs læuigatum fuerit, quæ læuigatio fieri nequit, nisi ad os tanquam ad pistrinum retrocesserit pastus. Hic itaque alimenti motus respectu item mobilis, naturalis nuncupandus erit. Quòd autem nutrimentum non sit nutrimentum, nisi enutrire ualeat, Hippocrates lib. de Alimento manifestauit ijs verbis. *Alimentum non alimentum: si alere non potest nomine alimentum, re autem non: opus alimentum, nomen autem non.* Ex quibus uerbis exploratum habetur, alimentum, quod alere nequit, æquiuocè alimētum uocari. Hunc Hippocratis locum explanans Fracantianius impedimenta recenset, quibus nutrimentum in alii substantiam migrare nequeat, dicens: *Quòd verò non alat, quod ad alendum sumitur, est vel ratione substantiæ, vel quantitatis, vel qualitatis, vel ordinis, vel temporis, uel externorum.* Nutrimenti impedimenta. Quibus alimenti impeditionibus hoc insuper addi poterit in ruminantibus, pabulum scilicet nondum ruminatione mollitum: quam sanè ruminantium alimenti conditionem, si ad qualitatem redigere voluerimus, erit qualitas pastionis ruminantium propria. Inter cętera, quæ de ruminantibus ab Aristotele enarrātur, hoc unum est, quòd ipsa maiori uoluptate afficiantur dum ruminant, quàm dum edunt: Circa finem. scriptum enim reliquit lib. ix. de Historia. *Animalia, quibus ruminare in more est, proficiunt, delectanturq́, non minus in ruminando, quàm edendo.* Qui sanè loquendi modus prægnās est, atque latentem uim quan dam præ se ferr: denotat nanque non parem modò voluptatem percipere in ruminando ruminantia, quin etiam multò maiorem. Quan doquidem gustus alimentorum sapores rudè māsorum perfectè sentire nequit, cuiusmodi ea sunt, quę ruminantibus priùs deuorantur: Cur ruminantia ruminando magis oblectantur. at pabulum ruminatione leuigatum in arctissimos linguæ meatus se ipsum infarcit, quasi rimas impleat: quamobrem tunc pastionis sapores gustus instrumentum valentiùs feriunt, cùm pabuli nondum perfectè lacerati sapores sint quodammodo potentia gustabiles, atte nuati autem actu gustabiles existant: hincq; varij in ruminantibus vo luptatis gradus scaturiunt à maiori, minorive pastus attritione emanantes. Hac itidem ratione contingit, ut incisa minutatim carne gustus ipse vehementiùs oblectetur: necnon illa, quę à coquis priusquā coquatur actiter flagello percussa fuerit: atque etiam quæ animalis sit, neutiquam recenter mactati. Gustus nanque sapores eiusmodi car nium manifestius percipit, cùm profundius introducantur, atque arctissimos linguæ potos angustioresq; meatus penetrent. Quocirca quicunque esuriunt sapidiores iudicant cibos, non ob cupiditatem solum-

folummodo, quæ rem exoptatam iucundiorem reddat, quinimmo quia linguæ pori in esurientibus inaniti sint, qui dum tenuioribus alimenti portiunculis infarciuntur, maiorem animali inducunt voluptatem. Etenim animalis particulę à nutrimento inopes ab exilibus venis, quæ ob illarum angustiam capillares passim uocantur, sanguinem protinus sugunt, quibus venulis inanitis à maioribus vasis sanguis suppeditatur: hæ autem maiores uenę uacuæ cùm sint, ab omnium maxima sanguinem hauriunt, ob sui amplitudinem caua nuncupata, cùm sit cunctarum quasi stipes, quæ ab epate ortum ducit, in cuius sinu tanquam in proprio solo infigitur, eiusq; radices sunt uenæ per mesenterium dispersæ, intestinis uentriculoq; finitimę, quarum extremitates puriores alimenti partes in ventriculo elaborati auidè sugunt: at uentriculus, qui cæteris membris alimenta suggerit, si vacuus extiterit, cibum quasi diuulsus exquirit: quæ quidem uentriculi appetentia ob ipsius sensum animalis fames à medicis nuncupatur, cùm altera, quę absque ullo sensu in singulis fit partibus, naturalis uocari soleat. Cùm itaque naturali fame excruciatur animal, singulas corporis partes inanitas esurientesq; habeat necesse est: inde fit, ut linguę meatus cùm uacui sint, per ipsos tenuiores alimentorũ particulæ permeare queant, atque strenuè gustus sensum commouere. Sed ne nimio progressu nostra flaccescat oratio, receptui canentes, ruminantia animalia dicamus multò maiorem ruminando oblectationem præsentire, quàm in pabulo deuorando, cùm ob maiorem pastionis tenuitatem magis linguæ referciantur meatus, & eò magis si famis acerbitate infestentur. Ruminantia ergo ad fauces pastum egurgitare satis superque comprobatum sit.

Duplex fames.

SYNTAGMATIS SECVNDI, FINIS.

DE

DE CORNIBVS,

SYNTAGMA TERTIVM.

RVMINANTIVM varias ſpecies, ac diuerſa genera natura procreauit. Etenim alia utranque maxillam obtuſis dentibus refertam obtinent, in quibus nulla conſpicitur acies: alia verò ſuperiorem inciſoriis dentibus uacantem geſtant, quorum alia cornibus donata, alia deſtituta ſunt. De cornigeris priùs, ſubinde de iis, quæ & cornibus, & dentibus orbata ſunt, atque de dentatis poſtremò à nobis habendus erit ſermo. Cùm igitur de cornigeris diſputaturi ſimus, operæprecium erit de cornibus priùs differere. Cornua quandoq; propriè, & quandoque metaphoricè capiuntur: cornua propriè ſumpta ſunt beluarum arma fronti infixa, uel naribus adnata: at cornua per translationem accepta, multifariam recipiuntur. Luna nanque cùm falcis ſpeciem præſeferat, poſt ſuam cum Sole copulam, tunc eius fulgentes extremitates, atque curuos angulos, cornua appellat uniuerſus poëtarum chorus, illáq; ob argentei candoris ſpeciem argentea nuncupat: vnde Luna paſſim cornuta dicitur. Amnium quoq; curuitates atque alueorum flexus, cornua nominantur: quòd ſcilicet cornuum inſtar flectantur. Hinc pictores flumina cornigera, & tauriformia pinxerunt, & poëtæ finxerunt. Verg. lib. IIII. Georg. Cornua metaphoricè ſumpta.

Et gemina auratus taurino cornua vultu
Eridanus. Valer. Flaccus lib. I. Argon.
Flatis cornibus amnes. Et lib. VI.
Terrificis undans cornibus Hebrus.

Nec ſolummodo poëtæ, ſed & Cicero lib. IX. Epiſt. ad Atticum, ſic metaphoricè cornua ſumpſit. *Ab utroque portus cornu moles iacimus.* Quod etiam Suetonij Tranquilli hiſtoria comprobari poſſe uidetur, quippe qui ſcripſerit Epidium rhetorem prædicare ſolitum, ſe à C. Epidio ortum fuiſſe, quem ferunt olim præcipitatum in fontem fluminis ſecuri, paulò poſt cum cornibus extitiſſe, ac ſtatim non comparuiſſe, in numeroq; Deorum habitum. Prominentibus itaque cornibus flumina figurabant ueteres, uel ob hiſtoriam nuperrimè recitatam, uel ob flexuoſos eorum lapſus, uel propter mugitum & taurorum inſtar atrocitatem. Item per antennarum cornua utraque antennæ pars intelligitur. Verg. lib. III. Æneid.

Cornua velatarum obuertimus antennarum.

Similiter in exercitu dextra pars dextrum cornu, ſiniſtra ſiniſtrum cornu nuncupatur. Terentius in Eunucho

In medium huc agmen cum vecti, Donax: Act. 4. Scen. 7.

Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dextrum.

Amplius cornu genus eſt tubæ obtortæ, à quo cornicines dicti ſunt: quia quod nunc ex ære eſt, fiebat olim bubulo cornu. Verg. lib. VIII. Aeneid.

Rauco ſtrepuerunt cornua cantu.

Veteres cyathis corneis uſos.

Necnon cornu poculum ſignificat: ueteres enim cornibus bibebant: quamobrem Indiæ Reges pateris ex cornu fabrefactis, & priſcos poculis cornu modo cœlatis uſos fuiſſe legitur. Cæſar Bel. Gal. lib. VI. de feris loquens, quæ in Hercynia ſylua naſcuntur, de uris beluis meminit, de quibus inter cætera hæc prodidit. *Amplitudo cornuum, & figura, & ſpecies multùm à noſtrorum boum cornibus differt: hæc ſtudioſè conquiſita, ab labris argento circuncludunt, atque in ampliſſimis epulis pro poculis utuntur.* Plinius lib. XI. *Vrorum cornibus barbari ſeptentrionales potant.* (Cap. 37.) Apud Athenæum, & Nicandri in Alexiphar. interpretem legitur, ueteres bouis cornu pro poculo uſos fuiſſe. Inde factum eſt, ut cornutus Bacchus à Nicandro diceretur, & ab Orpheo in Hymnis βουκέρως, & δικέρως uocaretur, ideſt bucerus, & bicornis. Hinc itidem Græcorum pleriq; Dionyſium tauriformem, tauricipitem, tauricornem, & bugenem effingebant, appellabant, colebant: in Cyzico nanque tauriformis colebatur Bacchus, & ab Argiuis βουγενής, hoc eſt boue genitus: cui ſanè conſonat, quod Ouidius cecinit.

Cur cornutus Bacchus

Accedant capiti cornua, Bacchus eris.

Diodorus tamen cornua Baccho ideò attributa fuiſſe tradit lib. V. quia primus ipſe boues iugo iunxerit, & Bacchus idem ſit, & Oſiris: uerum

uetùm lib. IIII. Dionysium cornutum prodiderat, quòd Ammonis filius fuerit, quippe qui arietinum caput cum cornibus habuerit. Bacchum cornutum fuisse formatum existimauit Phurnutus, quòd audaces uinum faciat: cornua enim pro audacia capiuntur. Ouidius in Arte amatoria.

Tunc pauper cornua sumit.

Porphirio scribit lib. II. Carm. Horatij. *Cornua Libero patri, & nonnullis aliis assignantur, quoniam scilicet vinolentia proteruitatem, & contumaciam addere solet, quę per cornua significaretur.* Festus. *Cornua liberi patris simulacro adiiciuntur, quem inuentorem uini dicunt: eò quòd homines nimio uino truces fiant.* Proinde Bacchæ mulieres, utpote Liberum patrem imitantes, cornua ferrent, Mimallones nuncupatæ

Saty. 1. fuerunt. Vnde Persius.

Torua Mimalloneis implerunt cornua bombis.

Hæ quoque Ogytides, & Bassarides, & Thyades uocatæ sunt. Bacchus insuper ταυροφάγος nuncupatus fuit: nam dithyrambici carminis præmium erat taurus: quinimmo etiam taurus dictus est. Diana item à cornuum figura ταυροπόλος, & eadem ταυροπόλος appellabatur: quin & Pallas ταυροπόλα dicta, & apud Andrios ταυροπόλος.

Synt. 7 Lilius Gregorius Gyraldus lib. de Historia Deorum, antiquos cornibus bibisse comprobare sie nixus est. *Illud etiamnum indicio esse potest, quòd Græci κεράσαι dicunt miscere, videlicet à cornu uocabulum deflexum: & κρατήρ, quasi κεράτηρ, à κερὰς quod cornu significat.* Insuper sunt qui cornua concinnas comas significare uelint, quas Græci κέρατα nominant: unde & κείρειν tondere dicunt, hocq; Vergilij autoritate comprobant, qui lib. XII. Aeneid. cecinit.

Et rubræ cornua cristæ. Hoc est comæ.

Iisce cornibus Lysimachus Rex in eius nomismatibus impressus cernebatur. Armenos necnon sacerdotes, ac Lydos cum eiusmodi concinnis nonnunquam conspicimus. Apud Homerum quoque, & Sophoclem cornua comas designant concinnas, quos secutus Iu-

Saty. 13. uenalis dixit.

Et madido torquentem cornua cirro.

Ampliùs ambos uteri angulos, ac ueluti papillas, uasorum muliebre semen deferentium insertionem recipientes, à Diocle cornua ap-

Cap. 3. pellari certum est, ut refert Gal. lib. de Dissect. uuluæ: quippe qui ob superioris uteri partis utrobique extuberantiam, nascentibus boum

Cap. 1. cornibus similes sint: immo ipsemet Arist. lib. III. de Historia, uuluarum extremitates cornua uocari testatus est, per quas uuluæ semen ex testibus attrahunt, uti inferius per ceruicem: hinc etiam per in-

ſomnia, citra uiri congreſſum, ſemen in uterum mulieres excernere, & hoc inibi contabeſcens, morbos parere maximos, animaduertebat Andernacus in ſuis Inſtitutionibus anat. quibuſmet cornibus ſit matur uterus. Principis item Venetiarum diadema cornu uocare conſueuerunt. Alia plura metaphoricè cornua ſignificare poterunt: ſed quæſo cornua propriè ſumpta aggrediamur, à quibus animalia cornibus armata cornigera nuncupantur. Cornuum materia uel eſt remota, uel propinqua, uel magis propinqua. De materia remota locutus eſt Ariſt. lib. 11. de Generat. animal. *Sed vngues, pili, cornua, roſtra auium, & calcaria, & ſi quid eiuſmodi aliud eſt, ex cibo gignuntur aduentitio, & auctiuo, quem tum à fœmina, tum deforis ſibi acquirunt.* Cornuum itaque materia remota eſt cibus aduentitius, quem eo in loco Philoponus interpretatur alimenti excrementum. Siquidem Ariſt. ibi naturæ ſolertiam animaduertens, eam prudenti patrifamilias appoſitè comparauit, qui optimis cibis, ueluti ſiligine liberos alit: deterioribus, uti farina, ſeruos: viliſſimis, ſicut furfure, animalia, quæ ob contubernium ſocia nuncupauit, cuiuſmodi ſunt Gallinæ, & ſues: ſic quoq; naturam ipſam in animalis fabrica ædificanda ex puriori materia, ſenſuum organa conſtruxiſſe, ex minus pura oſſa, & ex impuriori adhuc pilos, roſtra, cornua, & id genus alia molitam fuiſſe affirmauit Ariſt. Cornuum materiam non ſolùm aduentitium cibum uocauit philoſophus, quinimmo & auctiuum, forſan, quia (ut ibidem ait) duplex ſit alimẽti ratio, altera nimirum nutriendi, altera uerò augendi: ſcriptumque reliquit lib. 11. de Anima, quòd alimentum ſecundum quod eſt hoc aliquid & ſubſtantia nutrit, & ſecundum quod eſt quantum, auget: præter quas duas nutrimenti vtilitates, datur & tertia, ſeminis ſcilicet procreatio propagationi deſtinata. Cornuum igitur materiam nuncupauit Ariſt. cibum auctiuum, duplicem eiuſmodi materiei innuens uſum: quia cùm augeat, nutriat necnon prius neceſſe ſit. Aduentitium autem nominauit, hoc eſt excrementitium. Siquidem ex alimentorum procreantur, & nutriuntur excrementis partes illæ omnes ab Ariſtotele ibidẽ enumeratæ: ſi modò hæc partes nuncupari liceat, cùm Gal. lib. Artis med. à numero partium ea omnia exploſerit, quorum nullum regimen ſit, ſed tantummodo generatio. Verumenimuero occurrit difficultas, lib. nanq; 11. de Generat. animal. præcitato loco aſſerebat Ariſto. cornuum materiam, & id genus aliorum tum à matre, tum deforis ſubminiſtrari: dubitandique ratio talis ſit, ſi cornua in cornigeris non erumpunt, niſi poſteaquam in lucem edita fuerint, quì fieri poterit, ut à matre materia ſuppeditari poſſit? Niſi forſitan cornuum primor-

[Margin notes: Triplicem eſſe cornuũ materiam. — De materia cornuum remota. — Cap. 4. — Tex. 74 — Cap. 9. — Cap. 4. — Inſtantia. — Solutio.]

primordia, ac tanquam semina in matris vtero cornigeris innata, insitaque esse dixerimus: quemadmodum quoque & dentium radices in fœtus gingiuis, intra uuluæ claustra adhuc morātis, in propriis alueolis plerunque latitare consueuerunt. Amplius negocium facessit maximum, an eademmet augendi uis sit, quæ in iunioribus spectatur animalibus, dum maiorem corporis molem adipiscuntur, & quæ in cornibus, pilis, vnguibus, auium rostris, atque calcaribus inest. Equidem (vt quid sentiam fatear) nentiquam mihi eandem facultatem esse uidetur. Quandoquidem ex alimento animalia augentur: at enumeratæ partes ex recremento. Animalia insuper omnia statum atque præfinitum suæ habent auctionis tempus, in quo debitam corporis molem acquiruut, & quo transacto augendi facultas omnino otiatur: quinimmo in senectute cum reliquo corpore & mēbris com minui ossa iudicauit Arist. loco præallegato, cui sic consentit Dauid. *Quia defecerunt sicut fumus dies mei: & ossa mea sicut cremium aruerunt*. At partes illæ per totum uitæ curriculum augescunt, nec ullam excludunt ætatem, vllumve tempus excipiunt, iu quibns non adaugescant: atque in ipsamet senectute non modò comminuuntur, immo magis ac magis crescunt: extremo tantum fenio excepto, in quo sanè cùm permutari nequeat alimentum, nequit etiam excrementū fieri, quod illis partibus nutrimentum suggerat. Animalia saua me lius augescunt, quàm ęgra: cunctę enim animæ uires ob ęgritudinem languescunt, præsertimque ipsa nutritio flaccescit, auctioni usque adeò necessaria. At enumeratæ partes ualentius adaugescunt, dum animantia ægrotant. Huiusce rei testem appello Aristotelem, qui lo co sæpius adducto, hæc scriptis commendauit. *Pili autem, & eorum cognata omnia, quandiu insunt, tandiu augentur: & magis cùm corpora aut ægrotant, aut senescunt, atque decrescunt. Quoniam plus excrementi tantisper remanet, cùm minus in partes præcipuas consumatur propter senium, aut morbum*. Iisce itaque argumentationibus harum duarū augendi uirium dissimilitudo demonstrari poterit. Illæ animæ facultates, quæ diuersa habent obiecta, inter se distinguuntur: sed duæ illæ iam dictæ adaugendi uires diuersa habent obiecta, inuicem ergo distinguantur, necesse est. Maior nota est ex ijs, quæ scripsit Aristo. in II. de Anima, ubi uult, quòd potentiæ dispares, dispares obeāt operationes, & quòd distantes operationes circa dissimilia uersentur obiecta. Quare ex obiectorum dissonantia, facultatum dissimilitudo coniectari licet. Minor item manifesta est, altera enim auctio ex alimento conficitur, altera uerò ex alimenti recremento: at alimen tum, & alimenti recrementum, ut sanguis & lotium, ualde differunt.

An duæ maximum augendi uires sint.

Lib. 2. de Gen. ani. c. 4.

Ps. 101.

Lib. 2. de Gen. animal. cap. 4.

Rationes, quibus duas augendi uires esse ostenditur. Prima ratio

Tex. 33.

H 2 Insuper

Secunda ratio. Insuper illæ potentiæ, quarum altera in alia longè impari ætate magis operatur, inuicem discriminantur: at duæ illę auctrices uires sunt huiusmodi. ergo. Maior neutiquam uidetur probatione egere, disiunctę nanque auctiones ex disiunctis scatent potentijs. Minor item clara, cùm Arist. dixerit pilos atque alia eiusmodi, decrescente corpore magis adaugescere. Adhuc illæ animæ facultates dispariles sunt, quæ in repugnantibus corporis animalis affectibus firmius agunt: at illæ duæ auctrices uires, in contrarijs animantis affectibus, robustius exercentur, dissimiles ergo. Maiorem ob sui claritatem haud confirmabo. Minor item nota, in bona nanque ualetudine multò melius quàm in mala adaugetur corpus: licet ob corporis maciem secus quandoque iudicet sensus uulgaris: vel si reapsa augescat quandoque, hoc accubitus potius quàm ægritudinis ratione cōtingete arbitrādum est, cùm talis corporis situs auctricem lacessat facultatem, ipsa scilicet membrorum extensione. At pili & id genus alia in aduersa ualetudine secundum Aristotelem magis crescunt. Sequitur itaque, quòd dissimiles sint eiusmodi potentiæ auctices. Amplius illæ animæ uires, quæ longè dissimilia sibi determinant subiecta, uariæ sunt: at illæ longè diuersa sibi determinant subiecta, ergo. Nam (ut maiorem tanquam manifestam relinquamus) minor hoc pacto corroboratur. Quandoquidem altera auctio in propriè dictis partibus insita est, altera uerò in ijs spectatur, quæ additamenta potius existunt, quàm ueræ ac legitimæ partes: eiusmodi sunt pili, ungues, rostra, calcaria, atque id genus alia. Alia itidem argumentatione harum duarum uirium dissimilitudinem astruere poterimus. Etenim ijs, qui uitam cum morte commutauerint, nec amma, nec vllum animæ uestigium inest: attamen mortuorum pili adaugentur, ut testatus est Arist. quamuis oriri nequeant ob mortis gelu: cui ipsa etiam adstipulatur experientia. Mortuorum item ungues augescere feruntur, quorum quidem auctionem putridam uocauit Philoponus in proœmio lib. de Anima: eiusmodi nanque auctio à putredinis calore in ijs, qui ex hac uita migrauerint, administratur, quasi naturalis caloris æmulus existat, stellarum elemento proportione respondentis, vt prodidit Arist. lib. I I. de Gen. animal. vbi vult, quòd in semine, spumoso corpore, spiritus contineatur, in quo spiritu inhæreat hæc quasi cœlestis natura. Opinatus verò est Plotinus lib. I I. de Dubijs animæ, pilos atque ungues ideò in defunctis augeri, quia post interitum per aliquod temporis spatium, quodpiam uitæ uestigium in cadauere perseueret, quod ad pilos procreandos efficax sit: perinde ac uideamus post ignis recessum calorem, ubi incendium fuerit, adhuc seruari.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Quinta ratio.

Lib. 2. de Gen. animal. cap. 4.

Cap. 8.

seruari. Alexander tamen, siue Aphrodisiensis fuerit, siue Trallianus, velut Antonius Marius Cananus, atque Mercurialis, tam emũ ctæ naris uiri iudicarunt, aliam & probabiliorem sanè adducit rationem lib. I. Probl. inquiens, quòd re uera uita functorum pili & ungues non accrescunt: sed marcescente carne tum pilorum, tum unguium partes usq; ad radices excarnificatas sese manifestare affirmauit: ex quo fit, ut longiores appareant. Mercurialis lib. I. de Morbis cutaneis, Alexandri sententiam amplexus Plotini opinionem repudiauit. Siquidem recedente anima (ut ait ipse) nihil animæ ipsius facultatum in corpore remanet: sicuti etiam abeunte Sole & radij & lumen illico obeunt. cùm morientis corporis resolutio fiat usq; ad materiam primam: refellensq; Plotini solutionem inquit, quòd ad pilorum accretionem necessariò requiritur uis expultrix, quę in mortuis dubio procul euanuit corporibus Attamen putarem ego (cùm nemini præclusus sit philosophandi aditus) eiusmodi expultricem facultatem in cadaueribus commorantem, nequaquam illam esse, quæ caloris naturalis ministerio suas in uiuente corpore moliebatur functiones, sed aliam existere, quæ putridi caloris ope operetur: non secus ac in putrescentibus corporibus situm efflorescere, lanuginis instar, cernimus. Cæterùm cùm duas in animalibus augendi uires animaduerterimus, duas quoque in arboribus spectari haud erit reticendũ: quod ut planius intelligatur, sciẽdum est, quòd quemadmodum animalia septem habent ætates, in quas totum eorum uitæ curriculum distribuitur, ita etiam & quodammodo arbores: in ijs nanque quasi infantia cernitur, pueritia, adolescentia, iuuentus, consistentia, quæ tum à medicis, tum ab Aristotele conceditur lib. de Iuuentute & Senectute &c. in arboribus tandem senectus prima & ultimum senium spectatur: hac enim serie tota arborum uita extenditur, ut prius sint germina, quasi infantulæ: protinus subfrutices, quasi puerulæ: mox frutices, quasi adolescentulæ: inde arbores, cùm ad perfectam quandam magnitudinem peruenerint, in quibus conspicitur iuuentus cũ aliqua accretione, consisten tia, & utræque senectutes, quarum postremam Arist. loco nuper adducto in plantis ariditatem uocauit. Rami illi, in quos disperguntur arbores, dum adhuc subfrutices sunt, tandiu augescunt, quàm diu & stipes: noui autem illi rami, qui à primis propagantur trunco contigui, augentur etiam posteaquam & stipes & priores rami iam in auctionis opere cessauerint. Quare dico, quòd uis accrescendi stipitis, & priorum ramorum una numero est iudicãda, ab ea tamen diuersa, quæ iunioribus ramis insita est: cuius sanè diuersitatis hoc sit inditium, immo & satis firmum argumentum, quia

iuniores

Margin notes: Proble. 141. — Cap. 1. — Duas in arboribus esse accretionis uires. — Arborum ætates. — Cap. 14.

iuniores rami arboris essentiales partes minimè sint. Siquidem si arboris essentiales partes existerent, eadem numero arbor neutiquam perseueraret: putatores enim arborum ramos amputant, quibus recisis alij noui suggeruntur: atqui interemptis cuiusque rei essentialibus partibus, & alijs earum loco substitutis, corrumpatur ipsa necesse est. Nil mirum itaque, quòd iuniores illi rami minimè augescente stipite augescant, cùm numero distinctæ accrescendi uirtutes huic atque illis innatæ sint: quæ adaugendi uirium diuersitas clarius in uarie insertis arboribus apparet, quas uarios edere fructus conspicimus, ut alius ramus pira proferat, alius mala, alius cerasa, & alius alios procreet fructus, prout diuersi surculi conglutinati fuerint, qui quidem arboris trunco atque prioribus ramis inhærent, tanquã proprio solo: inde contingit, ut sapidiores edant fructus, quia magis elaboratum exhauriant succum. Porrò coniectandum est, an cornua, pili, ungues, auium rostra, & calcaria propriè adaugescant: an scilicet in earum accretione illæ seruentur dotes, quas necessarias Aristo. censuit lib. 1. de Ortu & Interitu. Prima accretionis conditio est, quòd quælibet pars eius, quod augescit, augescat. Altera, quòd extrinsecus aliquo adueniente accretio fiat. Tertia uerò, quod accrescit permaneat. Cornua quippe, auium rostra, atque calcaria hasce tres accretionis proprietates retinent: at ungues, & pili penes solam longitudinem augescunt, nequaquam autem secundum latitudinem, altitudinemque semper in maiorem attolluntur molem, sed solummodo cum & reliquę corporis partes in molliori ætate adaugentur. Neque item prorsus tertia accretionis circunstantia seruatur: nouæ nanque unguium, atque recentiores pilorum partes abiiciunt uetustiores: indeque per recentiorum partium additionem, & uetustiorum expulsionem, maiorem consequuntur longitudinem ungues atque pili. Proinde Auerroes lib. 1111. Physicorum, & in 1. de Cœlo, eiusmodi incrementum, additamentum potius esse, quàm uerum ac legitimum augumentum arbitratus est: non secus ac obesa animantia adaucta iudicantur. De unguium pilorumque accretione Fernellius Ambianus lib. 1. suę Physiologię differens, hęc literis consecrauit. *E summis digitis ungues emergunt, tanquam clausulæ eorum tendonum, qui ad extremos digitos desinunt: ab ijs enim excrementi & eluuiei quiddam semper emanat, quod in unguium radices confluens, materia fit illis perpetuò augescentibus.* Et mox de pilis disputans subdit. *Sic pilis ex crassiore et fuliginosa humorum alluuie ortus ducitur, quæ per angusta cutis spiracula, tanquam foras propulsa, impacta hęret in transitu, vt non sponte vacuari possit: sed alia rursum è profundo sublata hanc ferit impellitq;*

Cur sapidiores sint insertorũ fructus.

Accretionis conditiones.

Ungues & pilos impropriè accrescere.

Tex. 33.

com. 63

com. 22

Cap. 15

tunc hanc rursus alia, & multo tempore coniunctæ, aliæq; super alias impactæ, corpus quoddam reddunt & conformant ex transitus angustia stipatum, quod denique à sui simili eluuie vehementer ictum foras propellitur, iam ueri pili formam adeptum, huncq; in modum quasi succrescendo semper augescit. Circa vnguium, pilorumque continuam accretionem, illud commonefaciendum est, pilos & ungues, nisi tondantur, perpetuò adaugeri minimè posse: cùm enim longitudinem quandam præfinitam adepti fuerint ungues atq; pili, ab auctione omnino cessant: quod quidem de mulierum capillis satis conspicuum est: ad calcem enim & ultra etiam muliebres comæ porrigerentur, nisi longitudinis terminus ipsis esset statutus. Quocirca si ungues ad unū resecentur, neruosa excrementa prŏprius excernuntur, & si caput monacorū more ad cutem tondatur, identidem, fuliginosa recrementa leuiori negocio foras abiguntur, cùm unguium pilorumq; incisio expultricem facultatem irritet, atque peruellat: sin uerò ungues atque pili nunquam tondantur, expultrix uirtus tandem grauata nequit amplius tātam unguium, pilorumq; longitudinem propulsare. Hinc neotericorum usus comas tondendi magnopere laudandus est. Cornuum proxima materia est terrestre alimenti excrementum. Etenim cornua ex terreno principiorum genere confecta sunt, ex Galeno lib. I X. de simplici medicina. Inde accidit, ut cornigera plerunq; grandiora sint, cùm maioribus animalibus maior insit terrenæ substantiæ copia, uti Arist. in I I I. de Partibus, iisce uerbis memoriæ prodidit. *Primò igitur plus corpulenti, terreniq; in animalibus grandioribus inest: cornigerorum autem nullum admodum paruum esse nouimus. Omnium enim quæ explorata habemus minimum caprea est. &c.* Omnia uiuentia ex iisdem, ex quibus constant, nutriuntur: constant autem ex quatuor elementis, nutriantur ergo ex illis necesse est: atqui cùm in eis mista atque confusa sint, ex mistis etiam alimenta petant opus est. Verùm quamuis nonnullas plantas in lacubus, paludibus, & aquis stagnantibus, oriri, nutriri, augescere, florescq; & folia & ramusculos & tandem semina edere cernamus: cuiusmodi est utraque nymphea, alba scilicet atque lutea, quæ cùm aquosis gaudeant locis eiusmodi nomen sibi uendicauerunt, ex Dioscoridis sententia lib. I I I. Attamen illa aqua minimè simplex ac purum ab omniq; mistione liberatum elementum existit. Mulieres quoque nostræ ocimum quandoque in uitreis phialis custodiunt, in quibus aqua nutritur, augetur, atque efflorescit: ubi naturæ solertiam in eius radicibus propagandis & conspicimus, & admiramur. Cornigera itaque ex quatuor nutriantur elementis oportet: hinc emergunt quatuor excrementorum genera

[Margin notes: Quandoq. vngues & pilos non augescere. — Proxima cornuum materia. — Ad initium. — Cap. 2. — Viuentia ex simplici haud nutriri elemento. — Ca. 131. — Quatuor esse excremētorū genera]

ra elementis proportione respondentia. Non enim est reperire escam adeò lectam & exquisitam, ob mistorum dissonantiam, ut cuncta prorsus in nutriti substantiam migret. Quocirca existimandum est nullum esse cibum, qui humanum corpus melius enutriat, & cuius pauciora relinquantur excrementa (licet uictus omnino ferinus sit) ipsa nempe humana carne, qua olim antiquissimi circa Pontum Scythę, ab hac feritate Antropophagi nuncupati, uescebantur: & nunc Cannibali noui orbis incolæ humanam carnem truculenter liguriunt. Quippe literis mandauit Arist. lib. II. de Ortu & Interitu, quòd in habentibus cognationem facilis est transmigratio. Et in II. de Anima tanquam arbiter litium antiquorum constitutus asseuerauit, quòd alimentum inconcoctum est contrarium, concoctum verò simile. Quapropter iecur iecore, cerebrum cerebro, & cor corde ob eiusmodi affinitatem promptius & melius enutriri credendum est. Hac forsitan ratione ab ijs, qui medicinam faciunt excogitatus fuit mumiæ usus: mumia uerò fit, cùm Iudaico more cadauera aloë, myrrha, ac etiam balsamo commistis infarciūtur, quę omnia tempo ris tractu legitimam præbent mumiam, de qua sermonem faciens Serapio affirmauit, quòd sepulcrorum mumia è myrrha aloe aliisq; conflatur, superaddita necnon humiditate, quam humana corpora exudant. Spuria autem conficitur, cùm asphalto pice misto, uel pissasphalto corpora replentur. Mumiam inquiunt medici, plurimis & ijs quidem atrocibus morbis opitulari: quod non modò ab eius manifestis qualitatibus prouenire credendum est, quinetiam ab ipsa humanæ carnis cognatione: sicuti item humanum craneum in puluerem redactum comitiali morbo laborantibus opitulari circumfertur, & alia quoque ossa uariis mederi languoribus, si os suum cuilibet ascribatur membro. Nec propterea corruit celebre illud axioma toties in medicina decantatum, quòd scilicet contraria contrariis cu rentur: directè nanque contraria contrariis fugantur: indirectè autem necnon similibus propulsantur. Etenim languentia membra similibus recreantur, quorum facultates corroboratæ ad arcendum morbum ualentius insurgunt. Nec solum sæuus uorandę carnis usus apud barbaros, & exteras gentes receptus fuit, quinimmo recentioribus annis in medio Italiæ sinu, ac frequentiori eius regione, inuenta est uirorum mulierumq; multitudo adeò efferata immanis atque truculentissima, ut carnem helluaretur humanam, ut intolerabili liguritione eius sanguinem absorberet, de quorum feritate Ioannes Franciscus Picus in III. de Strige commemorauit. Philostratus dæmones humani sanguinis auidissimos reperiri opinatus est, quos à nonnul-

Humanam carnem maximè enutrire.

Tex. 15.

Tex. 45.

Quomodo mumiæ usus introductus

Quomodo curatio fiat per consimilia.

Dæmones human: sanguinis auidos.

nonnullis Lamias & Lemures nuncupari testatus est, hosq; amore & libidinis incendio excandescere, simulatisq; blanditiis formosos allicere, ut immani helluatione truculenter eos dein deuorent. Iudas Apostolus beatus in Epistola, hæc memoriæ mandauit. *Similiter & hi, qui carnem quidem maculant*. Quæ uerba aliqui de demonibus intelligenda esse putarunt: sed glossa communis hæreticis ascripsit, & interlinearis de damnandis interpretata est: & per maculare carnem sodomiæ nitium exposuerunt. Verum ne ab instituto nostro nimium recedamus, humanam carnem recremẽtis haud redundare asseueremus: & ut reuertamur, unde digressi sumus, eam dicamus plurimùm homines enutrire. Cùm igitur quatuor sint excrementorum genera, elementis proportione respondentia, terrena scilicet, aquea, aerea, atque ignea: inter terrena sunt recensenda fæces, ac totius corporis sordes: inter aquea lotium, narium & oris humiditas, atq; sudor: aerea autem ac ignea recremẽta ob tenuitatem uisum effugientia per insensibilem pororum euanescunt transpirationem. Verumtamen pleriq; flauas illas & amaras sordes, quæ intra coclearia aurium foramina coaceruantur, ad igneum retulerunt recrementum. Nam cùm quatuor minoris mundi humores cum maioris mundi elementis consentiant, flaua nimirum bilis cum igne, sanguis purus atq; syncerus cum aere, pituita cum aqua, & succus melancholicus cum terra, consequitur profectò, ut aurium sordes ad ignea excrementa redigantur, quippe quæ biliosæ sint, bilisq; ex cōmuni medicorum sententia ignis elementum sapiat. Quoniam verò eiusmodi aurium fæces crassæ sunt atque fœculentæ, licet quatenus ad qualitates attinet, biliosæ uideantur: ratione tamen earum substantiæ terrestres potius censeantur, necesse est. Amarus autem ille succus, qui in bilis folliculo coaceruatur, consistentiæ ratione aqueũ excrementum nuncupari poterit. Magis propinqua cornuum materia est excrementum alimenti osseum, atq; neruosum. Quòd sit osseũ Aristotelis patefacit autoritas lib. 11. de Partibus, ubi scribitur. *Proximas esse ossibus partes ostendit tactus etiam illas, ungues, ungulas tum solidas, tum bisulcas, cornua, rostra auium: quæ omnia præsidy gratia adiuncta sunt animalibus*. Sed enim animaduertendum est, quòd hæc naturalia animalium arma, ossea neutiquam, at ossibus propinqua uocauit Arist. Siquidem eorum substantia haud simpliciter ossea existit, uerùm & neruosa: & ut de cornibus loquamur, ea dicamus, cùm ex cute germinentur, atq; ex illius item enutriantur recrementis præter osseam, ex neruosa quoque substantia procreari, cùm substantiam neruosam oleat cutis, à qua deriuantur. Proinde Arist. lib. 111.

Magis propinqua cornuũ materia.

Cap. 9.

Cap. 9.

I de

de Historia, cornua cuti insita esse asseuerauit. *Adhærent cornua cuti potius quàm ossi: unde fit, ut in Phrygia, & alibi boues sint, qui cornua perinde ut auriculas moueant.* Quam quidem Aristotelis sententiam refert Albertus in III. de Animalibus. Quòd autem cornua atque cu tis simul conglutinata sint, satis compertum est iis, qui cornigera excoriant: etenim unà cum corio cornua detrahunt: quicquid opinatus fuerit Plinius, qui lib. XI. hęc monumentis commendauit. *Cętero rum ossibus adhærent: ceruorum tantùm cutibus renascuntur.* Porrò natura ex eiusmodi materia cornua, atque alia id genus bestiarum arma fabrefecit, ut firmiora essent: cuius rei fidem facit Gal. lib. I. de Vsu partium, dicens. *Omnes enim animalium particulas prominentes, & nudas ex tali substantia creauit, qualis neq; quassari facilè propter mollitiē, neque rumpi propter siccitatem posset: talis autem particula est ungula tam solida quàm bifida, talis calcar, talis cornu.* Verùm fortasse quispiam sic instaret: cùm apud medicos constantissimum sit, neruos esse sensuum organa, si cornuum materia neruosa existeret, procul dubio cornua sentirent: atqui nequaquam sentiunt: sequitur ergo, quòd illorum materia minimè neruosa sit. Qui scrupulus hoc pacto tollatur: quòd scilicet non ex neruosa materia pura ac syncera cornua fuerunt ab ipsa natura fabricata: sed ex fæculenta, quæ quidem ob intemperiem atque crassitiem sensum non admittat. Adhuc quæri posset, cur inquam igne molliantur cornua, cum adeò terrestria sint. Cuius sanè difficultatis solutio ab Aristotele peti poterit, qui in II. de Gener. animal. hæc scriptis mandauit. *Sed quæ terrena admodum oriuntur parum humoris calorisq́, adepta, hęc dum refrigerantur, humore cum calore euaporante duram terrenamq́, formam capiunt, ut ungues, cornua, ungulę, rostra: quamobrem igne molliuntur.* Mollificabilia enim sunt ex eiusdem philosophi sententia in IIII. Meteor. *Quęcunq; terrę magis, & cùm euaporauerit totum humidum.* Vbi commonefaciendum est, quòd Arist. per totum humidum intellexit, humidum crassum scilicet; peruium: non autem quòd totum prorsus humidum per uapores euanescat atque dissipetur: & idcirco cùm frigore concrescant hæ particulæ, calore dein molliores fiunt: calore nanque insitus ille humor funditur, qui fusus mollitiem parit, ubi durities, cùm intus prius lateret, extiterat: veluti etiam flexibile & tractabile fit corium ai te elaboratum, si igni admoueatur, quod antea rigidum persentiebatur. Et quamuis enumeratæ ab Aristotele nuper particulę terrestres sint, sibi tamen aliquantulam humoris portiunculam, & eam quidē glutinosam reseruarunt, quæ ab igne ad sensum reuocatur: à prædominioq; hanc nomenclationem sibi asciuerunt, non autem quòd humoris

Marginalia: Tract. 2. Cap. 1. — Cap. 37. — Cap. 12. — Obiectio. — Solutio. — Instantia. Solutio. — Cap. 4. — Cap. 2. Sum. 3.

moris omnino expertes sint eiusmodi particulæ. Illiquabilia tamen sunt cornua, ut ait Arist. lib. III. de Gene. animal. Nam quæcunque colliquantur ab humido ortum ducunt, in quod remeant, ut glacies: atqui cornua, & aliæ id genus particulæ tantum non adepta sunt humorem, ut colliquescant. Varius cornuum color haud leuem parturit ambiguitatem. Siquidem ab Aristotele in II. de Gener. animal. scribitur, ungues, pilos, cornua, & id genus alia ab ipsa cute efflorescere, atque eius colore inf ici: quod quidem ab eodem necnon philosopho confirmatur, tum in III. de Historia, tum libello de Coloribus: quo in posteriori loco huiusce infectionis rationem reddens, inquit. *Propterea quòd his omnibus alimentum per cutem ad exteriorem ambitum percolatur*. Dubitandi autem ratio talis sit. Etenim boum cornua mucronem habent nigricatem, cùm tota ferè alba sint: si itaq; cornua cutis colore inficerentur, hanc profectò colorum uarietatem non reciperent. Propositæ difficultatis solutionem innuebat Arist. loco nuper adducto lib. de Coloribus, ubi nigredinem ab antiquitate prouenire admittit: quod sensu necnon stabiliri poterit, cùm senum cutem fuscam fieri cernamus. Quocirca cùm eminentiores cornuum partes uetustiores sint, utpote quæ prius eruperint, nigrorem contraxerunt. Vel dicamus superiores cornuum partes in bobus nigricare, quia ex fuligine enutriantur, quæ cùm à uehementiori calore proficiscatur, maiori etiam impetu fertur, sublimioremq; locum petit. Neutra tamen solutio (vt uerum fatear) prorsus satisfacit. Etenim cuncta cornua in cuspide nigrore inficerentur, obscuritateq; coinquinarentur, si alterutra solutionum veritatem non respueret. Satis verò fuit nobis locum demonstrasse. Hactenus itaque à nobis ostensum est, triplicem esse cornuum materiam, remotam nimirum, propinquam, & magis propinquam: atque sancitum est, remotam esse cibū aduentitium & auctiuum, propinquam terreni alimenti excrementum, & magis propinquam osseum atque neruosum. Superest modò, ut cæteras cornuum causas scrutemur. Substantialis cornuum forma nos latet, perinde ac & cæteræ substantiales formæ tenuiter nobis innotescunt: uerūntamen cùm homœomera cornua existant, homœomerorumq; propria forma & peculiaris, eorum sit temperies, cornuum quoq; innatam temperaturam, illorū formam esse arbitrandū erit. Efficiens causa, quæ materiam cornibus subministrat, est vis expultrix: instrumentalis, naturalis calor: vniuersalis autem causa, à qua cunctæ animantium operationes scaturiunt, est ipsamet anima. Cornuum finis est cornigerorum animalium salus: ad uim enim aut inferendam aut propulsandam cornigera cornua gestant, uti censuit

[Margin notes: Cap. II. — Dubitatio. — Cap. 4. — Cap. 9. Cap. 6. — Solutio prima. — Solutio altera. — Cornuum substantialis forma. — Cornuum efficiens. — Cornuum finis.]

Arist.lib.III.de Partibus. Vnde in solidum mucronem desinunt, quã uis illorum plurima in inferioribus partibus uacua & inania sint, sicut idem philosophus affirmauit lib III.de Historia. *Cornua parte plurima caua sunt ab radice, quatenus ambiunt os, quod ortum à capite cauo cornu inseritur, totumq́; implet: in mucronem tamen solidum exeunt, et simplici parte extrema constant.* Ex quibus Aristotelis verbis manifestum est, quòd tuber illud ossis capitis, quod inferiorem uacui cornu partẽ replet, nequaquam ipsius cornu pars sit: quare cornu cum illo osse conglutinatur secundùm eam quodammodo coniunctionem, quæ ab anatomicis Gomphosis nuncupatur: hæc uerò est quotiescunque os ossi infigitur, vt dentes, quippe qui in maxillarum præsepiolis impinguntur: non prorsus tamen Gomphosis talis copula vocati poterit: nam licet cornua aliquam ossium sapiant naturam, non tamẽ omnino ossea sunt, cùm (vt diximus) & neruosa existant. Hoc autem rarum & fungosum apparet, vt aliqua ossei nutrimenti portio cornibus suggeratur, illa nempe, quæ primoribus superioris maxillæ dentibus fuerat destinata. Cornua capiti implantata sunt, vt absq; alicuius functionis impedimento enixè & eminus ferirent cornigera. Quapropter Arist. loco prællegato lib.III.de Partibus, Aesopi Momum hoc pacto deridebat. *Rectè etiam capiti cornua mandauit, nec ut Aesopi Momus vitio dat, quòd taurus non in armis cornua gerat, vnde ferire vehementius possit: sed capite parte corporis imbecilla. Non enim ingenio per spicaci ille Momus hęc deprehendit: ut enim si in alia quauis parte cornua haberentur, frustra ponderi eßent, nulla in re vtilia: multa etiam officia impedirent. Sic armis quoque infixa sedem omnino ineptam tenerent, non solùm enim, vnde ictus fiant vehementiores considerandum eſt; ſed etiam vnde remotiores.* Et reliqua. Ex cornu uaria artis opera artifices construunt, quæ omnia hic recensere, & parùm vtile, & admodum laboriosum esset: hoc tamen solum silentio non inuoluam, libram scilicet Romanã ex cornu olim fabrefactam fuisse, de qua meminit Gal. lib.I.de Comp.med. per genera, dicens; *Mensuralis libra liquidorum, quæ copiosissima in tota Vrbe ex materia cornea constat.* Et lib.VI. eiusdẽ operis. *Ego sanè libram Romæ vocatam, quam per incisuras distincta cornua metiuntur, ponderaui quandoque, discere cupiens quantum grauitatis pondus contineret, inueni duodecim olei mensurales, decem uncijs ponderum æquales.* Quemadmodum ruminantia cornigera omnia dentium expertia sunt, ita sunt cornibus armata, quę cùm penes varia differentiarum genera distinguantur, non ab re fore existimaui, si eiusmodi varietatẽ indagauerimus, vt cornigerorum, in quo concordant, discordiam agnoscamus. Cornuum discrimina ab ipsorum figura, situ, soli-

Cap.8. Cap.9. Cap.2. De libra Romana. Cap.13. Cap.8. Cornuum differentię.

soliditate, magnitudine, numero, atque colore sumuntur. Figura qui dem cornua distinguuntur. Siquidem alia recta, alia curua sunt: plera que tamen inflexa conspiciūtur: inde Varro lib. de lingua Latina, cornua à curuitate nuncupata fuisse censuit. Cornua autē curua uel sunt leuiter reclinata, vel in anfractum & gyrum circunducta. Item cornuum alia leuia sunt & perpolita, alia aspera & quasi montosa: alia simplicia sunt, alia verò in plureis ramos propagata. Situ discriminātur cornua. Etenim alia sunt in frontis centro implantata, alia in naribus, alia è frontis erumpunt lateribus, aliaq; maxillæ infiguntur, si recta modo fuerit Iubæ sententia, qui exporrectos elephantis dentes cornua appellauit: quamuis eo antiquior Herodotus rectius dentes (ut est etiam communis loquendi modus) nominauerit. Cornuū quoque mucrones uel latera respiciunt, uel terga, uel anteriorem partē, vel supra uel infra inclinātur. A soliditate cornuum distinctiones capiuntur. Nanque alia solida sunt, alia inania & vacua: solidorumque alia solidiora sunt, alia verò minus solida. A magnitudine cornuū varietates prouenietes eiusmodi sunt. Quippe alia maiora, alia minora existūt Arist. lib. de Admir. audit. inquit, quòd in Hesæno Pæoniæ mōte quoddam animal inhabitat nuncupatum Bolinthum, & à Pæonibus Monapios, cuius cornua amplitudine haud multò arctiore sunt, quàm ut singula semisestarium capiant. Cornuum diuersitates à numero deriuantes, hæ sunt. Cornua vel singularia sunt, uel bina, uel trina, vel quaterna, vel adhuc plura. Cornua coloribus discrepant. Alia nanque versicoloria sunt, alia uerò vnico colore infecta: & hæc uel alba, uel nigricantia, uel cinerea, uel flaua, uel alterius fortasse coloris specie infecta: At uersicoloria cornua uel colores habent ad intima penetrātes, uel superficies, atq; penitior pars discolores sunt. Possent & aliæ plures adduci cornuum uarietates, vtpote quòd alia sint, ut aures, mobilia, alia autem immobilia: alia decidua, alia permanentia: alia robustiora sint, ut incursionibus uehemētiùs reluctentur, alia verò mucronata, vt acerbiùs feriant: alia denique cuti magis, alia uerò minus infixa sint: dicebat enim Arist. in III. de Historia, quòd cornua adhærent cuti potiùs quàm ossi: quasi admiserit illa, necnon ossibus inniti. Inde inferebat, quòd in Phrygia sunt boues, qui cornua moueant, perinde ac auriculas. Verùm has, aliasq; cornuum dissimilitudines nunc accuratè nos recensere non est opus, præsertim cùm vberrimè hac in parte satisfaciat Plinius, qui lib. XI. hæc literis consignauit. *Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & serpentium uarijs data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur quadrupedi tantū generi. Actæonem enim, & Cippum etiā in Latina historia fabulosos reor.*

[Margin notes: à figura. — à situ. — à soliditate — à magnitudine. — Hist. 1. — à numero. — à colore. — Cap. 9. — Cap. 37.]

Nec alibi maior lasciuia naturæ lusit animalium armis. Sparsit hæc in ramis, ut ceruorum. Alijs simplicia tribuit, ut in eodem genere subulonibus ex argumento dictis. Aliorum finxit in palmas, digitosq́; emisit ex ijs, vnde platycerotas uocant. Dedit ramosa capreis: sed parua, nec fecit decidua. Conuoluta in anfractum arietum generi, ceu cestus daret, infesta tauris. In hoc quidem genere & fœminis tribuit. In multis tantùm maribus. Rupicapris in dorsum adunca. Damis in aduersum. Erecta autem rugarumq́; ambitu contorta, & in leue fastigium exacuta, ut lyras diceres strepsiceroti, quẽ addacem Aphrica appellat. Mobilia eadem, vt aures, Phrygiæ armentis, Troglodytarum in terram directa, qua de causa obliqua ceruice pascuntur. Alijs singularia, & hæc medio capite, aut naribus, ut diximus. Iam quòd alijs ad incursum robusta, alijs ad ictum. Alijs adunca, alijs ad iactum pluribus modis, supina, conuersa, conuexa. Omnia in mucronem migrantia. In quodam genere pro manibus ad scabendum corpus. Cochleis ad prætentandum iter. Multò plura etiam de cornuum uarietate affert Plinius, quę prolixitatis euitandæ gratia consultò relinquo. Cæterùm quamuis multis cornua modis dissoent, in hoc tamen uno cuncta consonãt, quòd demum in mucronem concrescunt, atq; in fundamento latiora sunt, tum ratione materiæ, tum ratione finis: ratione quidem materiæ, cùm non ita affatim ipsa supremo suppeditetur fastigio, vt imę illorum basi suggeritur: ratione autem finis, cui materia ancillatur, vt scilicet acriùs cuspide icirent, atque firmius in radice stabilirentur cornua. Hactenus de cornibus disputatum sit.

SYNTAGMATIS TERTII, FINIS.

DE

DE RVMINANTIBVS, VNICORNIBVS.

SYNTAGMA QVARTVM.

INFERIORA hæc & caduca animalia, uel ex putrefcente materia primordia ducunt, uel ex maris fœminæque coniugatione procreantur: quæ concubitu propagãtur, uel uiuipera, uel ouipera eduntur: uiuipera, uel bipeda, uel quadrupeda exiftunt: quadrupeda uel unicam ungulam, eamque folidam habent, Græcis μώνυχα nuncupata, & Latinis folipeda: uel in duas partes ungulas fectas obtinent, Græcis διχηλά, & Latinis bifulca & bifida appellata: uel ungulas in plureis partes diftributas gerunt, Grǽcis πολυσχιδῆ, & Latinis multifida nominata. Eorum, quæ folidam ungulam habent, perpauca admodum inter cornigera connumerantur: plurima bifulca cornibus donata funt: cũcta uerò multifida (fi Ariftoteli credimus) cornibus mutilata funt atque decurtata. Proinde fcribitur in II. de Hiftoria. *Sunt item animalium alia cornigera, alia mutila. Quæ cornua gerunt, bifulca magna ex parte per naturam funt, ut bos, ceruus, capra. Quod autem idem & folipes, & bicorne fit, nullum eft, quod nos adhuc norimus. At folipes, idemq; unicorne eft, quanquam rarum, ut afinus Indicus: ille enim & unicornis, & folipes eft. Unicornis uerò idemq; bifulcus oryx eft.* Et lib. III. de Partibus. *Quæ igitur pedes multifidos habent, cornu omnia carent: cuius rei caufa eft, quòd cornu auxilij gratia habetur. Multifidis autem non*

Animalium diuifio.

Cap. I.

Cap. 2.

defunt

desunt alia auxilia. Dedit enim natura alijs vngues, alijs dentes pugnaces, alijs partem aliam, qua sese tueri, atque defendere possent: at uerò bisulcorum pars maior cornua gerit, & solipedum nonnulla ad uim inferendam: quædam etiam ad defendendum. Et quæ sequuntur. Quoniam perpauca solipeda cornigera sunt, & quàm plurima utrinque dentibus armata, non μώνοχα solum ab ipsa ungulę soliditate fuerunt uocata Græcis, quin & ἀμφώδοντα dicta, quippe quæ utrinque dentata sint. Cùm igitur ruminantia pleraque bisulca sint, & per pauca solipeda ruminent, sic Dantes in 11. Cantica suæ Comœdiæ cecinit. Cát. 16. Purg.

Le leggi son; ma chi pon mano ad esse?
Nullo; però che'l Pastor, che precede,
Ruminar può; ma non ha l'unghie fesse.

Quæ quidem carmina Sacræ scripturæ autoritatibus innituntur. Etenim in Leuitico legitur. *Hęc sunt animalia, quę comedere debetis de cunctis animalibus terræ. Omne quod habet diuisam ungulam, & ruminat, in pecoribus comedetis. Quicquid autem ruminat, & habet ungulam, sed non diuidit eam, sicut camelus, & cætera, non comedetis illud, & inter immunda reputabitis. Cyrogrillus qui ruminat, ungulamq; non diuidit, immundus est. Lepus quoque nam & ipse ruminat, sed ungulam non diuidit. Et sus cùm ungulam diuidat, non ruminat. Horum carnibus non uescemini.* Et in Deuteronomio hæc promulgata fuerunt. *De ijs autem, quæ ruminant, & ungulam non findunt, hæc comedere non debetis. Camelum, leporem, cyrogrillum, quia ruminant, & non diuidunt vngulam, immunda erunt uobis.* Quas Sacrarum literarum autoritates explanans Pierius Valerianus in VII. Hieroglyphicorum ait. *Huius verò rei significatum ex Diuinis literis interpretandum, ex quibus animalia quę ruminant, & ungulas bifidas habent, profana non esse didicimus: quod quidem eo uelamento subinnuit, eum qui sacris sit initiaturus, pietatis meditatione, neque non doctrina iudicioq; prestare oportere. Bifida siquidem ungula discernendi doctrinam, & singulorum indicat examinationem, quam per ipsas rerum distinctiones assequimur, ut rectum ab indirecto, lepram à non lepra discernere possimus: ruminatio uerò, ut sepe dictum, pietatem & diuinarum rerum meditationem ostendit: horum qui altero careat, tanquam ineptus reijciendus.* Ruminatio itaque in Sacris literis rerum diuinarum memoriam atque cogitationem indicat, ungula uerò bifida electionis & distinctionis est symbolum: hoc est (Hesychio teste) ut literam à spiritu secernamus, & quædam secundum historiam solam, quædam secundum cõtemplationem, & quædam

Cap. 11. and Cap. 14. (margin)

dam secundum utrunque intelligenda esse animaduertamus. Inde Irenæus per mundos interpretatus est eos, qui Diuinarum Personarum distinctionem firmiter credunt, quique die nočtuque sanctas meditantur traditiones. Ethuici neque ruminant, neque diuidunt: Iudæi ruminant, sed non diuidunt: hæretici peruersè plerunq; diuidunt, nunquam tamen ruminant. Quamobrem glossa super adductum Leuitici locum, inquit. *Vngulam diuidunt, qui secundum testamenta firmo se gradu innocentię & iustitię statuunt. Iudæi ruminant uerba legis: sed ungulam non findunt: quia duo testamenta non recipiunt, nec in Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum credunt. Fidei gressum diuidunt hæretici, ungulam findunt in Patrem & Filium credentes: sed doctrinam ueritatis non ruminant*. Et de Hebręis differens addit. *Hi ruminant, quia in litera meditantur: sed non diuidunt ungulam, quia literā à spiritu non distinguunt*. Cornigerorum cùm uariæ ac diuersæ reperiantur species, genus quoddam constituunt, illud tamen apud Græ- Cornigerorū genus innominatum esse.
Com.44 cos innominatum: cuius rei fidem facit Philoponus in I II. Analytico, ubi exarauit. *Quoniam genera, aut nominata sunt, ut quæ per vnum nomen declarantur: aut innominata, ut quę significantur per orationem, & non per nomen. Verbi gratia, habere cornua, genus innominatum est*. Quod sanè cornigerorum genus apud Latinos minimè innominatū uidetur, cùm unico nomine ab ipsis significetur, ut oratione nequaquam opus sit ad illud demonstrandum: cornigerorum nanq; genus cornigenum, uel cornigerum ab illis nuncupari consueuit: quod in tres præcipuas dirimitur species. Etenim cornigera uel unicornia, Cornigerorū diuisio.
uel bicornia, uel multicornia existunt. Vnicornia uerò uel ungulam De unicornibus.
solidam, uel sectam habent. Solipeda unicornia, uel asini, uel bouis, De unicorni
uel equi speciem præ se ferunt. De asino commemorauit Arist. loco asino.
Cap. II. superius adducto lib. II. de Historia, ubi asinum Indicum & unicornem, & solipedem esse ait: de quo etiam asino sic meminit in III.
Cap. 4 de Partibus. *Cornigerorum pars maxima bisulca est: sed solipes etiam traditur in eodem genere, quem asinum Indicum uocant*. Vnicornem asinum (ex aliorum tamen relatione) hoc modo descripsit Aelianus: eum scilicet corporis molem equo æqualem obtinere, totumq; esse candore suffusum, capite tantùm, quod purpureum est, excepto: cuius cornu mucronem uersus subrusum sit, secundum frontem albū, atq; in interstitio nigricans, sicut etiamnum eius atri sunt oculi. De unicorni boue idem Aelianus, unà cum Oppiano mentionem fecit, ambo de quibusdam Aoniæ tauris unicornibus loquētes. Plinius De unicorni boue.
Cap. 21 lib. VIII. prodidit hæc. *In India & boues solidis ungulis unicornes*.

Qui tamen sibi satis constare non uideretur, cùm dein lib. xi. scripse rit solum Indiæ asinum inter solipeda cornigerum, atque unicornem existere: nisi in VIII. Etesiæ autoritate locutus fuisset. Ludouicus Barthema se conspexisse Zeilæ, quæ Aethiopiæ ciuitas est, enarrauit, boues singulari cornu munitas, palmi longitudinem ęquante, ad tergaq; reclinato. Iulius Cæsar se in Hercynia sylua unicornes boues necnon comperisse affirmauit. De unicorni Indiæ equo sermonem fecit Aelianus, monumentisq; mandauit (sedenim ex aliorum sententia) ex illius cornu pateras fabrefieri, quibus uenenum lethalem malitiam deponeret: quam quidem abditam admirabilemq; uirtutem asini quoque syluestris cornu concessit. Quamobrem Reges, magniq; Indiæ proceres cyathis ex unicornis cornu constructis potare consueuerunt, ut omne ueneni maleficium, atrociumq; morborum sæuitiam præcauerent. Vnicorne uerò bisulcum Græcis ὄρυξ & ὄρυγξ appellatur, de quo commemorauit Arist. hoc pacto in II. de Historia. *Vnicornis, idemq; bisulcus oryx est*. Item lib. III. de partibus. *Sed sunt etiam quæ cornu singulari armentur, ut oryx, & quem asinum Indicum appellari diximus. Oryx bisulcum, asinus ille solipes est*. De oryge mentionem fecerunt Aelianus, atque Oppianus lib. II. de Venatione. Herodotus orygem animal capræ simile, unicorne, & bisulcum esse dixit. De oryge sæpius commemorauit Plinius, cuius autoritates sigillatim nunc recensebo. Etenim lib. II. suæ naturalis Historiæ, de caniculæ ortu differens, ait. *Orygem appellat Aegyptus feram, quam in eius exortu* (scilicet caniculæ) *contristare & contueri tradit, ac ueluti adorare, cùm sternuerit*. Insuper in VIII. scripsit. *Sunt & oryges soli à quibusdam dicti contrario pilo uestiti, & ad caput uerso*. Et libro x. prodidit. *Orygem perpetuò sitientem Aphrica generat ex natura loci, potu carentem cum mirabili modo ad remedia. Nanque Getuli latrones eo durant auxilio, repertis in corpore eorum saluberrimi liquoris haustu uesicis*. De oryge necnon L. Columella mentionem fecit lib. x. *Ferę, pecudes, ut capreoli, damæq;, non minus orygum, ceruorumq; genera, & aprorum: modò lautitijs, & uoluptatibus dominorum seruiunt: modò quęstui, ac reditibus*. In Diuinis itidem literis fit de oryge commemoratio. Siquidem in Deuteronomio memoriæ propagatum fuit. *Ne comedatis quę immunda sunt: hoc est animal, quod comedere debetis, bouem, & ouem, & capram, ceruum, capream, bubalum, tragelaphum, pygargum, orygem, camelopardalum*. Vnde Hieronymus in Esaiam scriptum reliquit. *Getulus oryx genus est ferę nascentis in eremo inter munda animalia*. Alberti unicornis

Margin notes: Cap. 37. — De unicorni equo. — De oryge unicorni bisulco. — Cap. 1. — Cap. 2. — Cap. 40. — Cap. 53 — Cap. 73 — Cap. 14. — Cap. 51.

est

est moderatę quantitatis animal, bisulcum, buxei coloris, atque deserti incola. Quippe lib. XXII. de Animalibus, hæc chartis prompsit. *Vnicornis animal est moderatę quantitatis respectu suę fortitudinis, buxei coloris, & fissę in duo ungulę pedis, in montibus & desertis habitans, longum valde cornu in fronte gestans, quod ad saxa limat, & cum ipso perforat etiam elephantem, nec timet uenatorem: hoc animal magnus Pompeius ad spectaculum Romę exhibuit. Dicunt autem quòd hoc animal adeò uirgines puellas ueneratur, quòd ipsis nisis mansuescit, & aliquando iuxta eas soporatur, & capitur, & ligatur: capitur etiam cùm adhuc est iuuenis, & tunc domatur.* Bisontem nonnulli unicorne animal esse affirmarunt, ceruo haud dissimile: prolixitate tamen iubarum admodum deforme, ac ferum. De bisontibus sic meminit Plinius lib. VIII. *Insignia tamen boum, ferarum genera iubatos bisontes.* Bisulca illa unicornia nequaquam reticebo à Ludouico Barthema descripta in Mecchæ Historia. Etenim se in ea regione unicornia bina perspexisse testatus est, sepibus circunclusa, ceruinum caput habentia, perbreue collum, ab altero latere reclinantes rarosq; crines, oblonga crura capreolorum more hirsuta & gracilia, atque caprinam ungulam obtinentia: quorum quidem (ut ipse refert) unicornium, alterum in frontis centro cornu trium ulnarum magnitudinem adęquans gestaret, alterum uerò quatuor pedum prolixitatem pręmonstraret: illud corporeæ molis equini pulli menses triginta nati, hoc autem annum agentis mensuram æmulabantur. Neutiquam silentio prætereundum est, quod tum de solipede, tum de bifido unicorni commonefecit Aristot. in III. de Partibus, ubi hęc scriptis mandauit. *Solipes potiùs quàm bisulcum esse unicorne rectè uideri potest. Vngula enim tam solida, quàm bisulca eandem naturam habet, quam cornu: itaque eisdem simul & ungulam findi, & cornu congruum est. Fissio etiam ungulæ, & cornu ex defectu naturæ euenit. Itaque cùm exuperantiam ungulæ solipedum natura dedisset, rectè dempsit superne, fecitq; unicorne.* Multifida reperiuntur unicornia, si M. Paulo Veneto ulla adhibenda fuerit fides, hic enim describens quæ Basmę regio proferat, multa ibi unicornia inueniri affirmauit: hæc uerò elephantis minora esse, elephantorū licet more habeant pedes, depressum caput gerẽtia aprinoq; simile, spinosam linguā, nigricātesq; oculos obtinentia: teterrimas deniq; bestias sordidasq; esse inquit, nec cornu tantùm, quinimmo & lingua petere. Quæ unicornia profectò inter multifida recensenda esse nō est, ut quispiam ambigat, cùm elephantinis pedibus gradiantur. Siquidem

[Margin notes: Alberti unicornis descriptio. — Calcem uersus. — Cap. 15. — De quibusdā unicornibus bisulcis. — Cap. 2. — De multifidis unicornibus.]

ex Aristotelis sententia in IIII. de Generat.animal. *Elephas animal maximum, idemq; multifidum.* Cap.4. Nullum tamen unicorne multifidum agnouit Aristoteles. Etenim literis mandauit lib. i II. de Partibus. *Quę pedes multifidos habent, cornu omnia carent.* Cap.2. Cæterùm quæ de unicornio animali prolixiori sermone enarrauimus, concisè repetamus, & tanquam in enchiridium quoddam hoc pacto redigamus. Vnicornia uel solidam ungulam habent, uel diuisam: solipeda uel asini, uel bouis, uel equi speciem præ se ferunt: quæ diuidunt ungulam, uel sunt bisulca, uel multifida: bisulca ut oryx, multifida cuiusmodi unicorne illud à M. Paulo Veneto descriptum. Verumenimuero cùm penes ungulas a nobis unicornia distincta sint, fecemus etiamnum ea penes ipsorum cornuum situm. Vnicornia uel in nare cornu, uel in fronte expotrectum gestant, illud ῥινόκερως à situ Græcis dicitur, istud uerò ab unitate cornu μονόκερως. De rhinocerote hæc Plinius scripta reliquit in VIII. *Iisdem ludis & rhinoceros unius in nare cornu, qualis sepe uisus. Alter hic genitus hostis elephanto, cornu ad saxa limato præparat se pugnæ. In dimicatione aluum maximè petens, quam scit esse molliorem. Longitudo ei par. Cornua multò breuiora. Color buxeus.* Cap.20. Solinus etiam rhinocerotis cornu recuruum esse, cautibusq; attritum in mucronem exacui scripsit. Veruntamen Pausanias rhinocerota duobus cornibus armatum esse affirmauit, quorum alterum insigni magnitudine è naribus erumpat, alterum autem supernè promineat, exiguum quidem ualidissimum tamen. Rhinoceroris cornuum robur satis expressit Valerius Martialis lib. I. iisce uersibus.

Concisa unicornium diuisio.

Alia unicornuũ sectio.

De rhinocerote.

Sollicitant pauidi dum Rhinocerota magistri,
Seq; diu magnæ colligit ira feræ.
Desperabantur promissi prælia Martis,
Sed tamen iis rediit cognitus antè furor.
Nanque grauem gemino cornu sic extulit ursum,
Iactat ut impositas taurus in astra pilas.

Itidem prius cecinerat de eodem.

Quantus erat cornu, cui pila taurus erat.

Inde sagacem & prudentem uirum, quippe qui alios doctè cauteque irridere norit, rhinocerotis nasum habere dixerunt, atque in adagium abiit, rhinocerotis nasus. Vnde idem poëta eodem lib. I. hæc modulatus est.

Maiores nusquam rhonchi, iuuenesq;, senesq;
Et pueri nasum rhinocerotis habent.

De

De rhinocerote Aelianus quoque, necnon Oppianus lib. II. de Venat. meminit. Inter cornigera, vnicornia ualentiùs cornu petere credendum est, tum quia illorum cornu, cùm vnicum sit, maiorem habet firmitatem: tum quia in frontis centro locatur, ubi maior uiget uis. Proinde in Diuinis literis rhinocerota fortis & robusti uiri hieroglyphicum esse ex Iob adnotauit Eucherius. *Nunquid uolet rhinoceros seruire tibi?* Et apud Balaam legitur. *Cuius fortitudo quasi rhinocerotis.* Vti pleræque Latinæ interpretationes habent, quamuis Sanctes unicornis reddiderit. Quoniam uerò corporis robur petulantiam parit, in Psalmis promulgatum
Psal. 21. suit. *Salua me ex ore leonis: & à cornibus vnicornium humilitatem meam.* Vbi vtraque glossa per vnicornium cornua superbiam ex-
Ps. 28. posuit. Et infra scribitur. *Et dilectus quemadmodum filius unicornium.* Quem locum sic explanauit Augustinus. *Vnicus patris exinaniuit se nobilitate sua, & factus est homo sicut filius vnicornis, idest Iudæorum iactantium suam singularem iustitiam.* In translatione autem Hieronymi iuxta lectionem Hebræam sic habetur. *Et sarion quasi filius rhinocerotis.* Quæ uerba Nicolaus de Lyra sic exposuit. *Et sarion, idest filius, per quem intelligitur Moyses à Deo prædilectus, sicut filius, quasi filius rhinocerotis, idest ita impauidus, sicut rhinoceros, quod idem significat, quod vnicornis.* Verùm rhinocerota cum monocerote fortasse perturbauit Nicolaus, quippe qui idē vtriusq; symbolum esse iudicauerit. Quamuis monoceros commune nomen existat, cuique animali singulari cornu, præsertimque in fronte armato accommodatum: Plinius attamen peculiari unicornio tribuit lib. VIII. De Plinii monocerote.
Cap. 21. sic scribens. *Asperam autem feram monocerotem, reliquo corpore equo similem, capite ceruo, pedibus elephanto, cauda apro, mugituq; graui, vnicornu nigro media fronte cubitorum duum eminente. Hanc feram uiuam negant capi.* Idem met animal prorsus priùs descripserat Aelianus: at præter notas à Plinio recitatas, hasce insuper adnectebat: eum colore subrufo suffitum esse asseuerans, cornuque gerere asperitatibus quibusdam codeæ instar insculptum, atque in acutissimum mucronem paulatim imminutum. Iulius item Solinus hoc idem affirmauit, præterquàm quòd cornu splendore nitescere fassus est. Cùm ergo tot tantaque sint unicornium genera, quodnam sit illud tam celebre alexipharmacum, tam salutare alexiterium, ac mirabile antidotum, nondum satis inter scriptores constat. Siquidem non nulli suspicantur esse monocerotis cornu ab Aeliano, Solino, Plinioque descripti: non defuerunt, qui illud esse asini Indici, de quo De unicornis alexipharmaco ambiguitas.
memi-

meminerunt Aristoteles, Aelianus, & plures alij: fuerunt & qui Indiæ equi ab eodem Aeliano commemorati id esse existimauerint: quibusdam etiam in mentem uenit, illud esse rhinocerotis cornu. Historici medicis altercandi ansam præbuerunt, scilicet quodnam sit animal Græcis antonomasticè μονόκερως dictum: Latinis uerò unicornium siue unicorne: & Italis alicornum uel lioncoroum: quæ quidem singulæ nomenclationes tum animali, tum eius cornu inditæ sunt. Ambigunt inquam medici quodnam sit illud mirabile cornu, quod omnes perniciosos morbos fugat, quod sæuas profligat ægritudines, quod imminentem ueneni præcauet inclementiam, quod ueneni coinquinamento pestilenti labefactatos, languidos, exanimatos, & propemodum mortis caligine obtenebratos, integræ ualetudini ocyssimè restituat incolumes: & denique quodnam sit illud cornu adeò ueneno infestum, ut illius præsentiam non admittat, non ferat, non patiatur, eamque longè lateque pandat, uel sudore, uel aquæ feruore ac stridore, si in eam immergatur, mordicus litigant, & acerrimè inter se conflictantur medicorum sectæ. Quocirca cùm tanta sit inter scriptores de unicornio discordia, accidit ut in principum thesauris uaria ac longè diuersa unicorninm cornua quàm diligentissimè reseruentur. Apollonius philosophus & plures alij eiusmodi de unicornio opinionem uanam prorsus esse futilemque suspicati sunt, quos secutus est inter neotericos Andreas Marinus medicus: hic enim eam inanem esse pluribus rationibus conatus est ostendere, tum aduersariorum argumenta infirmando, tum demonstrationes aduersus illam adducendo, quæ suadere uidentur uanam illorum esse sententiam, qui rot, tantaque de eiusmodi celeberrimo cornu prædicarunt. Etenim eiusmodi cornu, quod tanti æstimatur, paruipenderent omnes, nisi Aeliani, atque Philostrati autoritates illius æstimationi suffragatæ fuissent: quæ tamen, si accuratiùs perpendantur, infirmæ admodum titubantesque apparebunt. Siquidem ipsi, quæ ab aliis audierant, scriptis tradiderunt, & quæ passim rumore quodam circunferebantur, adnotarunt: uti ex eorum uerbis facilè cuique compertum erit. Quapropter unicornis cornu nequaquam maiori medicinæ faciendæ usui esse, quàm cerui cornu constanter inquit Marinus: cuius sententia uero consonet, dissonetve, ipsa iudex sit experientia. Minimè uerò ignorandum uenit, nos unicornis nomen angustiùs sumpsisse: sin autem latiùs acceperimus, unicornia hoc pacto distinguemus: nempe quòd

Quomodo unicornè latiùs sumatur.

alia

alia terrestria, alia aquatilia, & alia aerea sint: terrestria sunt, quæcunque à nobis commemorata fuerunt: aquatilia, ut beluæ illæ marinę singulari cornu armatæ, quas idcirco monocerotos uocauit Albertus: aues item unicornes reperiuntur, sicut & bicornes. Sed enim eiusmodi animalia & uolatilia, & natantia, necnon serpentia unicornia impropriè nuncupari, propriè uerò quadrupeda censuit Aristo. in II. de Historia, ubi chartis prompsit.
Cap. 1. *Quæ autem cornuta sunt, eadem omnino quadrupeda esse certum est, nisi quid per translationem cornu habere dicatur: quemadmodum Aegyptij de colubris Thebanis perhibent, quasi aliquid illis veluti uestigium extuberet.* Cui Aristotelis sententiæ subscripsit Plinius lib.
Cap. 37 XI. inquiens. *Cornua multis quidem & aquatilium, & marinorum, & serpentium varijs data sunt modis: sed quæ iure cornua intelligantur, quadrupedum tantùm generi.* Cuius rei rationem reddidit Arist.
Cap. 2. stot. in III. de Partibus, ubi hæc prodidit. *Cornua alijs quibusdam inesse dicimus: sed per similitudinem & translationem, cùm nullum ex ijs cornu officio fungatur. Gerunt enim, quæ animal pariunt, cornua ad vim aut inferendam, aut depellendam: quod nulli ex cæteris, quæ cornua habere dicuntur, contingit. Nullum enim vtitur cornibus, vel ad conuincendum, vel ad defendendum, quæ virium sunt officia.* Quapropter metaphoricè & cochleę, & crustatorum nonnulla genera, ut cancri: & quędam terrestria insecta, cuiusmodi sunt scarabęi, & id genus alia animalia cornigera nuncupantur. Impropriè item de cornigerorum genere esse uidetur serpens ille à cornu cerastes,
Cap. 23 hoc est cornutus uocatus, de quo memorauit sic Plinius lib. VIII. *Cerastis corpore eminere cornicula sæpe quadrigemina, quorum motu reliquo corpore occultato sollicitent ad se aues.* Et Albertus lib. XXV. de Animalibus, ait. *Cerastes est serpens carens spinis, in corpore cartilagines habens pro spinis: & ideò corpus habens flexuosius alijs serpentibus. Habet autem octo cornua in capite flexuosa, sicut cornua arietis: & est serpens paruus, coloris puluerıs: vnde etiam absconditur in puluere, & passeres insidentes cornibus suis, sicut festucis, veneni morsus eos interficit: & similiter alia animalia calcantia*
Cant. 9. *in eum &c.* Dantes insuper in Inferni Cantica de furijs differens, hęc cecinit.

Et con hidre verissime eran cinte;
Serpentelli ceraste haucan per crine;
Onde le fiere tempie eran' auinte.

De

De hoc ſerpente memorarunt necnon Dioſcorides, Aëtius, Statius, Lucanus, & alij plures. De cornuta aſpide meminit itidem Albertus loco nuper adducto, Auicenna item, & Semeryon. Sed cuncta nunc animalia impropriè cornuta perſcrutari non eſt opus. Quare ſermoni de unicornibus finem imponemus.

SYNTAGMATIS QVARTI,

FINIS.

DE RVMINANTIBVS, BICORNIBVS.

SYNTAGMA QVINTVM.

CVM de unicornibus in superiori syotagmate disputatum fuerit, ordiois ratio nunc exigit, ut de bicornibus ruminantibus differamus, Plurima cornigera bicornia esse asseuerauit Cap.2. Aristo. in III. de Partibus, dicens: *Maxima animalium pars, ut corpus dextro, sinistroq́; quibus se mouent, distinguitur: sic etiam cornua bina eadem illa de causa gerit naturæ ingenio*. Bicornia cornua gerunt, uel ad propulsandas, uel inferendas iniurias: hę Duo cornuum usus. nanque duę sunt cornuum utilitates ex Aristotele loco nuper adducto. Ad iniurias propulsandas naturam bonasos coroibus armasse uidetur, de quibus ibidem hunc in modum meminit philosophus. *Bonasis (nam iis quoque pari aduncitate cornua reflexa inter se orbem* De bonaso. *colligunt) excrementi profusionem natura pro auxilio dedit: hoc enim cùm metuunt, se tuentur. Hac eadem profusione alia quoque seruari certum* Cap.1. *est*. De bonaso Arist. item lib. II. de Historia hęc scripsit. *Sunt nonnulla, quæ simul bisulca sint, & iubam habeant, & cornua bina, orbem inflexu mutuo colligentia gerant, ut bonasus, qui in Pæonia terra, & Medica* Cap.15. *gignitur*. Plinius bonasum necnon ita circumscripsit in VIII. *Tradunt in Pæonia feram, quæ bonasus uocatur, equina iuba, cætera tauro similem, cornibus ita in se inflexis, ut non sint utilia pugnæ*. Vbi commonefaciendum est, quòd Plinius bonasi cornua pugnę inutilia esse affirmauit,

L

firmauit, ad uim scilicet inferendam: minimè autem ad iniurias depellendas futilia sunt, cùm hoc auxilio bonasos se tueri asseuerauerit Arist. Bonasus itaque cornibus utitur tanquam clypeis, ut seipsum ab externis tueatur iniuriis. Bicornia uerò cornibus donata, ut in congressibus ac pugnis feriant, uel solida, uel inania cornua gestant. Qua in re animaduertendum est uacua cornua, in extremitatibus cuncta fuisse soliditate stabilita: in basi quippe, ut firmius fronti infigerentur, in cuspide autem, ut cornu ualentiùs peterent: animaduertebatq; Arist. lib. III. de Partibus, solidum illud, quod inferiorem replet concauitatem, nequaquam cornuum esse particulam: immo uerò quandam cranei extuberantiam. Inania cornua, uel mobilia sunt, uel immobilia: mobilia cornua habent Phrygiæ boues, perinde ut aures, de quibus tum Arist. lib. III. de Historia, tum Plinius lib. XI. memorarunt. Atqui præter Phrygiæ boum armenta, aliarumq; regionum, quædam fera Eale nuncupata comperta est, quæ & ipsa cornua ciet, cuius talem attulit descriptionem Plinius in VIII. *Eale magnitudine equi fluuialis, cauda elephanti, colore nigra uel fusca, maxillas apri, maiora cubitalibus cornua habens mobilia, quæ alterna in pugna sistit, uariatq; infesta, aut obliquè, utcunque ratio monstrauerit.* Quemadmodum cornigera pleraq, bicornia existunt, & cuncta ferè bicornia cornibus uacuis donata sunt: ita omnia fermè inania cornua adeò in capite stabilita ac infixa sunt, ne tantulum quidem titubent. Singulas horum bicornium species referre nunc non est opus: at ne ab illarum narratione omnino supersedere uideamur, panca quædam de capra ab Aristotele hinc inde excerpta proponemus. Montis Oetæ pastores urticæ earum caprarum vbera acriter perfricant, quæ coitum non admittunt, ut dolore excrucientur: itaque cruentum humorem eliciunt, mox purulentum, & postremò lac haud minus copiosum, quàm ex iis, quæ venereum congressum non respuunt. Caprarum ubera extabescunt, cùm primum caprimulgus a̲ıus ea suxerit, non absq; caprarum cæcitate. In Lemno tantum lactis ex capri mammis, iisq; geminis secundum genitale locatis, ut colostra ex eo conflarentur: quod quidem iure ueluti hæreditario illius capri masculæ proli contigisse affirmatum fuit, & inter ostenta connumeratum. Nam Lemnio pecoris domino consulenti, amplius peculij incrementum futurum ex oraculo responsum est. Cretę syluestres capras sæuis sagittis saucias, solo dictami pastu nullo negocio tela è corpore elidere autumarunt. Fel maximum Naxi capræ obtinent: at uerò apud Chalcidem Euboiam felle prorsus sunt mutilatæ. Per aurium anfractus capras respira-

Bicornium ferientium diuisio.

Cap. 2.

Cornigera cornua mobilia.

Cap. 9.

Cap. 17.

Cap. 21.

Varia de capra.

respirare credidit Alcmęon. Animalia quædam extant utroque genitali prædita, & in hominum genere quidem dantur, quos hermaphroditos & androgynos nuncuparunt: plurimis uerò capris vtrunq; sexum natura concessit, quas hircinas uocitarunt. Conspecta fuit capra crucis modo cornu gerens. Cephaleniæ capræ ad flantem auram hiantes, pro potu hausto, uento reficiuntur. Legitur quòd in Pedasia Cariæ Ioui sacrificia persoluebantur. ad quæ capram incolæ admittebant, quæ tanta obedientia, taliq; modestia properabat, ut semetipsam summopere affectare uideretur, holocaustum fieri. Horum plura, quæ de capris ex Aristotele coaceruauimus, ipse ex aliorum potius, quàm ex propria refert sententia. Literis commendatum fuit, Troglodítas Aethyopiæ populos cadauerum capita, ac pedes simul uincire solitos fuisse, & celeritate summa, atque ioco, nulla habita locierationе, illa humare, & capræ cornu iuxta eorum caput admouer, ut egregios fortasse caprarum custodes fuisse significarent. Ordinis nunc ratio expostulat, ut de bicornibus ijs differamus, quæ solidis donata sunt cornibus. Bicornia solidis armata cornibus perpauca admodum sunt, ne cornigeris nimis ponderosa essent: quemadmodum etiam inania sunt ossa, minimis quibusdam exceptis, quæ in manibus præsertim, ac pedibus ad firmãdas neruorum, uel mauis tendinum propagines, molita est natura: hæc officula ab anatomicis sesamina dicũtur, quippe quæ sesamo semini comparentur. Non me latet tamen, ossa necnon uacua esse, ut in illorum finibus medulla reciperetur, qua recrearentur. Nec etiam me fugit, Galenum digitorum ossa ob δυσπάθειαν solida uideri existimasse in 1. de Vsu partium, ubi & dura, & densa, & medullæ expertia ea appellar. Vesalius attamen lib. 1. interno quodam sinu eiusmodi officula peruia esse censet: quod quidem nequaquam à Galeni doctrina abhorreat. Siquidem Hippocratis locum explanans Gal. in lib. de Fracturis, ubi Hippocrates ait, pedes ac manus plurimis officulis esse conflatos, hæc conscripsit. *Dicit ergo utranque partem ex multis minimisq́, ossibus constare. Nos autem adiungimus, & duris: quandoquidem medulla carent, caua minimùm sunt, & à lapillis paruis non abhorrent.* Non igitur solida prorsus hæc officula statuit Gal. cùm minimùm caua dicat. Quocirca ne ulla sit in eius uerbis inconstantia, arbitrandum est, quòd quàmuis præcitato loco lib. 1. de Vsu partium, ossa dura, densa, & medullæ expertia esse affirmauerit, non propterea indicasse illa omni sinu penitus carere: cùm possint esse & dura, & densa, & medullæ expertia, quæcunque minimum caua sunt: quod à Vesalio uiro alioqui

Margin notes: De bicornibus solidis. — Cap. 15. — An digitorũ ossa sint inania. — Com. 2. Tex. 8.

De ceruorũ cornibus.

alioqui cordato neutiquam animaduersum fuerat. Ceruo duntaxat cornuum soliditatem tribuit maximus Stagirita in III. de Partibus. *Ceruis duntaxat cornua tota solida, & decidua, tum utilitatis causa, vt onere leuentur, tum ex necessitate pre pondere.* Ex quibus philosophi uerbis apparet, non modò ceruorum cornua solida esse, quinimmo & decidua, & cur decidant. Siquidem duas decidentiæ illorum causas proponit, finalem nempe, ut cerui inutili onere leuentur: atque materialem, scilicet ponderosa grauitas eorum cornibus insita. Idem confirmat Arist. lib. II. de Historia, inquiens. *Ceruo ex cornigeris uni cornua tota solida, ceteris caua quodamtenus, & mucrone demum concreta sunt.* Et paulò infra. *Soli etiam ceruo cornua omnibus annis decidua, initio à bimatu: ceteris perpetua, nisi per vim aliquam amittant.* Aristotelem secutus est Plinius lib. XI. scribens. *Omnibus autem caua, & in mucrone demum concreta sunt cornua: ceruis tantùm solida, & singulis annis decidua.* Attamen Aristoteli ipsa refragatur experientia. Etenim capreoli item cornua gerunt & solida, & decidua: licèt multò minora quàm cerui, quorũ intimior pars minus densa, quã extima. Rectiùs autem iudicauit Albertus lib. III. de Animalibus, vbi hæc prodidit. *Adhuc autem multorum animalium cornua sunt uacua, apud caput & superius solida, præterquàm in ceruo, & habentibus cum ceruo naturam similem, sicut caprea, & hircoceruus, & huiusmodi, que in utroque termino sunt dura, & sunt multæ ramificationis. Adhuc autem nullum animal mutat cornua præter ceruum, & ceruina animalia.* Cũm ceruorum cornua tum ob soliditatem, tum ob illorum proceritatem grauia & ponderosa sint, ceruis natura cursus celeritate opem tulit, ut sentit Arist. qui præallegato loco lib. III. de Partibus, exarauit. *Quibus autem cornua præ nimio excessu superuacua sunt, iis alterum auxilium natura adhibuit, ut ceruis uelocitatem. Grandis enim illa, & multifida cornuum magnitudo potiùs obest, quàm prodest.* Verùm (ut reor) natura ceruis non ob cornuum modò grauitatem, cursus celeritatem concessit, sed potiùs quia quandoque cerui inermes & cornibus mutilati sint: ut cùm ob armorum carentiam pugnare ac congredi non possint, fuga saltem, celeriq; pernicitate tum uenatorum, tum immanium bestiarum molestias euitarent. Etenim quotannis cornua ceruis decidere scriptum reliquit Arist. ut ex præcitato loco lib. II. de Historia, satis constat: præterea lib. IX. eiusdem operis hęc scriptis mandauit. *Amittunt singulis annis cornua mense Aprili: quę cùm amiserint, occultant sese interdiu, idque opacis faciunt locis, ut muscarum tædio uacent: pascuntur per id tempus noctu, donec recipiant cornua,*

Cap. 2. Cap. 8. Cap. 37. Capreolorũ cornua solida esse & decidua. Tract. 2. Cap. 1. Cap. 2. Cur cursu cerui polleant. Cap. 1. Cap. 5.

que

quę primum quasi cute uestita, & hirtiuscula emittunt: sed cùm creuerint, Soli exponunt, ut excoquantur, & siccescant. Vbi iam nihil attritu arborum, cùm ea scalpant, indolent, tunc ea relinquunt loca, confisi habere iam quo repugnare possint, cùm res exigit. Cap. 1. Theophrastus item lib. 1. de Historia plantarum, ceruos quotannis cornua amittere scriptis mandauit. Vbi uerò grauia cornua deponant cerui docuit Aristot. Cap. 5. eodem loco lib. IX. de Historia, inquiens. *Cornua etiam locis difficilibus amittit, & quà inueniri nequeant: vnde illud prouerbium ortum. Quà cerui amittunt cornua. Quasi enim sua miserit arma, cauet, ne inermis reperiatur*, Lib 9. de Historia ca. 5. Insuper Arist. ibidem ceruorum senium ex ramorum multitudine, in quos eorum spargantur cornua, nequaquã agnoscendum esse docet: quinimmo dentium caritate, atque adminiculorum inopia coniectandam illorum ætatem esse suadet. Adminiculorum quippe uiduitate: cùm seniores cerui ijs careant prominentibus ramis, qui ante frontem exporriguntur ac prominent: hosce enim adminicula nuncuparunt. Ampliùs de cerui cornuum ramis, & eorum propagatione sic differebat quoque philosophus. De cornuũ ceruí ramis Eodem lib. 9. de Historia cap. 5. *Anniculis nondum cornua nascuntur, nisi quoad indituũ gratia sit initium quoddam prætuberans, quod breue, hirtumq; est. Bimis cornua primùm oriuntur simplicia, & recta, ad subularum similitudinem, quamobrem subulones per id temporis eos uocant. Trimis bifida exeunt, quadrimis trifida, atque deinceps ad hunc modum procedit numerus vsque ad annum sexcum.* Ex quibus quidem uerbis Aristoteles geometrarum more, hoc inferebat corollarium. *Ab hoc similia semper prodeunt, ita, ne sit dignoscere ætatem ramorum numero.* Satis itaque constat uanam esse illam uulgi opinionem, quæ annorum cerui numerum à ramorum ipsorum cornuum quantitate metitur. Quandoquidem si singulis annis ramus propagaretur (ita enim metaphorice cornuum propagines, ramos uocitari Arist. asseuerauit in Poetica) cùm maximè longæui sint cerui, ijs profectò, Cap. 10. quos ultra centum annos uixisse perhibent historici, proceris pinis ac quercubus multò grandiora cornua erupissent. Etenim quosdam ceruos post centum annos cum aureis torquibus captos fuisse legitur, quibus eos Alexander ille magnus munificentissimè donauerat, ut & uitam, uitæq; ornamentum illos ab Alexandro recepisse posteritas & agnosceret, & admiraretur. De ceruorũ ætate Cæsaris item Augusti ceruam, innumeris propemodũ lustris à pacatissimo ipsius imperio deprehensam fuisse annalium monumentis mandatum fuit, quæ à uenatoribus nunquam iugulari potuerit, torque scilicet prohibente, temporis diuturnitate cute obducto, ubi hæc uerba erant exarata. *Noli me tangere, quia Cęsaris sum.*

sum. De eiusmodi ceruа Franciscus Petrarca commemorans, sic cecinit.

Nessun mi tocchi, al bel collo d'intorno
Scritto hauea di diamanti, e di topatij,
Libera farmi al mio Cesare parue.

Insuper in Compendio de gestis Francorum, ubi Caroli uita enarratur, hæc habentur. *Accidit per hos dies res cognitu digna. Syluanetum Carolus venandi causa se contulerat, canum latratibus excitatur in fugam ceruus, æreum torquem collo gerere visus est, quem uenabulis, aut ferro Rex prohibens, in casses, & retia compellit: erat in torque literis Latinis inscriptum. Hoc me Cæsar donauit.* Amplius Agathoclea Syracusanorum tyrannum uenando ceruum interfecisse fertur, aheneum monile circa collum gestantem, cute uelatum, iisce literis insculptũ. Ἀγαθοκλῆς ἀρτεμίδι. Quem Princeps religiosè ac piè Dianæ statim cõsecrauit. Atqui tam longam uitam uiuere ceruos, & tam annosos esse atque uiuaces, ut circunfertur, Aristoteli haud prorsus compertum extitit, utpote qui lib. VI. de Historia hęc literis consignauerit. *Vita esse perquàm longa hoc animal fertur: sed nihil certi ex iis, quę narrantur, uidemus: nec gestatio, aut incrementum hinnuli ita euenit, quasi uita esset prælonga.* Cap. 29. Cæterùm Arist. circa ceruini cornu ramorum numerum errasse uidetur: quippe qui præallegato loco lib. IX. de Historia, statuerit (ut facilè ex ipsius uerbis colligi licet) quinque ramos ad summum cornu cerui edere, neque in fundendis propaginibus hunc numerum superare: cùm tamen constet in multò plureis ramos illud distribui. Etenim & sensus & experientia acerrimè reluctantur: hoc non ignorant uenatores, qui illis insidiatur: hoc minimè philologos latet, qui plerunque loca musis dicata ceruorum capitibus, & aliorum animantium, quasi naturæ trophæis exornant. Affirmatur Gulielmum Bauariæ Ducem bina cerui cornua habuisse, quorũ utrunque unum & uiginti ramos fundebat. Testatur Albertus ceruorum cornua in Germania ad undecimum usque ramum diuidi: quod quandoque etiam in Italia contingere certum est, licet Italiæ cerui Germanis minores sint. Vidi nanque in pœnu serenissimi Ferrariæ Ducis, ceruum in agro Ferrariensi interfectum, magnitudine equo paulò inferiorem, cuius cornua adeò erant ramis referta, ut potiùs superarent, quàm à Germanis superarentur: ac proinde Maro cerui cornua ramosa in Bucolicis nuncupauit.

Lapsus Arist. circa ramorum cornu cerui numerum. — Cap. 5

Et ramosa Mycon uiuacis cornua cerui. Eclog. 7

Quocirca à uero hac in parte uidetur Arist. plurimùm declinasse. Nisi (ut ipsum uindicemus) dicamus eum per cornuum ramos maio

Quomodo Ar. ſlo. tueatur.

res

res ac principaliores intellexisse, quippe qui in alios minores dispergantur. Insuper accusant nonnulli Aristotelem, utpote qui Aphricâ ceruos, aprosque gignere negauerit lib. VIII. de Historia: cui subscri
Cap. 28. psit Plinius lib. item VIII. suæ naturalis Historiæ. Cùm tamē Aphri-
Cap. 33. cam & aprorum, & ceruorum feracissimam esse constantissimum sit. Verùm ut ipsius Stagiritæ partes tueamur, dicendum uidetur, eiusmodi animalia posteriori æuo in Aphricam fuisse translata; quod facilli mè phasianorum exemplo persuaderi poterit. Etenim phasiani à Phasi prægrandi Colchorum fluuio, ubi copiosè redundant, in Græciam fuerunt translatæ, & mox ex Græcia in Italiam transuectæ, tandemque paucis abhinc annis Hippolyti Estensis amplissimi cardinalis iussu, in transalpinam Galliam transportatæ fuerūt: ubi in nemore aucupio maximè opportuno libertate donatæ summa fœcunditate suam propagarunt prolem: aiuntq; phasianos nullibi (unico hoc luco excepto) in transalpina Gallia reperiri, ob uolandi fortasse imbecillitatem, qua sanè ad alia eius prouinciæ loca migrare nequeunt. Hoc idemmet plantarum exemplo conspicuum apparebit. Quandoquidem persica in regione Persiæ lethalia mala adeò edebat, ut comedentes necarent: in Aegyptum uerò traducta, omne Persis uenenum reliquit, atque Aegyptijs hac migratione innocua extitit: huiusce rei
Cap. 1. inter cæteros scriptores fidem facit Gal. in II. de Semine. Persica mala inde in Italiam aduecta in maximis delitijs habebantur, ita ut Romæ olim, dum ipsa totius orbis imperiū moderaretur, singula eius mala tricenis denarijs uenderentur. Quibus profectò exemplis facilè coniectari licet, uel ceruos ex Europa, Asiaue in Aphricam fuisse translatos, uel ipsosmet illuc tranando migrasse. Siquidem eos porrectò ordine, & præcedentium clunibus capita imponētes, maria gregatim transcendere fertur: in cuius rei fidem Plinij autoritas adduci
Cap. 32. poterit, utpote qui in VIII. scriptum reliquerit. *Hoc maximè notatur à Cilicia Cyprum traijcientibus.* Verumenimuero si quispiam fortasse adeò pertinax fuerit, ut ijsce non acquiescat responsionibus, nec tamen iste Aristotelem iure obiurgare poterit. Etenim in describenda animalium Historia philosophus, aliorum uerbis, relationibusque fidem adhibuisse plerunque coactus fuerit, tum ob maximam regionum distantiam, quas ipsum peragrare oportuisset, tum ob breue angustumque humanæ uitæ curriculum: uix enim nati morimur. Inter cætera, quæ à naturalibus historicis de ceruis enarrantur, eos summopere symphonia oblectari ac mulceri referunt: quod quidem uenatores haud ignorantes cantu, sibilo, pastorumque fistulis ceruos alliciunt, atque eiusmodi uersutijs capiunt. Ceruum musica delectari

Ceruos esse in Aphrica contra Aristo. atque Plinium & quomodo uindicentur.

Galliā phasianis carusse.

Ceruos alia quæ animalia symphonia oblectari.

ctari comprobauit Pierius Valerianus lib. VII. Hieroglyphicorum, inquiens. *Sanè quo minus mirum sit ceruum musicæ modulos intelligere, apud Aelianum legitur eum Indicæ uocis callere sonum, sermonemq; percipere, neque alium quempiam ita facilè: quamuis Ptolemęo Philadelpho ceruus fuerit, qui Græcum idioma prorsus intelligeret*. Delphinus item symphoniæ cantu, præsertimque hydrauli sono rapitur. Dantur & alia animalia harmonię auida. Quocirca Nicolaus Contarenus lib. I. de Perfectione rerum, hæc literis consecrauit. *In bello etiam, & acie homines, & equi buccinæ, tubæq; cantu ad pugnandum acerrimè accenduntur. Quinetiam ipsę immanes bestiæ tenentur cantibus, atque ijs flectuntur, & facillimè consistut: quod de equo, de urso, de cane, de ceruo legimus.* Cap. 1.

Ceruarum prudentia. Naturalem quandam ceruarum prudentiam in hinnulis tum edendis, tum educandis ualde commendauit Arist. in IX. de Historia, ubi de cerua differens, ait. *Cùm pepererit, inuolucrum primum excedit, mox seselim herbam petit, quam cùm ederit, redit ad prolem*. M. Tullius tamen libro de Natura Deorum, hoc ante partum ab ipsa cerua fieri autumat. *Cervę ante partum perpurgant se quadam herba, quæ seselis dicitur, aliter feseli*. Ciceronis sententiam secutus est Plinius lib. VIII. Io quibusdam uerò Plinij exemplaribus legitur item ceruas post partum feseli herba uti, & aro. Inspecti sunt quandoque cerui hederam cornibus innatam, ac germioantem gestantes, ut Aristo. lib. IX. de Historia prodidit. *Captus iam ceruus est hederam suis enatam cornibus gerens uiridem, quę cornu adhuc tenello fortè inserta, quasi ligno uiridi coaluerit*. Idem affirmauit lib. de Admir. audit. Plinius item in in VIII. iu mollioribus ceruorum cornibus hederam coalescere, dum ex arborum attritu illa experiuntur. Quod quidem ooo est adeò absonum, ut prorsus repudiandum sit. Etenim passim cernimus in parietibus, & maceriis helxinem nutriri, augescere, semenque edere: hinc apud Latinos muralis, murali, & parietarię nomen sibi uendicauit. Item capparem non modò io incultis oascitur agris, ut affirmauit Theophrastus lib. VI. de Plaotarum historia: atque in cultis perinde ac segetes, & legumina, neluti Plinius in XIX. testatus est, cuius adstipulator ipsa existit experientia: uerùm etiam in collapsis ędificiorum parietibus, ruderibusque, ut Romę uidere licet, pręsertim uerò circa Pacis templum. Conspexi ego cappa res parietibus helxines instar inhęrentes, ubi & copiosos & odoratos flores expullulauerant. Nec herbas tantùm, quin & arbores à parietibus & saxis erumpere, atq; ex ipsis escas haurire uidemus; uti de caprifico satis conspicuum est, de qua sic cecinit Martialis. Cap. 8 Cap. 32 Cap. 5 Hederam in ceruorũ cornibus germinare. Hist. 5. Cap. 32 Cap. 5 Cap. 8.

Marmora Meßalæ findit caprificus.

Alias

Alias insuper arbores, easque proceras parietibus passim innatas spectamus, eoq; magis si muri ad Aquilonem exporrecti sint, ac sensim declinantes fuerint, cuiusmodi quædam sunt ciuitatum pomœria: ob eiusmodi nanque situm aliqua humoris portio ab imbribus suppeditata, in illis coaceruatur, ut putrescat. Quamobrem in quadā Ferrariensium mœnium parte ad Boream vergente, non tantum ficus, quinetiam & iuglandes, & pomi, & cerasi fructiferæ inueniuntur: ita ut pomœria uideantur quodammodo in pomaria commigrasse. Cùm igitur eiusmodi plantæ à muris nutrimenta petant, quid prohibet hederam quoque è ceruorum cornibus germinare? præsertim cùm quàm libentissimè externis rebus adhæreat, & uegetandi ui acerrimè polleat, sicciorīq; oblectetur alimento. Vel dicamus inter ceruorum cornuum strias, sordes coaceruari, quibus hedera enutriatur. Nec fortasse à ueritate abhorrebit, illud de hedera in ceruorum cornibus germināte existimare, quod Iulius Cæsar Scali-

Exercit. 168. ger de Visco frutice iudicauit lib. de Subtilitate, vbi sic quærit. *Quomodo in durissima ligna subeat ita; ut sibi findat corticem, ac sine radice unum cum illis fiat? Nam quamobrem non super iuglande, olea, lauro, cupresso, larice? quando super horum congeneribus, iisq; æquè duris, aut etiam durioribus nascitur: pyro, malo, sorbo, pruno, cerro, quercu, terebintho, abiete, pinu, ilice. Etiam super castanea uidimus* Et paulò post subdit. *Nullo modo fieri potuit, ut in terebinthi corticem durissimum uitam, membraq; sua infigere, atque insinuare queat uiscum. Sed à calore potiùs interno foto informata uisci principia in succo sibi connaturali: ab externo adiuta, atque euocata concreuisse, atque in plantam hanc adoluisse.* Haud secus existimandum esse reor, in ceruorum nempe cornibus quoddam hederæ familiare latitare, à quo ipsa cornibus adhærens auidè mirificèque amplexata foueatur, atque illi nutrimenta suppetantur. Cerui extrahendis sagittis dictamum utilem esse docuerunt,

Cap. 27. ut perhibet Plinius lib. VIII. scribens. *Dictamum herbam extrahendis sagittis cerui monstrauere percussi eo telo, pastuq; eius herbæ eiecto.* Dio-

Cap. 31. scorides tamen lib. III. de dictamo disserens, istud ascripsit capris, cùm dixerit. *Produnt in Creta capras sagittis percussas, huius herbæ pastu eas excutere.* Dioscoridis sententiam secutus est M. Tullius lib. II. de Natura Deorum, ubi hæc exarauit. *Capras auditum est in Creta feras, cùm essent confixæ uenenatis sagittis, herbam quærere, quæ dictamus uocaretur, quam cùm gustassent, sagittas excidere dicunt è corpore.* In-

In calce ter feras ceruos ruminare testatus est Aristo. lib. IX. de Historia, inquiens. *Ex feris nullum adhuc ruminare constat, præterquam ea, quæ aliquando cum hominibus exigunt, ut ceruus: hunc etenim ruminare planum*

est. Cuius sententiam quasi interpretans Albertus lib. VIII. de Animalibus, asserit. *Nullum autem animal agreste ruminare uidetur, nisi creetur ad figuram alicuius domestici ruminantis, preter solum ceruum, & ea, que sunt similia ceruo, sicut capreolus, & equicerurus.* Plinius lib. x. prodidit. *Ruminant preter iam dicta syluestrium cerui cùm à nobis aluntur.* Plinium autem increpauit Pierius Valerianus lib. VII. Hieroglyphicorum, inquiens. *Sed iam tempus est, ruminationis significatum exequamur, si prius tamen locum apud Plinium expenderimus, ubi de cerui ruminatione loquitur, quem syluestrium tunc ruminare, cùm à nobis alũtur, dicere uidetur, quasi cicuratio sit ruminationis causa. Sedenim, ut reor, uel aliquid deest, uel, quod adduci non possum, Aristotelem non expressit, qui eo probat argumento ceruos ruminare, quia idem faciunt alti à nobis. ait enim, ex feris ea tantùm ruminare nouimus, quę aliquando cum hominibus degunt, ut ceruus, hunc enim ruminare, manifestum est.* Cerui erant Dianæ dicati, cùm uenationi (ut existimauit antiquitas) ipsa pręesset. Vnde cùm Luna à Diana neutiquam differret, nisi quòd illa cœli, & hæc nemorum incola esset, Lunæ currum ob pernicitatem, & candorem à duobus ceruis candore nitentibus tractum finxerunt ueteres. Quanta enim uigeant cerui fugacitate indicarunt quicunque pedum Achillis alacritatem, inde prouenisse tradiderunt, quia sub Chirone ceruorum medullis enutritus fuerit: ut ποδάρκης, καὶ πόδας ὠκὺς passim ab Homero uocitetur. Neque Dianæ tantùm, uerùm & Milanioni, & Atalantæ heroibus ceruus sacratus fuit, ut autor est Pausanias. Cęterùm cornu cerui uarius est in medicina usus: Gal. nanque lib. XI. de Simpl. med. scriptis mandauit cerui cornua, & capræ, tum ad candorem dentium, tum ad contrahendas mollitie titubantes gingiuas medicamentum maximè opportunum esse: ceruinũque cornu à medicis summopere commendari tradit, ab ustione lotum, in dysenteria, sanguinis excreatione, cœliaco affectu, aurigine, atque oculorum fluxionibus curandis, sanandis, & profligandis: quæ omnia ferè à Paulo Aegineta referuntur lib. VII. Scribonius Largus iuuenum ceruorum cornua, lanuginosa adhuc cuticula operta, si crementur acerbissimis coli cruciatibus mirificè opitulari affirmauit. Dioscorides item lib. II. docet, ceruinũ cornu elotum cinerẽ uesicæ doloribus prodesse, fœminisque uuluę fluxione laborantibus utile esse, necnon maxillarum à dentitione dolorem adimere: cùm prius eum in dysenteria, sanguinis excreatione, cęliaco, ac regio morbis laudari tradidisset: crudi quoque cornu suffitu nidore serpentes fugari testatus est. Etenim naturalem quandam inter ceruos atque serpentes obuersari inimicitiam manifestum est, ratione cuius inuestigant

Tract. 5. Cap. 4. — Cap. 78. — Cur Lunæ currus trahatur à ceruis. — Vsus cornu cerui in medicina. — Cap. 9 — Cap. 58 — Ceruos & serpẽtes naturaliter hostes.

gant cerui cauernas, serpentium domicilia, quos narium inspiratione extrahunt, & pedibus conculcant, ut apud Nicandrum legitur: quam ingenitam cerui cum serpente discordiam hisce uersibus descripsit Lucretius.

Naribus alipedes vt cerui sæpe putantur.
Ducere de latebris serpentia secla ferarum.

Quodnam verò cerui cornu magis salutare sit, dextrum, sinistrū ve haud prorsus compertum uidetur, cùm in hoc sibi ipsi nō constet Arist. Siquidem lib. IX. de Historia, dotes omnes sinistro cornu, & li. de Admir. audit. dextro tribuit. Has discordantes philosophi autoritates hoc pacto forsitan conciliari poterunt, si cum ibi de maris cornu, & hic de fœminæ locutum fuisse dixerimus: cuius hæc sunt uerba. *Ceruas, quæ in Epiro oriuntur, dextrum cornu defodere, ceu multa vtilitate preditum aiunt.* Plinius priorem Aristotelis autoritatē castigasse uisus est sic lib. VIII. *Dextrum cornu negant inueniri, ceu medicamento aliquo preditum.* Quam sanè sententiam ab Aristotele (ut sæpius solet, præsertim ubi de animalibus disserit) excerpsit, quippe qui lib. IX. de Historia, loco pluries citato, monumentis consignauerat. *Cornu sinistrum compertum esse à nemine adhuc fertur: occulit enim id, tanquam quodam medicamento preditum.* Nec ceruinum cornu modò salutare existit, sed & ipsius caro, si Platinæ adhibenda est fides, ut pote qui lib. de Honesta uolupt. scriptum reliquerit. *Febrium morbos non sentit hoc animal: hanc ob rem quidam Principes omnibus matutinis diebus ex hac carne degustare soliti, longo æuo febribus caruere.* Quod si ueritati consentaneum est, istud aliunde profectò prouenire non potest, nisi à tota (ut aiunt medici) substantia, cùm sensibiles qualitates aliud persuadere uideantur. Quandoquidem cerui caro haud facilè conficitur, modicè nutrit, atque melancholicum præbet succum. Plinius itidem lib. VIII. affirmauerat eiusmodi animal febrium molestijs haud esse infestum. Ceruos, ait Valerianus, in Diuinis literis hieroglyphicè significare uiros non indignos, qui ad sacra admittātur, utpote serpentes, hoc est hæreticos, assiduè persecuturos: & identidē apud Salomonem ex cerui imagine Christum intelligi. Legitur in Psalmis. *Vox domini præparantis ceruos: & reuelabit condensa.* Vbi glossa interlinearis talis est. *Qui superāt & repellunt uenenosas linguas, opacitates illas librorum, & umbracula mysteriorum, ubi liberè pascantur.* At communis glossa hoc modo exponit. *Secundum hoc igitur per ceruos hic intelliguntur fructus de terra Neptalim ueloces ad maturescendum præ alijs: sicut ceruus uelocior est in cursu alijs animalibus, quæ quidem uelocitas fiebat diuina uirtute omnia producente, &c.* Tradit Eucherius

Margin notes: Cap. 5. Hist. 72 — Dextrū an sinistrū cer ui cornu salutare sit. — Verborum Arist. conciliatio. — Cap. 32. — Cap. 5. — Cap. de ceruo. — De ceruī carne. — Cap. 8. — Ps. 28.

rius ceruos latis cornibus coronatos, in Sacris literis tragelaphos nũcupari: hosce autem ceruos platycerotas uocauit Plinius. Quæ sanè Eucherij sententia non uidetur satis tuta: nam tragelaphus Græcè, hircocerruus Latinè dicitur, cùm barba ac uillo similis hirco sit, in reliquis uerò cerui effigiem præ se ferat. Datur item Hippocerruus animal, anteriore parte equus, & posteriore ceruus. Hippocerruum dono misit Federicus primus Mantuæ Dux Francisco Galliarum Regi. Lib.11. Cap.37.

Mare bicornibus prædi tum. Mare, quod innumeris animaliũ generibus scatet, bicornibus haud carere compertum est: sicut neque unicornibus egere, asseueratum fuit: inter quæ connumeratur locusta, de crustatorum genere, quæ cornua bina, eaque procera ob oculos gerit, cuius mentionem fecit Plinius lib. IX. Cum hactenus de unicornibus, atque bicornibus disputatum fuerit, congruum uidetur, ut pauca quædam de multicornibus adducamus, ne hæc nostra præsens disputatio diminuta sit. Cap.30.

De multicornibus. Multicornia natura, uel arte comparantur, nisi mendax fortasse extiterit Plinius, qui lib. VIII. memoriæ tradidit. *Indicos boues unicornes, tricornesq́.* Et in XI. prodidit. *Adeò sequax natura est, ut in ipsis uiuentium corporibus feruenti cera flectantur, atque incisa nascentium in diuersas partes torqueantur, & singulis capitibus quaterna fiant.* Reperiuntur arietes quatuor cornibus muniri, dantur & qui quinque, inueniũtur & qui sex. Quamobrem quanta sit naturæ lasciuia (ut Plinij more loquar) in procreandis cornibus, neminem latet. Verumenim uero eiusmodi cornigera multicornia ad bicornia redigi poterunt, cùm ob materiæ redundantiam istud illis contingat, & de bicornium genere reapsa sint. Quare de ruminantibus bicornibus satis disputatum sit. Cap.21. Cap.37

SYNTAGMATIS QVINTI, FINIS.

DE

DE CORNVVM, AC DENTIVM VIDVITATE,

SYNTAGMA SEXTVM.

CORNIGERORVM fœminæ, uel cornibus uiduæ sunt, vel minora gestant cornua, sicut etiam cætera illarum arma imbecilliora existunt, quàm maribus insint: mares etenim fœminis & robustiores, & audaciores sunt, ut
Cap. 1. censuit Aristot. lib. III. de Partibus, ubi inferebar. *Quapropter in ceruorum genere cùm maribus cornua sint, fœminis desunt. Vaccarum etiam cornua, & taurorum inter se distant: quod idem etiam in peco-*
Cap. 3. *re cernimus. &c.* Siquidem in II. de Gen. animal. scriptis manda-
Cap. 6. uit. *Fœmina enim quasi mas lesus est.* Et lib. IIII. eiusdem operis. *Et sexum fœmineum quasi lesionem naturalem, & detrimentum esse putandum est.* Cornuum itaque mendicitas in fœminis aliunde prouenire nequit, preterquam à frigidiori temperatura, qua ipsæ præditæ sint: quod quidem Hippocratis testimonio persuaderi posse ui- Fœminas cornibus uacare ob frigiditatem.
Cap. 10. detur, qui lib. de Aere, Aquis, & Locis, scriptum reliquerit, in Europa circa paludem Mæotidem Scythas degere, Nomades uocatos, propterea quòd in curribus babitantes domibus careant, quos trahunt boues à cornibus inopes: cuius sanè cornuum egestatis ipse rationem reddens, ad immensam illius regionis frigoris acerbitatem retulit. Hoc idemmet Aristotelis suffragio stabiliri poterit, quippe
Cap. 18. qui literis consecrauerit in VIII. de Historia. *In Aphrica arietes sta-*

tim corniger generantur, nec solùm mares, ut Homerus scribit: sed etiã fœminæ. Contra in Ponto per prouinciam Scytharum nullis cornua enascuntur. Hoc autem prouenire nequit, nisi quia Aphrica æstuet, & algeat Scythia: nimia enim frigiditas natiuum labefactat calorem. Inde nonnunquam intolerabili frigoris acerbitate & plantæ & animalia intereunt. Ob frigidiorem igitur corporis temperaturam in amplo cornigerorum genere fœminæ vel inermes sunt, uel cornua edunt minora. Hinc itidem humanæ speciei fœminę, & eunuchi imberbes sunt. Alexander tamen lib. I. Probl. spadones glabros esse censuit, quia iusto humidiores sint, sicut & præhumida loca herbas non edunt. Sin uerò mulieres extiterint, quæ calidiori natura ad matium temperiem declinauerint, hæ haud prorsus glabrum: quinimmo maris modò quandoque hirsutum asperumq́; obtinebũt mentum. Inde eiusmodi mulieres, cùm uirorum naturam oleant, viragines nuncupatæ fuerunt. Quasdam item oues cornutas cernimus, utpote aliis calidiores: quod montanis potiùs, quàm campestribus contingere solet. Etenim lib. de Attenuante uictu Gal. memoriæ propagauit. *Animalia enim, quę in stagnis, ac locis aquosis, & campestribus degunt, humidiora sunt, atque excrementosa: quæ uerò in montibus uiuunt, omnia temperatura sunt sicciora, ac calidiora, eorumq́ caro minimùm est pituitosa, ac lenta.* Idemmet in ceruorum genere accidit, in quo nonnunquam cornigeræ ceruæ conspectæ sunt: cuius rei fidem faciunt ceruæ cornua, quæ laborato argento ornata Dux Bauariæ conseruat: ceruæ quoque cornua Augustæ Vindelicorum apud Antonium Fuggerium inueniebantur, quorum singula (vt testatur Matthiolus) in sex erant dispersa ramos. Quinti Sertorij ceruam, quam fatidicam esse Hispaniæ gentibus persuaserat nobilissimus Imperator, candida cornua habuisse legitur: consimilis huic forsitan fuerit Iphigeniæ cerua. Ceruam cornibus præditam descripsit Pindarus: ubi interpres inquit talem illam fuisse, quæ Telephum lactauerit: quod etiam ab Anacreonte conceditur. Comprobabat autem idem Pindari interpres quasdam ceruas cornutas esse, elephantorum exemplo, quorum Aethiopici & Lybici tam mares, quam fœminæ dentibus instructi sunt: cùm tamen Indiorum (vt obseruatũ fuit ab Amyriano) fœminæ dentibus vareat. Franciscus Petrarcha itidem candidam ceruam aureis cornibus armatam, ornatamq́; poëtico more finxit, Lauram suam intelligens.

Vna candida cerua sopra l'herba
Verde m'apparue con duo corna d'oro.

Hoc insuper Aristotelem non latuit, qui lib. de Admir. audit. chartis

Cur mulieres imberbes & eunuchi.

Probl. 6

Cap. 8.

Ceruasquasdã cornutas

Hist. 5. tis prompsit, quòd in Achaia nonnullæ ceruæ reperiuntur cornige-
Hist 72 ræ: atque etiam de Epini ceruis fœminis commemorauit. Verun- Cur ceruæ cornibus careant.
tamen ceruæ plerunq; sunt cornibus uiduæ, cuius inopiæ rationem
Cap. 2. attulit Arist. lib. III. de Partibus, inquiens. *Cur ceruæ cornibus ca-
reant, cùm dentes similiter habeant, atque mares, causa est, quòd eadem
sexus utriusque natura, & cornigera est: sed fœminis adempta sunt cor-
nua, quoniam ne maribus quidem utilia sint: sed uirium meliorum benefi-
cio mares minus offenduntur. Quare cùm ceruæ identidem cornibus
Cap. 23. vacent Arist. in Poëtica, de obiurgationibus in poetas disserens, qui
quidem accurati imitatores actionum esse tenentur, ait. *Leuiùs enim*
fuerit, si ceruam cornua non habere ignorauerit, quàm si non bona imita-
tione descripserit. Atqui obiiciet quispiam, quì fieri possit, ut cerui Obiectio.
cornua edant, & magna, & solida, & ramosa, & quotannis decidua:
attamen eorum fœminæ plerunque ne cornuum quidem ullum, uel
minimum præmonstrent uestigium. Nanque cùm in maribus tan-
ta cornuum redundet materia, non uidebatur profectò à ratione
abhorrere, ut & in fœminis aliqua ipsius portio (minor certè) repe-
riretur etiam: præsertim cùm utriusque sexus eadem natura uidea-
Cap. 2. tur, ex Aristotele loco nuper adducto lib. III. de Partibus. Cui dif- Solutio.
ficultati sic satis faciendum iudicarem, hoc nempe totum immensæ
ceruorum caliditati protinus ascribens, quæ à calidissimis ipsorum
testibus effluens, in uniuersum corpus dispensetur. Etenim nimia à testibus profundi caliditatem.
caliditas sanguinem fœculentum reddit, qui materiam subinde cor-
nibus suggerit. Quocirca si anniculi cerui castrentur, haud cornuti
fiunt: at uerò si iam eruperint cornua, testium amputatione ampliùs
illis nec decidunt, nec item augentur: quod ab Aristotele promul-
Cap. 9 gatum fuit & III. & IX. de Historia. Quandoquidem cùm abscin-
Cap. 50 duntur testes, innatus calor usqueadeò labefactatur, vt quodammo
Cap. 15. do torpeat. Hanc testium uim satis expressit Gal. lib. I. de Semine, in
hoc Aristotelem acriter obiurgans. *Videturne tibi, quemadmodum*
telis planè, ita seminarijs vasis testes appensi fuisse? an potiùs, quan-
tum ad vsum attinet, ad ipsum cor propè accedere? frigescunt enim, qui
eos amiserint, altera insiti caloris origine priuati: omneq; ipsis corporis ro-
bur collabitur perinde, ac si senes fuerint: neque latæ uenæ, neque san-
guis floridus est: arteriæ etiam parum & imbecilliter, sicut senibus pul-
sant. Vnde patet testes animalibus, & roboris originem esse, & calidita-
te multa totum corpus perfundere. Atque idcirco qui ipsis priuantur,
depiles non modò mento, sed toto etiam corpore euadunt: paruasq; (vt di-
ctum est) non secus, ac mulieres uenas habent: ac quasi aliud quippiam
magis quàm animalia sint, nulla venereorum libidine afficiuntur: ut in

hoc,

hoc, uel corde ipso amplius habeant testes, quòd prĕterquam quòd caliditatem, & robur animalibus exhibent, generis etiam perpetuitatis in causa sunt. Hæc Galeni verba nunquam lego, quin mihi se offerat Terentianus eunuchus, cuius tetrum aspectum Pythias sic designabat. Act.4. Scena.3

Hic est uetus, uietus, veternosus, senex,
Colore mustellino.

Instantia. Attamen instare quispiam posset, ceruos, quia meticulosi sint, frigidos arguens: quod Lucretius item iisce carminibus luculenter indicauit.

Est & frigida multa comes formidinis aura,
Quę ciet horrorem membris, & concitat artus.

Atque mox hoc sic ceruis asciuit.

At ventosa magis ceruorum frigida mens est,
Et gelidas citius per viscera concitat auras,
Quæ tremulum faciunt membris existere motum.

Solutio. Qui scrupulus sic tollitur, quippe frigidiusculum cor obtinent cerui, ac proinde timent. Vnde Achilles apud Homerum iratus Agamennonem, tanquam ceruino corde preditum, increpat. Sedenim calidissimos testes sortiti sunt cerui, à quibus quantum caloris uniuerso corpori impartiri possit, ex Galeno iam habitum est. Ceruos calidos esse Diuinæ astipulari uidentur literæ, vbi psalmographus immortalitati tradidit. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum: ita desiderat anima mea ad te Deus.* Calidiora enim animalia magis sitiunt. Verùm negocium facessit, cur si ceruorum hinnuli castrentur, cornua amplius non edunt: sin autem nitulis eximatur testes, cornua oriuntur? An quia ob testium inopiam magis cerui, quàm boues refrigerantur, cùm calidiores habeant partes generationi deseruientes: cuius rei inditium sit, summa eorum ad libidinem procliuitas. Etenim admodum salaces sunt cerui, ut testatum reliquit Arist. lib. vi. de Historia, ubi autumat, quòd eorum caro libidinis tempore uitiatur, ac quasi hircina fœtet: & quòd cùm fœminas impleuerint, propter graueolentiam separantur: quòdq; solitarij scrobes fodiunt: ac postremò quòd illorum facies aspergine, hircorum modo, nigricet. Ex quibus omnibus, ceruum maximè libidinosum esse, demonstrari arbitratus est Stagirita. Quamobrem ceruos necnon cicures, atque in uiuariis mansuefactos, coitus tempore usqueadeò libidinis rabie sæuire (uecordia quamnis sint animantia) cernimus, ut ipsos petulantissimè inuadant homines, eosq; ferire audeant, quos mirum in modum uereri soliti fuerint. Inde factum est, ut qui mulierosum hominem notare uellent, cer-

Psal 41. Obiectio. Solutio prima. Ceruos calidissima habere genitalia. Cap.27. Ceruorū uirulentia.

uum exporrecto genitali pingerent. Vel dicamus, quòd cornua e- Solutio secunda.
dunt iuuenci, quippe qui calidiorem cordis sortiti sint temperatu-
ram, quàm cerui: quamobtem innatus iuuencorum calor, testium
amputatione minus labefactatur, quàm ceruorum, quibus modica
inest cordis caliditas. Cæterùm cùm cornigera omnia incisoriis su Dubitatio.
perioris maxillæ dentibus denudata esse determinatum sit, Galeni
Cap. 2. locus scrupulum haud leuem incutit, utpote qui lib. VI. de Anat. ad-
minist. prodiderit. *Iam cornigeris superiores dentes magna ex parte
abesse nouimus, ut quibus terrestre capitis partium recrementum in cor-
nua absumatur*. Si igitur cornigera magna ex parte dentibus sunt
spoliata, dantur ergo & dentibus munita. Putarem ego sic locutum Solutio prima.
fuisse Galenum ob quandam philosophicam modestiam, quasi ipse
propositionem uniuersalem pronuntiare ueritus fuerit, cùm ea, quę
animalibus accidunt, frequentiùs instabilia sint, atque sæpiùs titu-
bent. An dicendum est, quòd illud *magna ex parte* neutiquam cor- Solutio altera.
nigeris referendum sit: nimirum quòd cornigera magna ex parte
dentibus careant: sed potius ad terrestre capitis recrementum, quod
identidem in cornua abeat: quandoque uerò nequaquam, ut de
camelo constat, qui & cornibus, & dentibus uacat. Tertia adhuc ad- Tertia solutio.
datur responsio, quæ talis sit, quòd illud *magna ex parte* applicandū
sit ad uerbum nouimus: ita ut medicorum iste coryphæus tradere
uelit, se ministeriis anatomicis in pluribus cornigeris administratis,
comperisse illa magna ex parte superioribus dentibus orbata esse,
cùm in cunctis nondum anatomen administrasset. Prima tamen so
lutio planior est, reliquæ uerò duæ totam perturbant sententiam, &
tortuosæ existunt: secunda autem tertiam uiolentia superat, cùm
maiori extorsione uerba confundat. Verum cur superior potius Cur superior potius maxilla dentibus careat.
quàm inferior cornigerorum maxilla dentibus fuerit destituta, ge-
mina assignari poterit ratio, altera à commodo, altera uerò ab utili
exprompta. Ob commoditatem sanè hoc machinata est solers na-
tura: quippe cùm à maxillis cornuum materia peti opus esset, hæc
ob uiciniam promptiùs & expeditiùs à superiori suppeditari potuit.
Quare malæ potius (ita enim superiorem maxillam uocauit Celsus
Cap. 1. lib. VIII.) quàm maxilla dentibus caruere. Quòd autem ex den-
tium materia cornua conflentur, hæc Aristotelis patefaciunt uerba
Cap. 2. in III. de Partibus exarata. *Quamobrem cornigerorum nullum utrin-
que dentatum est: superne enim primores dentes non habent: quippe cùm
natura hinc adimendo addiderit cornibus, & alimentum, quod in eos den-
tes digeratur in cornuum incrementum absumitur*. Hocmet sancitum
Cap. 3. fuit à Galeno loco præcitato lib. VI. de Administ. anat. Inde Aristot.

in IIII. Analyt. ad cornua habere dentium inopiam consequi aiebat. Necrelinquitur ulla dubitandi ansa, qui fieri possit, ut cornua ex dentium materia constituantur: cùm tamen Aristot. lib. II. de Gener. animal. ea ex cute, non secus ac ungues, atque pilos oriri asseuerauerit. Etenim cornua tum ex cute, tum ex dentium materia gignuntur: atque idcirco statutum fuit à nobis, magis propinquam cornuum materiam osseum esse atque neruosum excrementum. Vel cornua ex cute oriri dicuntur, quia cutis extrinsecus illa germinet: sicut & pili ab ipsa cute ortum ducere uidentur, cum eorum tamen materia fuliginosa existat. Ob utilitatem uerò hoc itidem à natura excogitatum fuit. Quandoquidem cum inferior ruminantiũ maxilla sola ciatur, maximo sanè eiusmodi animantibus dettimento fuisset, si hæc dentium egestate laborasset. Etenim animalia cuncta infimam exagitant maxillam, unico tantum excepto fluuiatili crocodilo, à quo superior mouetur, ut ait Arist. in IIII. de Partibus. *Cætera omnia maxillam mouent inferiorem: crocodilus fluuiatilis unus superiorem.* Nec non hoc idem affirmat lib. III. de Historia. Veruntamen locustarum extat genus, quod superiorem maxillam impellit. Quamobrem quod ab Aristotele dicitur, de animalibus sanguine præditis intelligendum est: minimè uerò de exanguibus insectisq; cuiusmodi sunt locustæ, quæ item metaphoricè magis quàm uerè, maxillis instructæ dicuntur. Superior itaque ruminantium maxilla dentibus destituta fuit: nam quemadmodum ex Aristotelis sententia loco nuper adducto lib. IIII. de Partibus, crocodili fluuiatilis superior mala, cùm moueatur, manus officio fungitur: ita quoque nos dicere poterimus humiliorem maxillam ruminantibus manus usum præbere, cùm & ipsa sit, quæ motum faciat, altera quiescente. Infima ergo ruminantium maxilla est tanquam manus, quæ alimenta apprehendat, & tanquam gladius, qui illa incidat. Quapropter si ruminantia eminentiorem cierent maxillam, crocodili more humilior dentibus denudata esset: uel si crocodilus ruminaret, infimam malam dentibus destitutam obtinuisset. Proinde cum eiusmodi crocodilus superiorem solus impellat maxillam, & cætera animantia inferiorem, Aristandrus Telmesius os domus hieroglyphicum esse statuens, superiores dentes domesticos significare, & inferiores alienos innuere, utpote in mobili maxilla infixos, asseruit. Verum cum de fluuiatili crocodilo à nobis facta sit mentio, quandam de illo historiam nunc referre non grauabor, quam Aristot. in opusculo de Re familiari recitat, ubi de Cleomene Alexandrino Aegypti Rege loquens, ait. *Idem dum naui per eam uehitur*

[Margin notes, right: Cap. 9 · Tex. 36 · Cap. 4 · Cap. 11 · Cap. 7 · Cap. 11 · Hist. 33]

[Margin notes, left: Solum crocodilum fluuiatilem superiorẽ ciere maxillã. · Crocodili historia.]

bitur præfecturam, in qua pro Deo colitur crocodilus, raptus est unus ex pueris eius: conuocatis igitur sacerdotibus, dixit, cùm ipse prior Iesus esset, uelle se crocodilos ulcisci. Itaque uenationem eorum imperauit: at sacerdotes ne ipsorũ Deus ludibrio haberetur, argenti summam quantamcunque cogere potuere, illi attulerunt. Itaque ille quieuit. Aegyptus Nilo irrigata cum fluuiatilibus plurimum scateat crocodilis, datus fuit adagio locus, quo Areostus in Celta Furente usus est.

Cant.4. *Portar, (come si dice) à Samo vasi*
Nottole à Atene, e crocodili à Egitto.

Constitutum igitur est, cur cornigerotum sublimior potius, quàm infimior maxilla dentium uiduitate laborauerit. Neque obstat Plinij instantia, quam adducit lib. x I. dicens. *Qui putant eos in cornu absumi facilè coarguuntur ceruarum natura, quæ neque dentes habent, ut neque nares, nec tamen cornua.* Eiusmodi nanque sic diluitur obiectio, ceruæ quippe frigidioris temperaturæ sunt, ratione cuius cum sanguinem torrere nequeant, idoneam itidem cornuum productioni materiã suggerere non ualent: at mares cum ob immensam testium caliditatem, per uniuersum corpus diffusam, calidissimi sint, satis copiosam cornibus materiam suppeditant. Inter Aethiopiæ cor nigera à Plinio lib. v I I I. pegasi recensentur. *Pennatos equos & cornibus armatos, quos pegasos uocant.* Fabulosum an sit quod de cornutis Satyris, Faunis, atque Syluanis circunfertur, equidem me latet: sin uerò commentitium, talis sit fabellę allegoria. Nam cum ex priscorum sententia hæc nemorum numina sensus illecebris raperentur, genio indulgentes homines & corporeis uoluptatibus obrutos in syluestres bestias migrasse insinuatur. Inde caput plurimorum sapientum iudicio mentis domicilium cornibus turpatur. Quandoquidem nisi mens mundani huiusce microcosmi regina, rectè sibi cõmissum imperiũ administrauerit, atq; seditiones intestinas inter ciues pullulátes (hoc est inferiores vires) sedauerit, improbo eorũ tumultu usqueadeò cõtaminatur, ut serua fiat. Quapropter flagitiosis criminibus mẽs polluta, omniq; dedecore maculata cornibus turpissimè coronatur: inferiores autẽ partes hispidæ horridæq; fiunt, cùm humiliores animæ nostræ uirtutes rectò rationis iudicio reluctantes, ferinæ potiùs quàm humanæ sint. Dixi uerò me nõ satis exploratũ habere, an scilicet in hac ampla naturæ rerum uniuersitate Satyri reperiantur. Etenim apud Plinium lib. v I I. legitur. *Sunt & Satyri Subsolanis Indorum montibus, Cartadulorum dicitur regio, pernicissimum animal tan quam quadrupedes tam rectè currentes, humana effigie, vt propter uelocitatem, nisi senes, aut ægri non capiuntur.* Et lib. v I. de promontorio lo- quens

Marginal notes: Cap. 37 (beside "Plinij instantia"); Cap. 21. (beside "nigera à Plinio"); Allegoria Satyrorum. (beside "tis Satyris"); An dentur Satyri. (beside "an scilicet"); Cap. 2. (beside "tur. Etenim"); Cap. 30. (beside "tatem, nisi senes").

quens, quod Hesperionceras uocatur iuxta Aethiopas, & Hesperios confine Aphricæ, ait. *Quidam & in eo tractu modicos colles amœna opacitate uestitos Aegypanum Satyrorumq́; produnt.* Pausanias insuper refert, se ab Euphemo probatæ fidei uiro aliquando audiuisse, cùm in Hispaniam nauigaret, aduersa tempestate ipsum in exteriorem Oceanum fuisse impulsum, atque ad insulas quasdam desertas, Satyrorũ uocatas, peruenisse: ubi eas homines ferino trucique aspectu syluestres inhabitarent, corporibus hirtis, pilorum colore subrufo, caudis equina penè maioribus præditi: qui ocyus ad littus accurrẽtes, informemq́ue stridorem emittentes, in fœminas naui illa aduectas adeò furiosi inuaderent, ut ægrè etiam cæsi flagris abigi, summoueriq́; possent. Veriti nautæ ne quid indignum paterentur, inhibita naui procul in anchoris steterunt: barbaram autem quandam mulierem in littus exposuerunt, in quam singuli mox petulantissimè debacchantes per omnia corporis caua libidinem exercuerint. De hirsutis dæmonibus meminit Esaias, quos nonnulli Incubones uel Satyros, aut quosdam syluestres homines putauerunt. Maximus Tyrius Midæ fabulam describens, qui Satyrum per insidias ceperit, à quo cuncta audire fieri impetrasset, ait. *Satyrum ebriosum dæmonem, infuso in fronte mero captum.* Ex Adamantij sententia hircus diaboli symbolum est: inde receptum, ut dæmoni passim cornua ascribantur. Vel dicamus, quòd quamuis dæmones ex communi Theologorum consensu spirituales substãtiæ sint, naturalesq́ue dotes infausta sua illa rebellione non amiserint, sed diuinæ tantùm gratiæ iacturam fecerint: pictores tamen, quibus fingẽdi nunquam fuit interdicta potestas, finxere cornutos, non modò ad terrorem aspicientibus incutiendum, quinimmo ut, quãtum illis detrimento extiterit superbiæ flagitium, pateat: quippe qui interea dum inani gloria sublimiores sedes affectarent, in caliginosum aerem atque humiliores abissos incomparabili calamitate detrusi sint. Etenim cornua petulantiam atque uiolentiã significare satis compertum est. Horatius Flaccus lib. III. Carm. amphoram uini alloquens, sic canit.

Cur dæmones cornuti pingantur.

Cornua petulantiã denotare.

Ode. 21.

Tu spem reducis mentibus anxijs,
Viresq́; & addis cornua pauperi,
Post te neque iratos trementi
Regum apices, neque militum arma.

Ouidius item lib. I. de Arte amandi.

Vina parant animos, faciuntq́; caloribus aptos:
Cura fugit, multo diluiturq́; mero.
Tunc ueniunt risus, tunc pauper cornua sumit

Tunc

Tunc dolor, & curæ, rugaq; frontis abit.

Poëtæ necnon Hetrusci cornua superbiam indicare demonstrarunt: Franciscus enim Petrarca hæc dulci modulatus est auena.

Hor perche humana gloria ha tante corna. Et alibi.
Contra tuoi fondator alzi le corna. Et alio itidem loco.
Prese ha già l'arme, per fiaccar le corna
A Babilonia.

In Diuinis insuper literis cornua inanem iactantiam denuntiare
Psal. 74. manifestum uidetur, in psalmis nanque immortalitati traditum fuit. *Dixi iniquis nolite iniquè agere: & delinquentibus nolite exaltare cornu. Nolite extollere in altum cornu uestrum: nolite loqui aduersus Deum iniquitatem.* In cuius psalmi calce cornua non modò pro intollerabili sceleratorum hominum iactantia capiuntur, quinimmo & pro augustissima Saluatoris nostri potestate, ubi Propheta sub ipsius Dei numine loquens, sic psalterio concinuit. *Et omnia cornua peccatorum confringam: & exaltabuntur cornua iusti.* Hoc est Christi, qui iustus anto-
Cap. 53. nomasticè dicitur, cùm alios iustificet. Esaias. *In scientia sua iustificabit*
Cap. 1. *ipse iustus seruos suos multos.* Lucas. *Erexit nobis cornu salutis in domo David pueri sui.* Vbi Zacharias diuina luce afflatus cornu nomine Christum intellexit. Non me fugit (ut ad institutum reuertamur) pictorem olim fuisse, qui dæmonem honesta forma decoratum pingeret, de quo Areostus in Satyris sic cecinit.

Saty. 1. *Fu già un pittor (non mi ricordo il nome)*
Che dipingere il diauolo solea
Con bel uiso, begl'occhi, e belle chiome.
Nè piè d'angel, nè corna gli facea,
Nè facea si leggiadro, nè si adorno
L'Angel di Dio mandato in Galilea.

Hallucinantur quicunque Moysen ideò cornutum Iudæis apparuisse putauerint, quia concinnos capillos, Lysimachi Regis more, gestaret. Quippe Moysi cornua nihil aliud erant, nisi radij ab eius corusca facie rutilantes: radius enim & cornu apud Hebræos æquiuoca sunt. Falluntur item & qui radios ab eius facie micantes duorum speciem cornuum præ se tulisse existimauerint. Siquidem tota eius facies omniquaque rutilabat, cuius inditium sit, quia totam uelaret Moyses. Inde errant pictores, qui eum cornuta potius, quàm radiata — Moyses cur cornutus.
Cap. 34 facie pingunt. Hæc omnia patescunt ex ijs, quæ habentur in Exodo, ubi scribitur. *Cumq; descenderet de monte Synai, tenebat duas tabulas testimonij, & ignorabat quòd cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aaron, & filij Israel cornutam Moysi faciem, timuerunt*

muerunt propè accedere, vocatiq́; ab eo reuersi sunt, tam Aaron, quàm Principes synagogæ: & postquam locutus ad eos, uenerunt ad eum etiam omnes filij Israel, quibus præcepit cuncta, quæ audierat à domino in monte Synai: impletisq́; sermonibus, posuit velamen super faciem suam, qui ingressus ad Dominum, & loquens cum eo, auferebat donec exiret; & tunc loquebatur ad filios Israel omnia, quæ sibi fuerant imperata, qui uidebant faciē egredientis Moysi cornutam esse: sed operiebat ille rursum faciem suam, si quando loquebatur ad eos. Vnde in codice Hebręo legitur. *Et non cognouit quòd cornuta esset lux faciei suæ.* Cornutum enim esse apud Iudæos splendescere ac rutilare significat: quem uultus Moysi splendorem, gloriam uocauit Apostolus II. ad Corinthios. Gentiles insuper Pana binis cornibus hirtis coronatum pingebant, ut Solis ac Lunæ symbolum nobis proponerent. Verumenimuero cornutum esse non splendorem tantummodo & decus significat, sed & dedecus ac contumeliā apud Italos, utpote qui eos homines cornutos appellare cō sueuerunt, quorum uxores adulteræ sint: hosce etiam homines capros nuncupant, quod inuentum, Valeriano teste lib. x. non est adeò nouum, ut nullam sapiat antiquitatem: erat enim apud ueteres inhonestæ uxoris mariti hieroglyphicum: atq; adagium ferebatur in spurios, si de patre quis quæritaret, ut τῆς μητέρος ὡς αἴξ, responderent, Matris scilicet uti capra, cùm de patre non constaret: propterea ꝙ capellis pastores nullum ducem constituunt, ut ait Aristo. uel ut suos ouibus arietes, suos bubus tauros. Sunt & qui eiusmodi dicterium inde emanasse putauerint, quòd hirci suas fœmellas, etiam si spectauerint, iniri facilè patiantur. Aelianus tamen hircos riualitatis affectum sentire testatur exemplo Grathis pastoris Calabri, cuius dormientis cerebrum caper cornibus eliserit, cùm ab eo deprehensus esset, cum amata capella uenerea copula misceri, de quo Probus I. Georgicorum. Animaduertit item Valerianus Becchum antiquissimam esse dictionem, qua eiusmodi notæ homines appellentur: hæc uerò uox caprarum propriè atque hircorum est. Verùm, ut prolixitatem euitemus, lectorem ad Valerianum relegamus. Atque huic syntagmati de dentium ac cornuum caritate finem imponimus. Cap. 3.

SYNTAGMATIS SEXTI, FINIS.

DE

DE RVMINANTIBVS, CORNVVM EXPERTIBVS.

SYNTAGMA SEPTIMVM.

Cap. 1. RVMINANTIA cornuum expertia, uel cornuum inopia tantùm laborant, cuiusmodi est scarus: uel simul & cornuum & dentium egestate opprimuntur, ut camelus, de quo sic meminit Aristo. lib. 11. de Historia. *Quę enim cornua gerunt, hæc non vtrinque dentata sunt, quippe quæ primoribus maxillæ superioris careant dentibus: quanquam sunt nonnulla, quę & cornibus vacent, & vtrinque dentata non sint, vt cameli.* Plinius & ipse lib. xi. inquit. *Cameli soli ex ijs, quæ non sunt cornigera, in superiori maxilla primores non habent*. Quo in loco Plinius Scythiæ boues, de quibus cõmemorauit Hippocrates, ignorasse uidetur: atque Ponticos arietes non agnouisse, quorum mentionem fecerat Aristo. cum & hi & illi à dentibus & cornibus inopes sint. Nisi fortasse dixerimus (ut Plinij partes tueamur) eum integras species respexisse, animumque potius appulisse ad id, quod secundum naturam se habet, quàm ad id, quod accidentale est, atque aduentitium: quo quidem uti stabili fundamento iacto, consequitur, ut sola cameli species & dentium & cornuum mendicitate laceretur. Nec tantum dentium cornuumque caritate camelus languet, quin etiam ei aures mutilatę fuerunt. Inde in lucem prodijt adagium illud. *Camelus desiderans cornua, etiam au-*

De camelo.

Cap. 37.

Camelum solum dentibus cornibusq; uacare.

res

res perdidit: sumptum ex apologo de camelis, qui per oratorem cor nua à Ioue postularunt: ille uerò insulsa postulatione contaminatus, aures adhuc excidit. In eos conuenit, qui dum peregrina sectantur, ne sua quidem custodiunt. Porrò autem quòd camelus inter ruminantia animalia sit recensendus, & alimenti uentrem cornigerorum instar in plureis concauitates distinctum habeat, constantissimum ex iis est, quæ ab Aristotele lib. III. de Partibus scribuntur. *Et camelus quidem (quanquam cornibus caret) ideò non superne dentata est, quòd ei magis necessarium est, uentrem talem habere, quàm dentes priores. Cùm itaque uentrem similem non utrinque dentatis habeat, dentes etiam simili modo sortitur, utpote parum necessarios. Quinetiam cùm cibus durus spinosusq; sit, & tamen linguam esse carnosam necesse sit: natura dentium portione terrena ad palati callum, atque duritiam abusa est. Ruminat etiam camelus more cornigerorum, quoniam uentres similes cornigeris habeat.* Quibus Aristotelis uerbis penitus respondent, quę chartis prompsit Gal. in VI. de Anat. administ. inquiens. *Sed non, quia cornigera sunt, ideò plureis habent uentriculos, uel ruminant: quia autem durum spinosumq; cibum assumunt, non indigent dentibus superioribus: quippe & camelus, quanquam cornibus careat, tamen & ruminat, & multos habet uentres, quoniam spinosum ligneumq; alimentum depascatur. Huius autem gratia interior quoque oris membrana ex toto aspera est, & ea, quæ uentribus obducta est, similiter.* Quæ sanè Galeni autoritas haud leuem præbet dubitandi ansam, cùm cornigera sui perioribus dentibus non indigere constanter affirmet, quia durum spinosumq; cibum assumant. Quandoquidem eò magis necessarij dentes uidentur, frequentioresq; ac robustiores expostulantur, quò spinosius asperiusq; pabulum extiterit, ut illud frangere & emollire ualeant. In hanc ergo descendi sententiam, codicem scilicet Græcum mendosum esse, & librariorum incuria deprauatum, ita ut particula οὐ negatiua loco καὶ copulatiuæ legeretur: qui profectò lapsus facilè irrepsisse uidebatur, cùm utraque monosyllaba sit, & in habentibus symbolum (vt peripatetico more loquar) haud ardua sit & laboriosa ipsa demigratio: in quo quidem sensu me dein stabiliuit neotericus quidam uir egregiè cordatus, & alioqui maximè eruditus, quippe qui & Græcum & Latinum Galeni exemplar hoc pacto castigauerit. Græcum nimirum, ἀλλά τῷ φρυγανώδη τροφὴν, καὶ δεῖσθαι τῶν ἄνωθεν ὀδόντων. Latinum uerò ita restituit codicem. *At quia durum spinosumq; cibum sumunt, simulq; dentibus superioribus carent.* Veruntamen quoniam pro uiribus literam seruare inuiolatam semper oportet, nec nisi coactè ad librorum castigationes confugien-

Cap. 14
Cap. 3
Di Fenltas verborum Galeni.

fugiendum est, ipse mecum cogitare cœpi, an fieri posset, ut absque ulla contextus uiolentia, Galeni sententia sine scrupulo plana percurreret: comperi tandem quod nunc referam. Minimè igitur ignorandum uidetur, animalibus quibusdam perfectam dentium seriem tribuisse naturam, quibusdam verò unà cum ruminatione plureis concessisse uentres, pro utrorumque necessitate ac condecentia: nec ipsam unquam in iisdem & absolutam dentium choream, & sinuū alui coetum simul molitam fuisse. Cùm itaque ruminantia ob eiusmodi statutum naturæ decretum utroque auxilio gaudere non valerent, illis profectò conducibilius fuit, plura alui receptacula unà cū ruminatione recepisse, quàm superiorem maxillam primoribus in-
Cap. 4. structā dentibus obrinuisse. Quapropter Arist. præcitato loco li. III. de Partibus, de camelo uerba faciens, ait. *Non superne dentata est, quòd ei magis necessarium est, uentrem talem habere, quàm dentes primores*. Vbi necessarium pro utili, quemadmodum peripatetici quādoque solent, sumpsit. Et, ut, quid sentiam, fatear, Galenum opinor hoc prorsus ab Aristotele mutuasse: quod utriusque uerba non oscitanter consideranti atque inter se comparanti satis superque exploratum erit. Ruminantia ergo animalia spinosis ac asperis pastionibus uescentia, superioribus incisoriis non indiguere, cùm solers natura illis tum quadripartito uentre, tum ruminatione abundè opitulata fuerit: quę duo auxilia illis magis salutaria fuerunt, quàm primores superioris maxillæ dentes extitissent, quos sanè Arist. hac de causa camelo parum necessarios esse censuit. Verumenimuero cùm inter cætera ruminantia edentula camelus magis spinosis duris atq; asperis enutriatur pabulis, uti ex citatis Aristotelis & Galeni autoritatibus compertum est, natura illi cornua negauit, & ex eorum materia palatum ualde callosum construxit. Neq; enim congruum uidebatur, camelo, quæ & receptaculorum alui multitudine, & ruminatione donata fuisset, superiorem adhuc maxillam dentibus circūuallasse naturam, cæteris id genus ruminantibus negatis: neque insuper consentaneum appatebat, absque ullo suffragio destitutam camelum relinquere. Camelo itaque opem tulit ipsa natura palati duritie, quæ quodammodo dentium munere fungeretur: quod quidem peculiare ac proprium est cameli priuilegium, cùm in cęteris ruminantibus carnosa ac mollis membrana sit palato obducta.

Quapropter decipiuntur quicunque eiusmodi membranam in uniuerso ruminantium genere, quæ dentibus mutilata sint, callosam
Cap. 1. esse opinati fuerint. De cameli pede disseruit Arist. lib. II. de Historia, hunc in modum. *Bisulcum id animal est, nec utrinq; dentatum: sed bisulcum sic est, ut pes parte superiore scissus paulum sit ad fle-*

xum digiti secundum: parte autem priore summa quadripartito findatur discrimine paruo, quantum primotenus digiti inflexu, & quiddam inter fissuras, perinde ut in anserum pedibus adiectum contexat. Ex quibus Stagiritæ uerbis clarè constat, camelum animal esse bisulcum: cui tamen Aristotelis opinioni refragantur tum Leuitici, tum Deuteronomij iam citata loca, quæ sanè camelum ungulâ diuidere prorsus negant: si igitur camelus ungulam non diuidit, qui fieri poterit, ut sit animal bisulcum? Quam controuersiam facilè sedare poterimus, si in Sacris literis animal illud ungulâ diuidere intellexerimus, quod eam omnino in duas sectam partes obtineat, cuiusmodi est bouis ungula: inde in illis etiam Sacræ scripturæ locis leporem ungulam non diuidere legitur, cùm tamen pedem in quinque digitos inflectar lepus. At Arist. bisulci nomen latiùs sumpsit, pro eo nimirum animali, quod aliquo pacto bipartitum habeat pedem. Quocirca animaduertens philosophus se quodammodo impropriè camelum animal bisulcum appellasse, cùm ibi ex ipsius sententia bisulca dicantur animalia, quæ ante retroq; pedes in duas discerpant partes: idcirco cameli pedem nobis ad ungnem circunscribere uoluit. Porrò quemadmodum in Diuinis literis bisulcum angustiùs capitur, quàm apud Aristotelem: ita ex aduerso in Sacræ scripturæ prællegatis locis fusiùs ruminare accipitur. Proinde lepus ruminare dicitur, quod ab Aristotele nequaquam concederetur: in Sacris nanq; literis ruminare haud solùm pro iterata attritione sumitur, uerum etiam & pro tenui illa pastionis attenuatione, quæ solis incisoriis dentibus administretur, uti confuescunt mures, atque animantia cætera solis quatuor primoribus incisoriis dentibus donata, à quibus longo admodum interuallo molares disiuncti sint, inter quę procul dubio annumerandus est lepus: quam quidem latiorem ipsius uerbi ruminare significationem acceptarunt Itali, & approbasse uisus est Albertus lib. VIII. de Animalibus, dicens. *Inueniuntur etiam quędam animalia dentes in utraque mandibula habentia, quæ ruminant sicut mures.* Inter bisulca camelum maximum esse censuit Arist. in IIII. de Gen. animal. ubi ait. *Camelus bisulcum est, quod maximum inter reliqua est.* Et fortasse hac ratione in Diuinis literis camelus superbiæ symbolum nobis præmonstrat. Amplius cameli duæ existunt species, Bactrianæ nempe, atque Arabiæ: quam cameli diuisionem Arist. promulgauit lib. II. de Historia, inquiens. *Camelus proprium inter cęteras quadrupedes habet in dorso, quod tuber appellant: sed ita ut Bactrianæ ab Arabiis differant: alteris enim bina, alteris singula tubera habentur.* Bactrianæ igitur bina habent in dorso tubera: Arabiæ autem singula, & in pectore alterum, cui incumbant, ut scriptum re liquit

Marginal notes: Arist & Scripturæ discre pantia. (beside "bus Stagiritæ"); Cap. 11. Cap. 14. (beside "Leuitici… Deuteronomij"); Cõciliatio. (beside "ut sit animal bisulcum"); Tract. 5 Cap. 4. (beside "Albertus … quæ ruminant"); Cap. 4. (beside "in IIII."); Cameli duas esse species. (beside "reliqua est"); Cap. 1 (beside "Camelus proprium")

Cap. 18 liquit Plinius in VIII. Fertur, in quadam noui orbis occidua plaga, boues degere singulare camelorum instar in dorso tuber habentes, leoninum uerò pectus, atque caudam. Camelus à matris concubitu miruminmodum abhorret, uti ex ijs, quæ ab Aristotele lib. I X. scribuntur, manifestum est. *Cameli matres nunquam superueniunt suas: sed etiam si quis cogat, ipsi non patiuntur. Iam cùm aliquando admissarius non haberetur, curator pullum matri opertæ admisit, qui dum coiret, delapso operimento agnouit matrem: & quamuis coitum absoluerit, memor tamen commissi sceleris, paulò post camelarium illum morsu defixo interemit.* Quæ historia recitatur necnon ab Aristotele lib. de Admir. audit. Arabum testimonio. Inde nonnulli per camelum in matrem reuerentiam significari tradiderunt. Quia camelus animal est, quod & maxima & grauissima sustioet onera, prælio deseruit ad suppellectilem commeatum atq; munimina traducenda. Sed enim cur cameli fœminæ castrentur, quæ usui militiæ esse debeaot, Plinius docet lib. VIII. sic scribens. *Castrandi genus etiam fœminas, quæ bello præparantur inuentum est: fortiores ita fiunt coitu negato.* Reor tamen non fortitudinis gratia hoc fieri, quinetiam ne concipiant, ut magis ad motom atque labores sustinendos promptæ sint atque expeditæ: hoc enim innuisse uidetur Arist. lib. IX. de Historia, dicens. *Cameli etiam fœminæ castrantur, cùm eis uti in prælio libet, ne concipiant vtero.* Cameli sitim quatriduo tolerant, fuerunt & qui in duodecimum usque diem sine potu perdurare illos tradiderint: implenturq; cùm bibendi occasio obtulerit, & in præteritum, & in futurū, aquam conculcatione prius perturbaotes: hinc camelus sitiens Persio dicitur.

Cap. 47. Camelierga matrem obseruantia.

Hist. 2

Cap. 18. Cameli fœminæ cur castrentur.

Cap. 50

Cameli sitis tolerantia.

Saty. 5.

Tolle recens primus piper è sitiente camelo.

Quemadmodum inter bipeda struthiocamelus oblongum gestat collum, ita inter quadtupeda camelus, de cuius proceritate loquens Cicero in II. de Natura Deorum, dixit. *Cameli adiuuantur proceritate collorum.* Inter camelos equosque naturalis obuersatur inimicitia. Cameli in medicina usum enarrauit Plinius lib. XXVIII.

Cap. 8. hoc pacto. *Cameli cerebrum arefactum potumq́; ex aceto comitialibus morbis aiunt mederi. Item fel cum melle potum hoc & anginæ. Cauda arefacta solui aluum. Fimi cinere crispari capillum cum oleo. Et dysentericis prodest illotus cinis, potusq́; quantum trinis digitis capitur, etiam comitialibus morbis. Vrinam fullonibus utilissimam esse tradunt. Itemque ulceribus manantibus, barbaros eam seruare quinquennio, & hemini, pota ciere aluum. Setas è cauda contortas, & sinistro brachio illigatas quatertanis mederi.* Camelopardalis est animal camelo haud dissimile, cuius descriptionem recitaoit idem Pli-

Cameli in medicina vsus.

nius lib. VIII. Inter cæteras edentulorum ruminantium proprietates hæc ab Aristotele recensetur in III. de Historia, quòd non mediocrem lactis gignant copiam, sic inquiens. *Denique ruminantibus lac & copiosius, & caseo utilius emulgetur*. Cur autem ruminantia lacte scateant, talis reddi poterit ratio: quia scilicet eorum fœtus magis lacte egeant, cùm ob dentium viduitatem fœnum herbasq́ue uirentes, ita citius, ut & alia consuescunt animantia dentibus instructa, mandere atque emollire nequeant. In calce lib. IX. de Historia, paucis ostendit Arist. situm ac positionem, quam plerunque ruminando ruminantia obtineant, tempus, quo magis eiusmodi exerceant operationem, & quænam animalia maiori utantur ruminatione: philosophi hęc sunt uerba. *Iacent potissimùm cùm ruminant omnia, & hybernis pręcipuè mensibus solent ruminare. Septem ferè mensibus hoc faciunt, quæ intra tecta aluntur. Gregales leuius, minusq́, tempus ruminant, quoniam foris pascuntur*. Ruminantia dum ruminant quietem poposcunt: quamobrem quamuis in agris, pratis, mandrisque, mediocres labores sustinentia, stantia, iacentia, tandemq; ubique locorum, & quemlibet situm obtinentia ruminent: ruminant tamen plerunque (modò cicura sint) in mandris. In agris quippe pluries arantia laborant, si boues bubulue extiterint: in pascuis ac pratis pascuntur: atque in mandris, si mansueta fuerint ruminantia, ruminant. Vnde Ergestus amœuæ Sannazarij Arcadiæ pastor, hæc amatoria cecinit carmina.

Cap. IX. Cap. 21.

Cur ruminantia plurimum lactis generẽt

Sallo quante fiate il dì la nomini
Il gregge mio, che già à tutt'hore ascoltami,
O ch'egli in selua pasca, ò in mandra romini.

Cur hyeme magis rumi nantia ruminent.

Verùm cur ruminantia magis hyeme, quàm cæteris anni temporibus ruminent, eiusmodi forsitan ratio assignari poterit. Etenim hyeme durioribus pascuntur herbis, atque solidioribus exaturantur alimentis, quæ diligentiori procul dubio attritione egent, ut ab innato calore confici possint: at aliis anni temporibus, tenerioribus ac mollioribus aluntur herbis, quæ planiùs attenuentur. Quam solutionem innuere visus est philosophus præallegato loco, dum inquit, quòd quæ gregatim ac foris pascuntur, leuiùs minusq́ue ruminant, quàm quæ in stabulis diuersentur: hoc enim aliunde prouenire nequit, nisi à maiori mollitie duritieùe pabuli, cùm uiridiores aridis molliores existant herbæ. Item de ruminationis tempore, & ruminantium situ, sic egit Plinius lib. X. *Ruminant præter iam dicta sylnestrium cerui, cùm à nobis aluntur. Omnia autem iacentia potiùs quàm stantia, & hyeme magis quàm æstate, septenis ferè mensibus*. Ruminantia cornigera, atque edentula cùm ficciorem

In calce lib 9. de historia

Cap. 73

corpo-

corporis sortita sint temperaturam, pro adipe, seuo obesa fiunt: in de Raphael Volaterranus in sua Philologia, hæc literis commendauit. *Seuum habent cornigera, non utrinque dentata. Carentia uerò cornibus, & utrinque dentata pro seuo adipem habent, qui non cogitur, nec siccitate frangitur: quòd eius natura minus terrea.* Ad initium præsentis syntagmatis ruminantia cornuum expertia in duas seculimus classes, nempe quòd alia dentium egestate laborarent, alia uerò utranque maxillam dentibus obtusis circunuallatam gererent: atq; de edentulis hactenus discussum est, cameli exemplo. Nunc igitur ordinis ratio exigit, ut illa ruminantia aggrediamur examinanda, quæ ambas malas dentium phalangis instructas obtinent, inter quæ scarus recensetur. Hic specie squamarum Auratus assimilatur, sed & colore & sapore præstat, ut qui Sapphiri gemmæ radios imitetur. De scaro sic commemorauit Aristot. lib. III. de Partibus. *Piscium generi dati sunt dentes: sed serrati propè dixerim omnes. Genus enim quoddam exiguum est, quod non serratos habeat dentes, ut qui scarus vocatur, qui unus & ruminare meritò ob eam rem creditur. Quæ enim non vtrinque dentata cornigera sunt, ruminant.* Ex quibus philosophi uerbis satis constat scarum, nec serratos dentes habere, & inter innumerabiles piscium species ipsum solum ruminare. Quocirca haud immeritò censendum uidetur, scarum illum piscem esse, qui Ruminalis nomen sibi uendicauerit, de quo Aristo. lib. IX. de Historia. *Sunt etiam ex dentatis utrinque nonnulla, quæ ruminant, ut mures Pontici, & piscis, quem ab ea re Ruminalem quidam appellarunt.* Testatus item est Aristot. in III. de Partibus scarum haudquaquam serratis dentibus armatum esse. *Pisces omnes serratis dentibus sunt vno excepto, qui scarus vocatur: complures etiam dentes in lingua habent, & in palato.* Insuper lib. II. de Historia. *Dentes omnia piscium genera habent serratos, pectinatimq́; coëuntes, excepto scaro, ac omnia serie dentium acuta, atque multiplici fulciuntur: in lingua etiam dentes nonnullis.* Ex quibus Aristotelis locis satis apparet, scarum non modò serratis dentibus atque pectinatim coeuntibus haud esse munitum: quinimmo dentes possidere obtusos & inaculeatos. Etenim non serrati dentes nec pectinatim congredientes minimè ruminationis operationem expostularent, nisi etiam absque ulla acie insculpti fuissent: quod hominis, & equi exemplis manifestatur, qui quidem nequaquam ruminant, cùm tamen continuos (ut more Pliniano loquar) obtineant dentes: utpote qui acie sint & acumine prædi-ti. Reliqua Aristotelis loca, in quibus de scaro fit commemoratio, seriatim coaceruabimus, ut intelligatur, an ea uera sint, quæ

Cap de bou œmeris.

De scaro.

Cap. 14.

Cap. 50

Cap. 3.

Cap. 13.

Aristoteli attribuerit Athenæus. Apud Aristotelem lib. II. de Historia legitur. *Habent quibus paucissimæ sunt, singulas branchias vtrinque, easq́, duplices, vt aper: alijs binæ vtrinque, alteræ simplices, alteræ duplices, ut congro, & scaro*. Alibi item eodem lib. II. *Nonnullis diuersa omnino species ventris est, vt ei, quem scarum uocant, qui & ruminare solus piscium creditur*. Et paulò infra scarum connumerat Aristot. inter pisces, quibus circa uentriculum complures exeunt appendices. In VIII. verò eiusdem operis, inquit. *Scarus vnus inter pisces ruminare quadrupedum ritu videtur*. Et paulò superius scarum oculata alga uesci scripserat. Et lib. IX. prodidit, *Vacat Euripus scaro*. Hæc omnia sunt Aristotelis loca, in quibus de scaro commemorauit. Athenæus autem lib. VII. Dipnosophistarum, hæc literis commendauit. *Scarum ait Aristo. serratos dentes habere, esse solitarium, ac carniuorum, exiguum os habere, linguamq́, non multùm adhærentem, cor triangulare subalbidum tribulum, bilemq́, & splenem nigrum habere. Ex branchijs autem hoc esse duplex, illud simplex, solus hic inter pisces ruminat, algaq́, nutrimento gaudet, quare & ea capitur: vigetq́, æstatis tempore*. Prima pars eorum, quæ Athenæus Aristoteli ascribit, ab ipso philosopho sæpius refellitur: secunda neque negatur, neque affirmatur: tertia uerò admittitur. Negat Aristot. scarum serratos dentes sortitum esse, ut ex iam citatis ipsius locis manifestum uidetur. Neque ait, neque negat scarum esse solitarium, carniuorum, exiguum os habere, linguamque non multum adhærentem, cor triangulare subalbidum tribulum, bilemque ac splenem nigrum obtinere. Concedit autem & simplices & duplices branchias possidere, inter pisces solum ruminare, algaque vesci. Quod ad primam partem attinet, Athenæus à calumnijs facilè uindicari potuisset, sic monosyllabo interiecto. *Scarum ait Aristoteles serratos dentes non habere*. Verùm cùm secunda nullo firmo innixa sit fundamento, accusandus omnino uidetur Athenæus. Epicharmus de scaris meminit, dum Hebes nuptias commemorabat. Seleucus Tarsensis testatus est unicum ex piscibus scarum in piscatorio dormire. Ouidius de scaro mentionem fecit in ipsius opere uetustate lacerato, quod Halieuticon inscribitur, sic canens.

Cap. 13. | Cap. 17. | Cap. 2. | Cap. 37. | Cap. 31. | Athenæi verborum censura.

Vt scarus epastas solas qui ruminat herbas.

Hoc autem uolumen olim à Nigidio elucubratum aiunt. Quod de scaro poëta Sulmonensis affirmauit, Aelianus lib. II. ex aliorum sententia refert. Plinius lib. XXXII. de piscium ingenijs differens, de scari solertia memorauit, Ouidium testem adducens. *Mihi videntur mira, & quæ Ouidius prodidit piscium ingenia in eo volumine*,

Cap. 53. | Cap. 2.

ne, quod Halieuticon inscribitur. Scarum inclusum nassis non fronte erumpere, nec infestis uiminibus caput inserere: sed auersum caudæ ictibus crebris laxare fores, atque retrorsum ita erumpere: quem luctatum eius si fortè alius scarus extrinsecus uideat, apprehensa mordicùs cauda adiuuare nixus erumpentis. Ouidij autem carmina, mutilata tamen, in quibus eiusmodi sagacitatem scari canit, hæc sunt.

Sic & scarus arte sub vndis
*Sin * * **
Decidit, assumptumq́ dolo tandem pauet escam:
Non audet radijs obnixa occurrere fronte,
Auersus crebro ueniens sub verbere caudæ,
Laxans subsequitur, tutumq́ euadit in æquor.
Quin etiam si fortè aliquis dum ponè nataret,
* * *
Mitis luctantem scarus hunc in vimine vidit
*Auersi caudam morsu tenet, atque **
*nato, quem texitq́, resultet **

De scari ingenio item locutus est Aelianus. Inde factum, ut scarus symbolum esset prudentis captiuitatis declinatoris. Non solus modò inter pisces scarus ruminat, quin & solus uocalis existit, ut arbitratus est Oppianus.

Hic scarus saxa frequentat,
Qui mites inter pisces clamore tremendo
Intonat, & solus pallentes ruminat herbas.

Commonefaciendum est tamen circa scari clamorem, quòd il-
Tex. 87. lum Aristot. ~~non admitteret~~, utpote qui lib. II. de Anima, scripserit. *Multa autem animalium vocem non habent, ut & quæ sunt sine sanguine, & sanguinem habentium pisces: & hoc rationabiliter. Siquidem sonus aeris motus est. Sed qui dicitur uocem edere, vt qui in Acheloo sunt pisces, sonant branchijs, aut quodam alio huiusmodi.* Vnde in prouerbium abijt, ἀφωνότερος ἰχθύος. Idest magis mutus quàm piscis. Ait Horus, quòd per scarum hominem voracem & ingluuiosum intellexerunt ueteres, tum quia ruminet, tum uerò magis quia obuios quosque pisciculos depascatur. Scarus tantæ apud priscos existimationis fuit, ut Ennius eum Iouis cerebrum appellauerit: tantique faciebant scari uiscera & intestina, ut Epicharmus dixerit de Hebes nuptijs loquens, neque fas esse Deis scari stercus abiicere. Proinde Martialis sic modulatus est.

Hic scarus æquoreis, qui uenit obesus ab undis,
Visceribus bonus est, cætera vile sapit.

Archestratus in Gastronomia Ephesi scaros celebrauit, ubi eos etiam

etiam condiendi modum docuit. Nicander Thyatirenus duo scarorum genera commemorauit, quorum alterum Oniam, alterum verò Varium uocarunt prisci.

Scarum esse de genere saxatilium.

Scarus de illorum piscium genere est, qui cùm sub promontorijs inter saxa delitescant, saxatiles nuncupantur: cumque eiusmodi pisces leui negocio ab innato superentur calore, in purumque migrent sanguinem, à medicis plurimùm commendari solent: quorum sex celebriores ipsorum recensentur species, scarus nimirum, merula, turdus, iulia, fuca, atque perca. Inter saxatiles pisces scaro primæ à Galeno laudes tribuuntur in III. de Aliment. facult. ubi cùm prædictas sex piscium saxatilium species enumerasset, de singulorum bonitatis gradu iudicans, hæc intulit. *Inter hos autem scarus excellere suauitate creditur: secundum hunc merulæ, ac turdi: tertio loco iuliæ, fucæ, ac percæ.* Et mox deinde Philotimum accusabat, qui lib. III. de Alimentis. mollium carnium pisces referens, scarum silentio præterierat: hæc sunt Galeni uerba. *Ipsum sanè iure quis demiretur, quonam pacto scarũ præterierit, cùm is inter pisces saxatiles primas teneat, quibus omnibus caro inest, quàm alijs piscibus mollior ac friabilior.* Amplius ipsum increpans, subdit. *Deinceps autem Philotimus scorpium, trachurum, mullum, cernuam, glaucum inter duræ carnis pisces rectè connumerat: in eo autem peccat, quod scarum (qui piscis est saxatilis) illis accenset.* Plinius itidem li. XXXII. inter laudatissimos pisces principalem uocat scarum: nã cùm laudatissima pisciũ genera enumerasset, infert dein. *Rhombus, scarus principalis hodie.* Nec modò ruminatione natura scarum suffragata est, immo & uētriculorũ copia. Quandoquidẽ valde obtusis munitur dentibus, de quorũ imbecillitate Plinius differens li. XI. dixit: *Piscium omnibus serrati præter scarum: huic uni aquatilium plani, cætero multis eorum in lingua, & toto ore, ut turba uulnerum molliant, quæ attritu subigere non queunt; multis & in palato, atque etiam in cauda.* Veruntamen nec scarus solus de eorũ ruminãtium genere existit, quæ inaculeatis dentibus prædita sint, quin & Pontici mures, de quibus sermonem habuit Arist. li. IX. de Historia, quem locum superius citauimus: de iisdem muribus itẽ meminit philosophus in VIII. de Historia, dicens. *Glires etiam latent in ipsis arboribus, pinguescuntq́ per id tempus vehementer: itidem mures Pontici generis.* Quæ postrema uerba in Græco codice sic legi solent καὶ ὁ μῦς ποντικὸς ὁ λευκὸς: cũ qua sane Græca lectione aliquatenus concordat, quod à Plin. li. viij. asseueratur, ubi ait. *Conduntur hyeme et Pontici mures, hi duntaxat albi.* Hactenus itaque de ruminantibus cornibus mutilatis discussum sit.

Mures Ponticos ruminare.

Cap. 28. Cap. 30. Cap. 18. Cap. 9. Cap. 37. Cap. 50. Cap. 17. Cap. 37

SYNTAGMATIS SEPTIMI, FINIS.

RVMINATIONEM MAGIS BOVI, QVA'M CAETERIS RVMINANTIBVS CONGRVERE.

SYNTAGMA OCTAVVM.

RVMINATIO quàm animantibus necessa-
ria sit, quæ vel dentium egestate infestentur,
uel eorum inertia (cùm nullam aciem præ se
ferant) lab efactantur, nemo est, qui non ui-
deat, qui non apertè intelligat. At uerò si ac-
curatius quispiam ruminationem perpēde-
rit, is procul dubio eam magis boui, quàm
cæteris ruminantibus consentaneam esse co
gnoscet. Etenim bos non modò dentium mendicitate opprimitur,
uti & reliqua ruminantia: sed & labra adeò crassa, atque malas adeò
hebetes sortitus est, ut è terræ adhuc superficie germinantes herbu-
las, & pullulantia uirgulta illis circumplicare, ac apprehendere mi-
nimè ualeat. Quamobrem durioribus pabulis, quæ diligentiori
egeant attritione, atque diuturniorem exigant ruminationem, nu-
Tex. 26. triatur bos, necesse est. Vnde Hippocrates lib. de Articulis, scriptū
reliquit. *Emacrescunt autem boues maximè ultima hyeme.* Cuius ma-
Tex. 27 ciei atque corporis gracilitatis rationem agglutinans, inquit. *Rectè
enim scripsit Homerus ex omni pecore boues tempore hoc maximè pati,
atque inter boues, qui arant, cùm hyeme laborent: his igitur maximè arti
culus excidit, quoniam maximè extenuantur. Nanque aliud pecus pasce-
re exiguas herbas potest: bos non item, priusquam grandiores fiant.*

P *Aliud*

Aliud enim pecus tenuem habet labrorum prominentiam, tenues item malas: bobus contra labrorum prominentia crassa est, malæ item hebetes & crassæ: atque idcirco exiguis herbis non possunt eas subijcere. Deinde etiam Hippocrates Homerum citat, qui uer bobus gratum esse affirmauerit, cùm illis grandior herba iucundissima sit. Vere enim herbæ potissimum augentur, molliores'que quàm reliquis anni temporibus existunt. Quem Hippocratis locum explanans Gal. inquit. *Hæc quidem pascere exiguas herbas possunt, cuiusmodi sunt equi, asini, muli: at ex ijs, quæ ab una parte tantùm sunt dentata, illa duntaxat, quibus labri prominentia tenuis est. Atque idcirco inter animalia, quæ herbis vescuntur, soli boues hyeme pastu indigent: quoniam nequeunt exiguā herbam aut* σαρκάζειν, *idest dentibus abscindere, aut labris prehendere, Boues enim non habent labra ita tenuia, ut exiguam herbam circumplicare atque comprehendere possint, quemadmodum & capræ, & oues. Hæc tria animalium genera multifidos pedes habent: sed solidi pedis sunt, quæ vtrinque sunt dentata.* In qua sanè Galeni explanatione postrema verba negocium facescunt, cùm nequaquam ueritatem semper habeat, quòd animalia utrinque dentata solipeda sint: uidemus nanq; canes, sues, aliaque animantium genera ambas maxillas dentibus circumuallatas gerere, quæ neutiquā solipeda sunt, quinimmo multifida: omnia quidem solipeda (unicornibus qnibusdam exceptis) sunt utrinque dentata: at eiusmodi propositio minimè retrocedit, scilicet quòd utrinque dentata solipeda existant. Quapropter sic legendum putarem. *Sed solidi pedis quæ sunt, utrinque sunt dentata.*

Castigatur Gal. locus. De diminuta bouis herbarnm incisione locutus est etiam Gal. in III. de Aliment. facult. inquiens. *Porrò animalia omnia, quibus alimenta propria affatim suppetunt, longè seipsis in cibo euadunt præstantiora: quemadmodum deteriora fiunt, quibus ea minus adsunt. Proinde quæ herbas è terra emergentes, aut arborum surculos, aut germina depascuntur, ea omnia, cùm his abundant, habitiora sunt, ac pinguia: nobisq; alendis accommodatiora: eaq; de causa, quibus herbas altiores pasci est naturale, hyeme, vere primo ac medio fiunt gracilia, ac praui succi, ut boues, qui procedente tempore manifestò fiunt obesiores, succiq; melioris, cùm herbæ augentur, ac densescunt, & ad semen producendum festinant. Quæ verò animalia humili herba nutriri queunt, ea primo ac medio uere sunt præstantiora, ut oues: æstate aut prima ac media capræ, cùm scilicet fruticum germina (quibus capræ vesci solent) sunt frequentissima.* Cap.6. Verùm ꝙ ruminatio magis boui, quàm cæteris ruminātibus adaptetur, satis superq; manifestarūt, quæ Homerus li. XII. Odisseę cecinerit, sub indignanti Vlissis persona Iouem, vniuersumq; Deorū consessum alloquētis.

Tex. 28.

E'idi

Εἴδέ μοί οὐ τίσουσι βοῶν ἐπιεικέ' ἀμοιβὴν,
Δύσομαι εἰς ἀΐδαο, καὶ ἐν νεκύεσσι φαείνω.

Vbi Homerus ascripsit bobus ἐπιεικέα ἀμοιβήν, hoc est uilem ac congruam ruminationem. Hoc idem innuisse visus est Sannazarius dum caneret.

Qual bue à l'ombra, che si posa, & rumina.

Quippe qui ruminantia cuncta (unico boue excepto) sub gregis, vel armenti nomine ruminare in sua Arcadia affeu erauerit. Vnde L. Columella lib. 6. suæ Agriculturæ languentis bouis indicia recensens, ait. *Propter quæ bos neque ruminat, neque lingua se detergit.* Etenim non ignorabat rerum rusticarum autor iste grauissimus, quàm boui consentanea ipsa sit ruminatio: inde prius diuturniorem bouis ruminationem commendauerat, utpote quæ illius uires incolumes seruet. Silere nequeo naturæ mysterium, quæ in ruminantium ore propagines quasdam aculeatas, multasque in palato inæqualitates, uirasque ad fauces conuersas construxerit. Quandoquidem cùm eiusmodi animantia pronè pascantur, atque primoribus superioris maxillæ dentibus fuerint destituta, osque molli membrana obductum forma sint, pabulum facilè ex ore lubrico atque inermi elaberetur: hæ uerò palati inæqualitates ac plexus in boue prominentiores conspiciuntur, atque serræ instar in minimas quasdam distributæ appendices, ne tam facilis esset pastionis procidentia. Nec immeritò sanè natura in moliendo bouis ore oculatissima fuit, cùm humano generi bos tantas præstaturus esset utilitates. Sed quæso bouis laudes enarremus: quadripartitas autem ipsius laudes hac serie prosequemur, ut à frugalitate primùm, mox à numismate, dein ab insomnijs, & postremò à religione bouem prædicatione efferamus. Ob frugalitatem, bouem terræ symbolum statuerunt ueteres, cùm ab Argo tot luminibus custoditam fabulati sunt, ut terræ globum à cœli vertigine innumeris stellis collustratum innuerent. Apud Persas insuper barbara cerimonia taurus, fronte in leoninam faciem conficta, ex antro cornibus arreptus ad aras educebatur, de quo Papinius.

Indignata sequi torquentem cornua mitram.

Nanque cùm taurus (ut ait Valerianus) animal terrenum sit, ideoque terræ, inferisque numinibus destinatum, ac Soli ab ijs populis damnatum, uim eam ostendere uidebatur, quam in uniuersam terram Sol exercet: quòd autem ex specu educeretur, delitescentem eius vim in terræ uisceribus indicabat, quam ut auocarent, & frugum feracitati consulerent, eiusmodi sacrificium instituerunt. Symbolum

Cap. 6.

Cap. 2.

Bouis laudes.

Bouis laudes à frugalitate.

item terræ fuit bos ille, qui decusso iugo quasi defessus ad Vespasiani cœnantis pedes procidit, ceruicemque summisit, portendens orbem terrarum acerbissimo Vitellianæ dominationis iugo pressum, à Flauia gente opem deposcere. Phœnices literarum inuentores primæ uocalis nomine bouem appellabant, quæ nullis instrumentis libera pronunciatur, quasi ex imo batathri, cùm & terra humanæ consulat infirmitati. Inde bouem Græci, quòd terræ laboribus exercendis sit destinatus, γαῖον appellarunt; & Verg. lib. 1. Georg. modulatus est.

Hæc cùm sint hominumq́; boumq́; labores
Versando terram experti.

Bos hieroglyphice laborem & tolerantiam significat: quocirca si fructum ex laboribus perceptum indicare uoluissent, bouis caput floribus atque corollis exornabant prisci, corymbosque & serta hinc inde à cornibus suspendebant. Ob bouis in laboribus sustinendis patientiam, datus fuit adagio locus. Bos sub iugo. Quod quidem ijs accommodatur, qui perpetuo labore fatigantur. Quare Tyrij Carthaginem ædificare aggressi bouillo capite reperto ædificationem prætermiserunt, donec equi mox adinuento capite, læti alacresq; belli signum accepissent. Mathematici aiunt, Tauro ascendente genitos, laboriosos esse & perpetuæ deditos seruituti. Amplius bouis frugalitas per id comprobatur, quod à Liuio de Minutione augere scribitur, cui extra portam Trigeminã, auratam bouem posuit populus, quòd intimis nundinis farris pretium ad assem redegisset: farre enim per. CCC. annos ab Vrbe condita populum Romanum uictitasse testatus est Verrius Flaccus. Tantum multiplicemq; bouis erga hominem usum animaduertens Hesiodus, bouem inter familiæ partes recensere minimè ueritus est: nam lib. qui inscribitur Opera & Dies, domum ex uiro, muliere, & boue aratore constare iudicauit, cuius autoritatem citauit Arist. in 1. Polit. Quinque bouis utilitates enumerauit Glossa super Exod. bos enim immolatur, arat, pascit carnibus, lac dat, & corium diuersis vsibus ministrat: & ideo pro boue uno surrepto, & occiso, uel uendito (ut in litera habetur) quinque boues reddebantur. Veterum Germanorum extitit institutum, uxori ducendę boues iunctos, frænatum equum, & scutum cum framea, gladioq; mittere dotis nomine, ut uxor (Tacito teste) uenire se laborum periculorumq; sociam intelligeret: laborem enim iuncti boues, bellum paratus equus & data arma denuntiabant. Hesychius in Sacris literis per bouem eum accipit, qui mandata tantùm legis simpliciter obseruat: Eucherius

[Left margin: Bouis utilitates.] [Right margin: Cap. 1. Cap. 22.]

uerò

verò significationem ad omnes trahit, qui uitam laboribus exercet: & Mosaicum illud, Non alligabis os boui trituranti, interpretatur, ut neminem mercede sua fraudandum intelligat. Ob incomparabilem bouis in rusticis laboribus sustinendis patientiam ac tolerantiā apud ueteres decretum fuerat, ut tam capite plecteretur qui bouem sine ulla ratione, quàm qui hominem occidisset: & quosdam à Romanis factos fuisse exules legitur, quòd bouem tanquam colonum interfecissent. Bouis frugalitatem demonstrarunt ueteres, qui fabulati sunt Naiades cornu, quod Acheloo in speciem tauri mutato detraxerat Hercules, omnium fructuum primitiis cumulatum Copiæ consecrasse: de quo Ouidius lib. IX. Metam.

Nec satis hoc fuerat, rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaq; à fronte reuellit:
Naiades hoc pomis, & odoro flore repletum
Sacrarunt, diuesq; meo bona Copia cornu est.

Cuius quidem fabellæ eiusmodi assignari poterit allegoria. Hercules rationalem animæ partem præmonstrat: Achelous in tauri speciem mutatus irrationalem denotat partem, quæ cum rationali congressa atque ab illa superata, Naiades, hoc est musę eam moralibus uirtutibus imbuunt: & iu ipsomet cornu, idest sensitiuo appetitu (cornu enim feritatem significat) qui prius petulantia ferebatur, uirtutes omnes recipiuntur morales: pars verò rationalis, quæ rerum essentias contemplatur, & contemplando earum cognitionem adipiscitur, ut omnium denique specierum habitu decoretur, consecrari Copiæ dicitur. Ob bouis erga genus humanum utilitatem, Iupiter in Europæ amoribus (ut fabulata est antiquitas) tauri formam assumere minimè ueritus est: Astrologi tamen putarunt hoc contigisse, quia taurus circuli signiferi sydus, Veneris domicilium sit. Nec dedignatus fuit Apollo boum pastorem fieri. Tibullus lib. II. Elegiarum. Cornucopiæ allegoria.

Pauit & Admeti tauros formosus Apollo.

Quicquid tamen scripserit Callimachus in Apollinis hymno. Bouis laudes à numismate hoc pacto petuntur. Etenim Plutarchus bouis figuram in numis cudere institutum à Theseo tradit, uel ob Taurum Marathonium, quem ipse edomuerit, uel ob Minois ducem, quem singulari certamine deuicit: uel ut hoc honore bobus præstito ciues ad agriculturam alliceret. Erant in Draconis legibus irrogata multa δεκάβοιον. In spectaculis, quæ Deli celebrabantur, præco pronunciare solitus erat, tot boues datum iri: unde putarunt quidam, Deliorum bouem potius fuisse numum, quàm Atheniensium Bouis laudes à numismate.

sium. Sedenim de numo Atheniensium boue signato, hoc pacto cõmemorauit Pollux. *Bos antiquum apud Athenienses numisma, quod* Lib. 9. *bouem signatum habebat : commutabatur duabus drachmis Atticis : hinc prouerbium.* βοῦς ἐπὶ γλώσσῃ βέβηκεν. *idest, bos in lingua uenit : in eos, qui argento corrupti sunt. Hoc Homerus numisma significare uidetur uoluisse, dum loquitur de permutatione boum loco precij:* ἑκατόμβοιον, καὶ ἐννεάβοιον. Adagium à Polluce citatum de iis efferebatur, qui accepta ab aduersarijs pecunia, mox præuaricati susceptas causas deseruere, uti fecisse Demosthenes legitur, qui etiam id sibi gloriæ uertit, quòd ut taceret plus accepisset, quàm qui diu orauerat. Boues iuncti in Vespasiani Imperatoris numo erant signati. De pecunia bouis imagine insculpta locutus est Plautus in Persa. *Boues bini hic sunt in crumena.* Quòd antiqua pecunia quandoq; boues signatos reciperet, quandoque uerò oues, Plinij extat locus lib. XVIII. *Seruius Rex ouium, boumq; effigie primus æs signauit.* Cap. 3.

Bouis laudes ab insomniis.

Bouis eucomia hoc modo ab insomniis capiuntur. Apud enim coniectores, arantes boues imaginari, lætissimam prænunciant frugem, & opulentam rerum fœlicitatem. Quin & nomen boui à nutrieodo factum, βῶ quippe nutrio : labore enim suo in exercenda terra continuò nos nutrit. Item apud coniectores Hebræos legitur lasciuientem currentemq; taurum per somnium imaginari, futuræ lætitiæ signum esse: addi uerò lucri significatum, si pascentes tauri visi fuerint. Quantam gloriam Ioseph adeptus fuerit ex interpretatione somnij Pharaonis, satis manifestarunt Diuinæ literę, quippe qui ex seruitute dura primas postea apud Regem partes obtinuerit.

Bouis laudes à religione.

Bouem à religione sic commendabimus. Siquidem Aegyptij Iouem per bouem significarunt : unde Pierius Valerianus chartis prompsit lib. III. Hieroglyph. *Neque Græci tantùm mutatum in bouem Iouem finxerunt, uerùm etiam Aegyptij Iouem illum suum, qui & Osyris, & Pater, & Iustus, & Dux, & Rex, & Consultor in sacris eorum literis appellatur, per bouem indicabant, eumq; Apim cognominauerunt: quem quidem tanto prosecuti sunt cultu, ut ingentia super eo uolumina scripta fuerint à plerisq;: eoq; uanitatis progreßum, ut eum boue alioqui sterili genitum prędicarent. Bouem nanque fulgure afflatam fieri grauidam, eoq; conceptu Apim nasci persuasum habuere. Apis toto corpore niger erat, in fronte candorem quadræ præ se ferebat, in tergo effigiem aquilæ, cantharum in palato, duplices in cauda pilos: qui uerò multis locis sculptus uisitur, Lunæ etiam speciem in latere gestat. Atque hic ille est Apis, quem Hebræi, Moyse in monte moram trahente sibi Deũ conflauere, eam secuti consuetudinem, quam in Aegypto esse conspexerant.*

rant. Celebre sacrificium rudis instituerat antiquitas, in quo libando centum boues Diis suis immolabant ueteres, & idcirco Hecatōbe dictum: precipuè tamen Ioui ascriptum. Hinc Iupiter Hecatom-
Synt. 2. bæus cognominatus fuit, de quo Lilius Gregorius Gyraldus lib. de Historia Deorum prodidit. *Hecatombæus Iupiter in Gortyna, vt Hesychius ait, appellatus est à Caribus, & Cretensibus*. Sed inanes hasce Gentium ineptias relinquentes cùm Hierosolymitano Hesychio dicamus plerisq; Diuinarum literarum locis bouem poni pro homine, qui iustitiæ sit operibus intentus. Nunc cæteras bouis laudes consultò præterire uolo, nempe quàm esui sit utilis, quàm dulce eius lac, quàm gratus caseus, quàm utile corium: ungulę etiam ipsius & cornua in humanos traducuntur usus. Hoc tamen silere nequeo, quòd apes, quæ suauissimum mel pariunt, ex bouis uisceribus reparantur.
Cap. 20. Etenim scripsit Plinius lib. x I. *In totum uerò amissas reparari uentribus bubulis recentibus cum fimo obrutis. Vergilius iuuencorum corpore exanimato, sicut equorum vespas, atque crabrones, sicut asinorum scarabeos mutante natura*. Vergilij autē locus à Plinio adductus est in I I I I. Georg. ubi hæc carmina modulatur.

Hic verò subitum, ac dictu mirabile, monstrum
Aspiciunt, liquefacta boum per uiscera, toto
Stridere apes utero, & ruptis efferuere costis,
Immensasq; trahi nubes, iamq; arbore summa
Confluere, & lentis vuam demittere ramis.

Verumenimuero quemadmodum terrenus hic bos noster, homini, qui paruus mundus nuncupatus fuit, frugi est: ita & cœlestis bos inferiori mundo innumeras præbet utilitates, quem cùm Sol occupat annus reuiuiscit, atque floridus conspicitur. Inde Maro lib. I. Georg.

Candidus auratis aperit cùm cornibus annum
Taurus. Et in Bucolicis.
Eclog. 3 *Et nunc omnis ager, nunc omnis parturit arbos,*
Nunc frondent syluę, nunc formosissimus annus.

Vergilium lepidè sic imitatus est Franciscus Petrarca.

Quando'l Pianeta, che distingue l'hore,
Ad albergar col tauro si ritorna;
Cade virtù da l'infiammate corna,
Che ueste il mondo di nouel colore.

Sed ad bouem nostrum terrestrem redeamus. In summo dorso Auentini, maximi Romæ collium, Lunæ fanum erectum fuerat, in cuius uestibulo ex uetusto ritu boum cornua affigebantur, cùm in re-

liquis Dianæ templis ceruorum cornua appenderentur, de qua varietate Plutarchus in Quæstionibus Romanis. *Cur reliquis Dianæ fanis soliti ceruorum cornua affigere, ei, quod in Auentino est, boum cornua affixerunt? Fortassis ut monumentum esset antiqui casus. Fuit quidam in Sabinis Antro Coratius, is uaccam habebat magnitudine & forma reliquis præstantem: monitusq́, à vate quodam, qui in Auentino bouem hanc Dianæ immolasset, ei fata summam potestatem deferre, urbemq́, ipsius Italiæ totius regno potituram: Romam se contulit bouis ibi mactandæ gratia. Seruus autem Regi Seruio clam id uaticinium, idque Rex Cornelio Pontifici indicauit. Tum Cornelius Antroni mandauit, ut ante sacrificium aqua Tiberis profluente sese ablueret: sic enim legibus præscriptum esse litaturo. Ita hic lotũ abijt. Interim Seruius occasionẽ immolandæ vaccę in honorẽ Dianæ præcepit, mactatæq́, cornua tẽplo affixit. Hoc & Iuba narrat, & Varro, nisi quod hic Antronis nomen non habet, deceptumq́, non à Cornelio sacerdote Sabinũ, sed ab æditùo refert.* Extat insuper S.C. de ludis Apollinaribus primùm faciendis, quod Macrobius commemorat lib. 1. Satur. in quo Decemuiri præceperunt, ut Græco ritu hostijs sacrum facerent, Apollini boue aurato, & capris duabus albis auratis: Latonæ boue fœmina aurata. Ludos in Circo populus coronatus spectare iussus est. De quo quidem sacrificio Sulmonensis sic cecinit. Quæst. 4.

Indutaq́, cornibus auro
Victima vota facit. Et alio in loco.
Blandis indutæ cornibus aurum
Conciderant ictæ niuea ceruice iuuencæ.
Verg. item lib. x. Aeneidos.
Et statuam ante aras aurata fronte iuuencum.
Candentem, pariterq́, caput cum matre ferentem.
Iam cornu petat.

Instantia. Iuuenalis insuper, & poëtæ alii de eiusmodi sacrificio commemorarunt. Verùm circa bouis pastionem, quispiam fortasse ambiget, nempe quì fieri possit, ut bos ruminandi gratia deuoratum pabulum ad os propellat. Siquidem cùm primum roscida aurora in cœlesti orientis plaga apparet, uigil bubulcus iugo saturos boues coniugatos cogit, ut duras terræ glebas scindant, donec hesperus ueniat, quo sanè tempore boues soluens ad pascua reducit: quod cùm sit, fieri nequit, ut inter cibos à boue noctu mansos, & post operam

Solutio. ingurgitatos ruminatio intercedat, quæ quietem poposcit. Hæc ambiguitas sic dissipari poterit, quòd noctu boues non modò mandunt, quin & uicissim ruminant. Amplius boues ruminant quoque

que, dum leuiores sustinent labores. Item contingere poterit, ut in pratis boues quiescant, atque ruminent. Atqui hac de re consulendi sunt bubulci atque pastores. De bouis genere uidetur Vrus bos Germanicus, quem propter ferocitatem, uel nunquam, uel difficulter capi aiunt, & salutis spe frustrata præ ita semetipsum suffocare: & idcirco eum nonnulli impatientis captiuitatis hieroglyphicum proposuerunt. Cæterùm priusquam hoc nostrum de Ruminantibus opus ad exitum perducamus, tollenda est noua difficultas. Etenim uideretur naturam debuisse homioem non modò dentibus munire, sed & illi tum ruminatione, tum uentriculorum copia suppetias tulisse: præsertim uerò, cum ęratis progressu ob destillationes, raros ut plurimùm, corrosos labefactatosq́ue habeat dentes. Quocirca quod scriptum reliquit Bartholomæus Eustachius lib. de Dentibus, non uidetur satis ratum: nempe quòd eiusmodi auxilio haud egeat homo, quia incisoriis dentibus utrique maxillæ affixis, duploque numero caninis superioribus, cibos, gladiorum instar, perfectè incidat. Amplius maiorem debuerat natura adhibuisse curam in humana fabrica, quàm in reliquis animantibus, cum homo non modò rerum artefactarum finis existat, uti putauit Aristot. in 11. Phys. sed & rerum natura constantium: hinc legimus in sacra Genesi sanctissimam Trinitatem sic secum locutam fuisse. *Faciamus hominem ad imaginem, & similitudinem nostram, & præsit piscibus maris, & volatilibus cœli, & bestiis, vniuersæq́, terræ, omniq́, reptili, quod mouetur in aqua, &c.* Mercurius itidem Trismegistus in Pimandro, scriptum reliquit. *Deus enim re uera propria forma nimium delectatus, opera eius omnia vsui concessit humano.* Quamobrem cùm homo sit summa rerum, eum summus rerum Opifex post totius orbis terrarum fabricam creauit, ut quòd latissimè diffuderat inter angustissimos humanitatis cancellos coarctaret. Hæc hominis præconia psalterio concinebat Dauid. *Omnia subiecisti sub pedibus eius: oues, & boues, insuper & pecora campi.* Debebat ergo natura ob hominis dignitatem, in eius conflando corpore omnes intendere neruos, cunctosque promouere conatus. Veruntamen ut ipsius naturæ partes tueamur, dicamus oportet, illam homini & ratione & manu cumulatissimè suffragatam fuisse. Ratione quidem, ut uaria homo excogitare posset instrumenta, uariosque inuenire modos, quibus escas corrigeret, & præpararet: manu uerò, ut quod excogitarum fuerat atque inuentum fabrefaceret. Proinde Aristo. sect. xxx. Probl. promulgauit. *Natura parens, & autor omnium, instrumenta nobis duo inseruit, quorum opera instru-*

Obiectio.
Cap. 17.
Cap. 24. Omnia gratia hominis
Cap. 1.
Dialo. 1.
Cur homo nouissimè fuerit creatus.
Psal. 8.
Solutio.
Probl. 4

instrumentis extraneis vti valeremus: manum inquam corpori dedit, animo mentem: est enim mens quoque rebus à natura nobis imperitis annumeranda, vicem sanè gerens instrumenti. Et de manu disserens in III. de Anima, hæc monumentis prodidit. *Manus enim instrumentum instrumentorum.* Et lib. IIII. de Partibus, memoriæ propagauit. *Manus autem esse videtur non vnum instrumentum: sed multa. Est enim (vt ita loquar) instrumentum ante instrumenta. Natura igitur ei, qui artes plurimas recipere potest, manum reddidit, quæ ad plura instrumenta vtilis est.* M. Tullius item lib. de Natura Deorum, manus multarum artium ministras esse asseuerauit. Nutrimenta itaque cùm ab homine multifariam præparari ac castigari possint, externa nimirum ignis coctione, gladij incisione, mallei contritione, flagelli contusione, & aliis modis esculentorum condimenta opiparè inuicem condiantur: superuacaneum prorsus videretur homini naturam tum ruminatione, tum ventriculorum caterua bestiarum more suffragatam fuisse, cum maiori artificio diligentissimè illi opitulata fuerit, ac cumulatissimè satisfecerit. Hæc ergo sit huiusce nostræ de Ruminantibus Historiæ anacephalæosis. Quid igitur sit ruminatio, quòd in ruminantibus pastus ad fauces repant, de ruminantibus animalibus, & quòd boui ruminatio magis consentanea sit, hactenus à nobis determinatum.

Tex. 38

Cap. 10.

Operis peroratio.

SYNTAGMATIS, NATVRALIS de Ruminantibus Historiæ, octaui ac vltimi, finis.

HIE-

HIERONYMI BOVII
DOCTORIS THEOLOGI

In Obtrectatorem
Tetrastichon.

Pulchra Theonino hæc fugias syntagmata dente,
Carpere, qui morsu rodere cuncta cupis.
Sæpe manet linguam non segnis pœna loquacem,
Si non vis alijs parcere, parce tibi.

E I V S D E M

In Inuidum
Distichon.

Omnibus an ne doles cur hæc perlecta probentur?
At doleas sperni vix tua lecta semel.

85